

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
БІБЛІОТЕКА

Серія «Педагоги Вінниччини»

**Микола
Миколайович
Кравець**

Біобібліографічний покажчик

Вінниця 2018

УДК 012Кравець+016:[929Кравець:37](477)
К78

Рекомендовано до друку методичною радою бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
(протокол № 14 від 28. 08. 2018 р.)

Микола Миколайович Кравець : до 90-річчя від дня народження : біобібліографічний покажчик / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського, Бібліотека ; уклад.: Т. В. Мірохіна, Т. М. Баланюк ; Т. В. Коношевська ; науковий редактор С. Л. Калитко ; відп. за вип. В. С. Білоус. – Вінниця, 2018. – 154 с. – (Педагоги Вінниччини).

Випуск чергового біобібліографічного покажчика із серії «Педагоги Вінниччини» присвячено відомому українському вченому, доктору історичних наук, професору М. М. Кравцю (1928–2011 рр.).

У виданні представлено бібліографію наукових праць вченого та літератури про його життя і діяльність.

Покажчик адресовано викладачам, аспірантам, студентам та всім, хто цікавиться питаннями історії, культури, освіти.

Комп'ютерний набір	Т. В. Мірохіна, завідувач інформаційно-бібліографічного відділу
Комп'ютерний дизайн	Т. В. Коношевська, провідний бібліограф інформаційно-бібліографічного відділу

Від укладачів

Біобібліографічний покажчик підготовлено на пошану пам'яті видатного українського вченого, доктора історичних наук, професора Миколи Миколайовича Кравця (1928–2011 рр.), з нагоди 90-річчя від дня його народження.

Микола Миколайович залишив значний науковий спадок, визнаний істориками в Україні та за кордоном.

Метою покажчика є здійснення якомога повного зібрання праць М. М. Кравця та створення інформаційної бази для задоволення потреб дослідників, які будуть вивчати життя і діяльність видатних постатей у галузі історичної науки.

Біобібліографічний покажчик – результат копіткої праці фахівців бібліотеки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Наукова спадщина вченого недостатньо досліджена, тому багато матеріалів було знайдено шляхом глибокого бібліографічного аналізу.

При складанні покажчика пошук проводився у фондах Вінницької обласної універсальної бібліотеки ім. К. А. Тімірязєва, здійснено перегляд матеріалів вінницьких обласних історико-краєзнавчих конференцій, документів Державного архіву Вінницької області. Опрацьовано електронні каталоги Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника, Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка.

Біобібліографічний покажчик відкриває стаття кандидата історичних наук, доцента С. Л. Калитка та кандидата історичних наук, доцента кафедри всесвітньої історії ВДПУ імені Михайла Коцюбинського О. М. Кравчука. Видання містить статті доктора історичних наук, професора, академіка Української академії історичних наук, директора Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка

Л. В. Баженова, викладачів Ужгородського національного університету професора В. І. Ілька та доцента М. В. Олашина. Біографію доповнює перелік основних дат життя і діяльності вченого. Подано відомості з «Особового фонду професора М. М. Кравця», який зберігається у Державному архіві Вінницької області.

Основна частина покажчика складається з 11 розділів:

- Монографії, методичні посібники, рецензії, статті в періодичних виданнях та наукових збірниках;
- Статті в матеріалах наукових конференцій;
- Автореферати дисертацій;
- Статті в енциклопедіях та довідниках;
- Реферати у реферативних журналах;
- Видання за редакцією М. М. Кравця;
- Видання, в яких М. М. Кравець був членом редколегії або укладачем;
- Художні твори;
- Музичні твори;
- Публікації про М. М. Кравця;
- Web-ресурси.

Матеріал у розділах: «Монографії, методичні посібники, рецензії, статті в періодичних виданнях та наукових збірниках»; «Статті в матеріалах наукових конференцій»; «Художні твори» розміщено за хронологією з виділенням року видання, в інших розділах документи згруповано за абеткою бібліографічних записів.

Переважну більшість документів опрацьовано *de visu*. Публікації, описані за інформацією з бібліографічних джерел, позначено астериском (*).

Бібліографічний опис і скорочення здійснено згідно з чинними в Україні державними стандартами.

Допоміжний апарат покажчика представлено: статтею від упорядників; схемою групування матеріалу (змістом) та іменним покажчиком. В іменному покажчику наведено прізвища співавторів, упорядників, редакторів, відомості про яких є в бібліографічних записах. Прізвища осіб, котрим присвячено матеріали, виділено курсивом.

Бібліотека висловлює щиру подяку кандидату історичних наук, доценту С. Л. Калитку за допомогу в підготовці видання.

Біобібліографічний покажчик адресований науковцям, аспірантам, студентам та всім, хто цікавиться питаннями історії, культури, освіти.

Микола Кравець: життя та праця українського вченого

Микола Миколайович Кравець належить до відомих українських істориків-науковців середини ХХ ст. – початку ХХІ ст.

Народився Микола Миколайович 24 листопада 1928 р. у західній частині етнічних українських земель – в селі Бабичі Білгорайського повіту на Холмщині, тоді та нині – територія Польщі.

У селянській родині Кравців було семеро дітей. Батько Микола і мати Дарина походили з цього самого села, але певний час проживали і в інших країнах. Зокрема, батько Миколи Миколайовича деякий час працював на вугільних шахтах у Німеччині та Сполучених Штатах Америки, а мати у 1915-1918 рр. була в Росії, куди її евакуювали разом з відступаючими російськими військами. Коли повернулась до рідних у Бабичі, приїхав з Німеччини й батько майбутнього вченого. Вони одружилися, мали господарство середніх розмірів, займалися хліборобством.

Рідне село Миколі Кравцю добре запам'яталось. Земля батька була розкидана у різних місцях. Він часто брав з собою сина, коли їхав на сільськогосподарські роботи, а також у ліс, де мав власну ділянку. З того часу хлопець полюбив природу. Згодом, окрім історії, був глибоким знавцем рослинного світу України, знав назви і вмів розрізняти всі види флори нашої країни.

Шкільні знання малий Микола почав засвоювати з 1935 р., коли пішов навчатися. Перша школа, де він вчився, була польською.

У 1938 р. батьки продали своє господарство і купили інше, в селі Турковичах, поблизу Грубешова. Невдовзі від тифу померла мати. У Турковичах Микола навчався в українській сільській початковій школі. Після її закінчення почав навчатися в Грубешівській українській учительській семінарії, яку створив колишній січовий стрілець П. Кривоносюк.

Вчився добре. Видавав учням із бібліотеки семінарії художню літературу, сам багато читав [4, с. 295-296].

За спогадами сина, на формування особистості юного Миколи великий вплив мали твори Жюль Верна.

В учительській семінарії навчався майже до кінця 1944 р., коли після вигнання німецьких військ радянською армією батько з родиною був депортований на Дніпропетровщину. Це сталося на підставі угоди між урядом УРСР та Тимчасовим комітетом національного визволення Польщі про оптацію населення [9, с. 316].

Родина поселилася в м. Апостолове. У січні – липні 1945 р. юнак навчався у Нікопольському педагогічному училищі. Необхідно згадати, що на річці Підпільній поблизу Нікополя знаходилася остання твердиня Запоріжжя на Дніпрі – Нова Січ [9, с. 144].

Отримавши диплом учителя початкових класів, М. М. Кравець з вересня 1945 р. до серпня 1946 р. працював у початковій школі с. Нова Мар'янівка Апостолівського району.

Ознайомившись з реаліями колись козацької, а тепер радянської індустріально-колгоспної Наддніпрянщини, у вересні 1946 р. М. М. Кравець вирушив на Волинь продовжувати здобувати освіту на історичному факультеті Луцького вчительського інституту, який закінчив з відзнакою в липні 1948 р.

Навчальні заклади цього типу надавали неповну вищу освіту, що дозволяла викладання у 7-річній школі. Впродовж року після закінчення інституту М. М. Кравець учителював у семирічній школі с. Галичани Берестечківського району Волинської області. Водночас заочно навчався на історичному факультеті Львівського педагогічного інституту. У 1949 р. після його закінчення був рекомендований до аспірантури.

Але молодий учитель продовжив свій шлях на педагогічній ниві. У 1949-1952 рр. був учителем, згодом – директором середньої школи у Берестечку, поблизу якого в 1651 р. відбулася знаменита битва українського козацького та польських військ. Брав участь у громадській діяльності, обрався членом райкому профспілки працівників освіти.

У 1952 р. поступив до аспірантури Інституту суспільних наук Академії наук УРСР у Львові. Його учителем став видатний український історик І. П. Крип'якевич [4, с. 296; 14, с. 493]. Так, 24-річний Микола Кравець прилучився до наукової школи Михайла Грушевського в українській історіографії. Можна вважати, що

М. М. Кравець належав до третьої генерації наукової школи М. С. Грушевського.

Як відомо, І. П. Крип'якевич був одним із найталановитіших вихованців цієї школи і саме під його впливом М. М. Кравець здобув справжній науковий гарт, зокрема, усвідомив важливість об'єктивності та безпеки пристосування у науці. Якісті наукових досліджень молодого науковця сприяло вільне володіння іноземними мовами: німецькою, польською та російською.

Після двох років навчання в аспірантурі, замість визначених трьох, у 1954 р. захистив кандидатську дисертацію і один рік працював старшим викладачем на історичному факультеті Станіславського педагогічного інституту – нині Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника. Відтак І. П. Крип'якевич, на той час – директор Інституту суспільних наук АН УРСР, запропонував йому перейти на роботу до цього інституту. Тут з 1958 р. Микола Миколайович став працювати спочатку на посаді молодшого, а з 1959 р. – старшого наукового співробітника [4, с. 296].

Вчений досліджував проблеми історії селянства, соціально-економічного розвитку, революційного руху в Західній Україні. В 1968 р., після смерті І. П. Крип'якевича, очолив кафедру історії України Львівського державного університету ім. І. Франка [4, с. 297].

Грунтовний підхід до науки зрештою вилився у написання та захист у 1965 р. докторської дисертації «Селянство Східної Галичини та Північної Буковини в другій половині XIX ст.». В 1969 р. йому було присвоєно вчене звання професора [19, с. 85].

Це були часи, коли після хрущовської відлиги, радянське керівництво знову вдалося до політики посилення партійного диктату, подальшого перетворення історичної науки на служницю компартійної верхівки, ілюстратора ідеологічних догм.

У Львові та загалом західному регіоні України, існував страх владних структур перед явищем, який називали український буржуазний націоналізм. В умовах, коли любов до України називали буржуазним націоналізмом, завжди знаходилися люди, які робили власну кар'єру на боротьбі з цим, отримуючи при цьому матеріальні вигоди.

Щодо М. М. Кравця, то його прагнення до об'єктивності в науковій діяльності, небажання брати участь у цькуванні І. П. Крип'якевича і чварах між викладачами, що їх затівала група осіб, яка приїхала до Львова і вважала себе представником вищих державних сил, призвело до того, що його оголосили націоналістом [6, с. 38]. Особи, які відчували власну наукову неспроможність, небажання вченого бути з ними обертали у політичну площину. Наукова ерудованість та порядність М. М. Кравця кваліфікувалася ними як прояв українського буржуазного націоналізму.

У 1972 р., коли М. М. Кравцю довелося залишити Львівський університет, він був автором трьох опублікованих монографій: «Нариси з історії робітничого руху в Західній Україні в 1921-1939 рр.» (Київ, 1959), «Селянство Східної Галичини і Північної Буковини в другій половині ХІХ» (Львів, 1964), «Іван Франко – історик України» (Львів, 1971), кожна обсягом 10 друк. арк. Монографію «Роль запорізького козацтва у визвольній боротьбі українського народу» всі видавництва, до яких звертався автор, відмовились публікувати [4, с. 297].

У 1972-1975 рр. він працював на Буковині завідувачем кафедри історії СРСР та УРСР Чернівецького державного університету.

Починаючи з 1970-х рр. офіційні органи влади весь час підозрювали М. М. Кравця у неблагонадійності. Коли виїжджав зі Львова до Чернівців, один з найближчих товаришів сказав йому: «Виїжджайте зі Львова останнім потягом». Що мало трапитися з ним, сказати важко, але сам зауважував, що за ним постійно стежили. В Чернівцях переслідування не було припинено. Якось одна людина передала слова одного з керівників області: «Микола Миколайович пропав». Навіть книгу «Іван Франко – історик України» вважали шкідливою, хоч на неї були позитивні рецензії в СРСР і за кордоном.

Під час роботи у Чернівецькому університеті він підготував монографію «Селянство Північної Буковини на початку ХХ ст.» Щоб видати цю працю, звернувся до заступника міністра вищої і середньої освіти УРСР Б. Ковалевського, ще раніше відповідний лист підписав ректор університету. Але Ковалевський відмовив, пояснивши, що видати монографію не можна, бо автор має славу

одіозної людини. З того часу вчений припинив писати монографії, тому що їх не друкували» [4, с. 297-298].

Проте життя і люди не є одновимірними. Як писав О. Олесь, в житті «з журбою радість обнялись». І серед партійних працівників були порядні, розумні люди, які робили все, що було в їх силах, аби домогтися хоч крихти справедливості у суспільстві.

Миколу Миколайовича, як це не парадоксально, підтримали в обкомі Компартії України. Заслуга в цьому належить, головним чином, завідувачеві відділу науки й вузів І. Бурковському. Він скористався тим, що вчений раніше написав деякі праці у співавторстві з В. Маланчуком, який у той час був кандидатом у члени політбюро, секретарем ЦК Компартії України. Про це І. Бурковський повідомив співробітників органів державної безпеки. Тиск послабився, хоча не припинився.

М. Кравець мріяв працювати в Києві. Одного разу навіть був обраний за конкурсом професором Київського державного педагогічного інституту ім. М. Горького. Проте до роботи не був допущений дирекцією, яка була інформована про його «націоналістичний світогляд».

У 1975 р. М. М. Кравець прийняв пропозицію очолити кафедру загальної, тепер всесвітньої, історії на історичному факультеті Вінницького державного педагогічного інституту – нині державного університету ім. М. Коцюбинського [4, с. 298-299]. Здавалося, він не був пов'язаний з історією України, викладав курс нової історії, щоправда українською мовою. Це теж не схвалювалося в ті часи. В курсі нової історії він завжди намагався згадувати «українські сюжети», наголошуючи на зв'язках діячів всесвітньої історії з Україною.

У Вінниці увага до професора Кравця з боку органів держбезпеки не припинялася. Одному з авторів цих рядків (С. Калитку) покійний секретар парткому О. І. Андрушко казав: «Щоб ти знав, що за Кравцем їздить його справа з одного обласного управління КГБ до іншого». Микола Миколайович знав про це. Згадуючи про І. Г. Шульгу, він писав: «Пізніше доля перекинула мене у Вінницю, де Ілля Гаврилович уже працював у педагогічному інституті. Він навіть вітав мій переїзд. Це був ризик, оскільки я постійно перебував під контролем органів державної безпеки. Мене

вразило, коли на засіданні вченої ради факультету він насмілювався назвати мене своїм побратимом» [15, с. 56]. Не пройшла повз увагу органів поїздка професора на місце Батозької битви, яку він здійснив невдовзі після переїзду до Вінниці.

У Вінниці М. Кравець видавав свої праці у формі методичних рекомендацій для студентів.

Вчений залишається вченим повсюди, куди не заводить його доля. Його переїзд до Вінниці сприяв активізації краєзнавчих досліджень, що вилилось у продовженні традиції публікацій історичних праць у місті, перерваної наприкінці 50-х рр. Згодом цей аспект діяльності вченого знайшов своє продовження у виданні «Наукових записок Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Історія». У Вінниці М. Кравець розпочав енергійну діяльність з організації краєзнавчих досліджень на науковій основі, став одним з ініціаторів та організаторів проведення Вінницьких історико-краєзнавчих конференцій. Перша, під його керівництвом, відбулася в 1983 р., а дев'ятнадцята – в 1999 р. М. М. Кравець узяв на себе зовні непоказний, а насправді важкий обов'язок відповідального редактора тез доповідей та повідомлень кожної конференції. Через його руки проходили всі авторські доробки. Як відзначала О. Коляструк, коли професор редагував тексти, то був категоричним, не дозволяв загальників, двозначності, удаваного красномовства, вимагав стрункості та ясності викладення думки, не сприймав жодних невиразних, нечітких формулювань. Після його редагування текст міг скоротитися вдвічі-втричі, але основна ідея набувала чіткої окресленості. Цю рутинну роботу професор виконував без зовнішньої дратівливості [13]. Всього у 1983-1999 рр. у збірниках Вінницьких історико-краєзнавчих конференцій було опубліковано біля 2000 тез.

Завдяки його зусиллям серед учасників конференцій у Вінниці в різні роки були й провідні українські вчені-історики з різних міст України – В. А. Смолій, О. П. Рєєнт, С. П. Павлюк, М. Г. Кукурудзяк, І. С. Винокур, В. В. Грабовецький, Я. Р. Дашкевич, Ю. С. Мицик, І. І. Сварник та інші [19, с. 86]. Головним в цих конференціях, окрім спілкування, було те, що дослідники отримали

можливість працювати не в «шухляду», а друкувати свої здобутки, хай і в дуже обмежених обсягах.

Варто зазначити, що подвижницька праця по організації конференцій була продовженням прагнення М. М. Кравця поширювати знання про історію України серед найширших верств суспільства, пробуджуючи таким чином почуття власної гідності українців за героїчні сторінки свого минулого. У Львові у 1971 р. він був ректором Народного університету «Скарби народу» Львівської організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (УТОПІК) [5, од. зб. 29, арк. 1].

З середини 1980-х рр. під керівництвом М. М. Кравця секція пам'яток історії Вінницької організації УТОПІК створила програму «Часи козацькі» з метою повернення пам'яті про козацьке минуле на Поділлі, звернувшись із закликом збору коштів на спорудження пам'ятників, пам'ятних знаків, меморіальних дошок у Барі, Брацлаві, Буші, Вінниці, селах Красному Тиврівського та Стіні Томашпільського районів [3, с. 346].

М. М. Кравець очолив кафедру загальної історії відразу після її створення. Особливістю його керівництва було формування психологічного мікроклімату, який надавав широкі можливості для наукової творчості. Він відзначав значення історичних джерел для поглиблення досліджень історичного процесу, для отримання об'єктивних висновків [15, с. 9].

Спираючись на знання іноземних мов, вчений під грифом «методичні розробки» видав низку праць джерелознавчого характеру, зокрема на основі мемуарів Наполеона Бонапарта, Ш. М. Талейрана, Д. Ллойд-Джорджа, Р. Пуанкаре, Ф. Фоша та інших.

М. Кравець – насамперед учений. Крім названих монографій йому належить авторство десятків статей в «Українській радянській енциклопедії», «Радянській енциклопедії історії України», в часописах: «Український історичний журнал», «Архіви України», «Жовтень»; наукових збірниках, які видавалися у Львові, Луцьку, Кишиневі (Молдова), в Ризі (Латвія) та інших містах.

М. Кравець був членом авторського колективу та редакційної колегії таких видань, як восьмитомна «Історія Української РСР», «3 історії західноукраїнських земель», «Торжество історичної

справедливості», «Історія селянства УРСР», «Історія міст і сіл. Львівська область».

У Вінниці М. Кравець продовжив роботу по виданню збірників документів, в яких він виступав співупорядником, членом редколегії. До раніше опублікованих збірників з історії Буковини, Галичини долучився збірник з історії Поділля.

Новий період в житті і творчості Миколи Миколайовича розпочався у 1991 р. Із проголошенням незалежності професор М. М. Кравець спрямував свої зусилля на розвиток історичної науки, виховання у молоді почуття любові до України. М. М. Кравець разом із професорами І. Г. Шульгою, А. Т. Давидюком та І. М. Даниленком читали лекції з історії України для патріотично налаштованих громадян міста та області [20].

Він видав монографії «Нариси з історії селянства Північної Буковини на початку XX ст.» (Вінниця, 1998), «Роль Запорізької Січі у визвольній боротьбі українського народу» (Вінниця, 1999).

Весь час приділяв багато уваги історії Поділля. Велику кількість публікацій він присвятив висвітленню подій національно-визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького на Поділлі, дослідженню джерел з історії українського козацтва, діяльності органів УНР, ОУН на теренах краю, української преси, вивченню біографій подолян – діячів визвольного руху. З метою розширення знань громадськості про події, пам'ять про які була заборонена в радянські часи, М. М. Кравець публікував чимало повідомлень під псевдонімами. Завдяки зусиллям бібліографів Т. В. Мірохіної, В. М. Баланюк і Т. В. Коношевської встановлено його псевдоніми: М. М. Бабицький, М. М. Білгорайський, Д. Бутенко, М. М. Вільшина, З. Гурянський, І. І. Гучва, В. Заболотний, К. Іваненко, В. Іванченко, О. І. Левицький, М. П. Левченко, М. Масловський, П. Мельниченко, П. Є. Михайличенко, Н. Нестеренко, П. Новицький, С. Огнев'юк, Ф. Омельчук, Л. Опря, М. Петрук, М. Рудченко, М. Серединський, П. Тищенко, П. Туркенич, Г. Уманець, Д. Червінський, С. Яровий.

Велику біль Миколі Миколайовичу спричиняли помилки і прорахунки початкового періоду українського державотворення. М. М. Кравець звернувся з листом до уряду України, де пропонував засоби боротьби з економічною кризою, спираючись на світовий

досвід – шляхом політики протекціонізму захистити вітчизняного товаровиробника. Лист залишився без відповіді. У своїх студіях над історіографічними проблемами М. М. Кравець зосереджував увагу на значенні праць М. Грушевського для вивчення історії Поділля.

У 2006 р. на рівні сучасних наукових вимог підготував розділ першого тому праці «Історія українського селянства». Всього М. М. Кравець має більше 500 наукових публікацій (без врахування газетних) [21, с. 86].

До 2001 р. працював завідувачем кафедри всесвітньої історії, в 2001–2006 рр. – професором цієї кафедри, після чого вийшов на пенсію.

Проте творча діяльність М. М. Кравця не обмежувалася суто науковими інтересами. Він володів даром художнього слова. Першу повість написав ще в 1943 р. з історії Запорізької Січі, але зберегти її не вдалося. Коли його позбавили можливості видавати підготовлені монографії, він почав писати художні твори [2, с. 95].

Микола Миколайович написав 12 романів і повістей, понад 300 оповідань і новел. Це становить понад 10 томів, які опубліковані в 2006–2008 рр.

Він також захоплювався музикою. Написав музику до 40 пісень та романсів. Виконував багато народних пісень, романсів, арій з опер. Найбільше любив українські народні пісні [4, с. 229].

Безумовно, що перебування впродовж тривалого часу під стеженням, певним чином відбилося на особистості вченого. Як кожна непересічна особистість М. Кравець мав своєрідні риси характеру. Вимогливість до себе поєднувалася в нього з дуже високими вимогами до рівня наукових праць.

У спілкуванні М. М. Кравець був доброзичливою, глибоко ерудованою інтелігентною особистістю, людиною з почуттям гумору. Він ніколи не виливав своє роздратування на інших, завжди привітно ставився до оточуючих.

Діяльність М. М. Кравця була різнобічною, хоча більшість колег та знайомих мало про це знала. Впродовж життя він підтримував чисельні зв'язки листуванням. У Державному архіві Вінницької області у фонді «Вчені Вінниччини», опис 9 «М. М. Кравець – науковець, історик, дослідник, етнограф 1961-2010 рр.» за нашими підрахунками зберігається 1292 листів, поштів, поштів,

адресованих М. М. Кравцю загальним обсягом 1640 аркушів. Серед них – 207 родинного характеру; 64 – з архівів, музеїв, бібліотек, редакцій часописів, видавництв, навчальних закладів, громадських організацій; 929 – від науковців, 34 – від колишніх студентів, а також від інших адресатів [5, од. зб. 28, 34-55].

Мережа кореспонденції М. М. Кравця носила загальноукраїнський характер. Листи та вітання надсилали академіки І. П. Крип'якевич та Я. Д. Ісаєвич, член-кореспондент Академії наук України Ф. П. Шевченко, знані вчені, викладачі закладів вищої освіти зі Львова, Києва, Чернівців, Ужгорода, Одеси, Дніпра, Кам'янець-Подільського, Івано-Франківська, Луцька: В. О. Борис, Я. Р. Дашкевич, Я. П. Кісь, С. П. Качараба, Ю. П. Лащук, О. Я. Мацюк, С. П. Павлюк. І. І. Сварник, Ф. І. Стеблій, О. М. Апанович, І. Л. Бутич, В. О. Голобуцький, Г. Д. Казмирчук, Ю. А. Пінчук, А. В. Санцевич, В. Г. Сарбей, І. К. Васюта, Г. К. Кожоляно, Л. В. Баженов, І. С. Винокур, О. М. Завальнюк, М. Г. Кукурудзяк, М. П. Ковальський, Ю. А. Мицик, П. І. Арсенич, А. В. Божук, Д. Д. Данилюк, В. І. Ілько, О. С. Мазурок, М. В. Олашин, І. М. Мешко, П. В. Михайлина, Б. О. Тимошук, П. І. Воробей, Ф. А. Редько, О. В. Гонтар, В. В. Грабовецький, І. В. Гранчак, І. В. Кичій та інші.

До М. М. Кравця звертались аспіранти, науковці-початківці, зокрема, В. Гавриленко, В. Дудко, В. Яремчук з проханням надати консультацію з певних питань.

Писали до професора учителі та його колишні студенти, серед них – О. Ведибіда, В. Вернигора, В. Бурдиляк, М. Дорош, В. Кучерук, які просили порад щодо наукової та краєзнавчої діяльності.

Велику увагу Микола Миколайович приділяв переписці із краєзнавцями В. Вовкодавом, В. Заврітним, який поділився спогадами про Голодомор у с. Чукові Немирівського р-ну на Вінниччині.

Тривалий час відбувалась переписка з добрими знайомими, друзями – Я. П. Товстухою, вчителем, поетом, піснярем, публіцистом І. Гаврилюком із с. Шевченково на Івано-Франківщині.

Особливе місце в переписці займають листи земляків із Холмщини – родиною Літковців, Є. Романюком, Н. Мельничук,

М. Данилюк та іншими, а також із активістами громадського товариства «Холмщина». Ці листи мають наукову цінність як історичне джерело про трагедію українців Холмщини у роки Другої світової війни, їх депортацію з батьківської землі польською владою. М. М. Кравець використав свідчення з цих листів при написанні історичного роману «Втрачена земля».

Отримані листи свідчать про гарні людські риси, доброзичливість, людяність, чуйність М. М. Кравця, якому крім наукових справ довіряли родинні радощі та прикрощі. При читанні листів впадає у вічі висока оцінка його як фахівця та тепле ставлення до нього як особистості.

Академік П. Д. Ісаєвич 28 квітня 1993 р. писав: «Я дуже вдячний Вам за те, що Ви свого часу мене підтримували, захищали від недоброзичливців. В багатьох питаннях Ви мали дуже позитивний вплив на моє формування як історика і людини. Я про це завжди пам'ятаю. Ви належали до когорти тих, хто під керівництвом І. П. Крип'якевича рятували, що було можна, з нашої наукової спадщини. А це було тоді нелегко.» [5, од. зб. 42, арк. 19].

Доктор історичних наук Г. Кожолянко з Чернівців відзначав: «Дуже сильно відчувається Ваша вченість і добре відношення до людей» [5, од. зб. 38 арк. 86].

Я. Дашкевич зазначав «Тези Ви перетворили в справжній історико-краєзнавчий щорічник – велика Вам за це дяка... З рештою конференція – конференцією, а ще більша радість буде мені побачити Вас» [5, од. зб. 37, арк. 40, 43].

М. М. Кравець не залишав без відповіді жоден лист. Про це у передмові до своєї монографії пише доктор історичних наук, професор Ужгородського національного університету, земляк-холмщак О. С. Мазурок. Він опублікував лист М. М. Кравця з приводу вибору теми дисертації [18, с.11].

У Вінниці Микола Миколайович вдруге одружився. З дружиною він прожив багато щасливих літ. Неля Степанівна створила атмосферу сімейного затишку, завдяки чому він зміг повністю віддатися науці. Працюючи в бібліотеці університету, вона допомагала йому публікувати наукові праці. За підтримки Нелі Степанівни побачило світ багатотомне видання художніх творів М. М. Кравця.

Життєвий шлях М. М. Кравця відобразив долю тієї частини української творчої інтелігенції, яка прагнула жити та працювати за загальноприйнятими людськими цінностями, шанувати людську та професійну гідність, поважати інших, розвивати науку, а не прислужувати владі. Микола Миколайович займав чітко визначену громадську позицію – служіння своєму народу та Батьківщині, Українській державі своїми фаховими знаннями та діяльністю.

Серце великого патріота України, відомого вченого, порядної людини зупинилося 20 липня 2011 року.

С. Л. Калитко, О. М. Кравчук

Література

1. Баженов Л. Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX – XX ст. – Кам'янець-Подільський, 1993. – 470 с.
2. Гальчак С. Краєзнавці Вінниччини. – Вінниця : Книга-Вега, 2005. – 224 с.
3. Гальчак С. Розвиток краєзнавства у Східному Поділлі: XIX – поч. XXI ст. / Сергій Гальчак. – Вид. 2-ге, допов. – Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2013. – 876 с.
4. Горний М. Українці Холмщини і Підляшшя. Видатніші особи XX ст. – Львів, 1997. – 663 с.
5. ДАВіО Ф.Р- 5265, оп. 9.
6. Дашкевич Я. Боротьба з Грушевським та його школою у Львівському університеті за радянських часів // М. Грушевський і Львівська історична школа. – Нью-Йорк ; Львів, 1995. – С. 32–94.
7. Заремба С. Українське пам'яткознавство: історія, теорія, сучасність. – Київ, 1995. – 289 с.
8. Зінько Ю. Визначний український учений, історик, педагог / Ю. Зінько // Педагог. – 2008. – Листоп. (№ 3).
9. Историки – слависты СССР : справочник. – Москва, 1981. – 203 с.
10. Історія України / В. К. Баран, Я. Й. Грицак, Я. Д. Ісаєвич [та ін.]. – Львів : Світ, 1998. – 486 с.
11. Калакура Я. Українська історіографія : курс лекцій. – Київ, 2004. – 496 с.
12. Калитко С. Л. Микола Кравець: людина, вчений педагог / С. Л. Калитко, О. М. Кравчук // Освіта, наука, культура на Поділлі : зб. наукових пр. – Кам'янець-Подільський, 2010. – Т. 16. – С. 286–294.
13. Коляструк О. Інтелігент. Науковець. Учитель. Керівник // Вінницька газета. – 2008. – 2 груд. (№ 143). – С. 5.
14. Кравець М. М. // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1970. – Т. 2. – 584 с.

- 15.Кравець М. М. Перспективи наукової діяльності кафедри всесвітньої історії // Матеріали звітної наукової конференції викладачів і студентів історичного факультету за 1997 р. / ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 1998. – С. 9–10.
- 16.Кравець М. Полум'яний патріот / Микола Кравець // Україна була його любов'ю... (Спогади про Шульгу). – Вінниця : О. Власюк, 2003. – С. 56–59.
- 17.Кравчук О. Подвижництво Миколи Кравця: вінницький період у науковій творчості визначного українського історика / О. Кравчук // Пульсуючі джерела. – 2008. – 24 груд. (№ 13).
- 18.Мазурок О. С. Міста Східної Галичини, Північної Буковини і Закарпаття у другій половині XIX - на початку XX століть (1848-1918 рр.). Етносоціальний та економічний аспекти : в 2 т. / О. С. Мазурок. – Ужгород : Карпатська Вежа, 2012. – Т. 1 : Етносоціальний розвиток міст. – 687 с.
- 19.Марусик Т. Західно-українська гуманітарна інтелігенція : реалії життя та діяльності (40-50-ті рр. XX ст.). – Чернівці : Рута, 2002. – 463 с.
- 20.Післямова / М. Мельник // Давидюк А. Лікарська гекатомба. Репресоване покоління / Анатолій Давидюк. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2017. – С. 268-269.
- 21.Ткаченко А. Відомий дослідник історії Поділля // Тези доповідей і повідомлень XVIII Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 85–86.

**Професор Микола Миколайович
Кравець
(замість некрологу)**

На 83-му році життя 20 липня 2011 р. у Вінниці завершив свої земні справи і пішов у вічність відомий український вчений, доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії місцевого державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського Микола Миколайович Кравець. Він пішов з життя якось непомітно для суспільства України, бо й в час свого буття відзначався особливою скромністю і завжди уникав надмірної уваги до себе. Зрозуміло, що метр науки, педагог і громадсько-науковий діяч М. М. Кравець вартий створення про нього широких нарисів і книг. Оскільки доля звела мене до багаторічної співпраці з цією постаттю на ниві історичної науки і поділлєзнавства, то вважаю своїм обов'язком повідомити читача про життєпис Миколи Миколайовича та особисті враження від стосунків з ним.

Микола Кравець народився 24 листопада 1928 року в с. Бабичі Білгорайського повіту, що на Холмщині, котра тепер у складі Польщі, в краю, який дав Україні Михайла Грушевського та інших видатних людей України [1, с. 493]. Він виховувався в селянській родині, котра мала семеро дітей. Батько в пошуках заробітку час від часу працював на вугільних шахтах США та Німеччини. У 1935 році Микола пішов учитися до польської школи. 1938 року сім'я переселилася до с. Турковичі, що на Грубешовщині, й стала вести селянське господарство. Однак незабаром родину спіткало горе: захворіла і померла його мати. Після закінчення школи Микола Миколайович вступив до вчительської семінарії в Грубешові (нині – Грубешув), яку заснував колишній січовий стрілець Павло Кривоносюк.

Роки навчання в семінарії припали на лихоліття Другої світової війни, терор і репресії на Холмщині німецьких окупантів, розбрат між польськими та українськими збройними формуваннями. Після визволення від німецько-фашистських загарбників край за міжнародними політичними угодами відійшов до Польщі. Згідно з планами операції «Вісла» нової

польської влади розпочалася масова депортація українців з Холмщини до радянської України. У складі переселенців опинилася і сім'я Кравця. На початку 1945 року її вивезли на Дніпропетровщину. В Нікопольському педучилищі Микола Миколайович у 1945 р. завершив середню спеціальну освіту і став працювати вчителем у Мар'янівській початковій школі Апостолівського району, що на Дніпропетровщині, а з 1947 по 1948 роки – вчителем семирічки [2; с. 295-299].

Водночас до 1948 р. Микола Миколайович навчався на заочному відділі Луцького педінституту, а в 1949 р. закінчив історичний факультет Львівського педінституту й продовжив учителювати. З 1952 року він перебував в аспірантурі Інституту суспільних наук України при Львівському університеті, після завершення якої в 1954 році захистив кандидатську дисертацію «Боротьба трудящих Волині проти соціального і національного гноблення за возз'єднання з Українською РСР» (науковий керівник – відомий український історик І.П. Крип'якевич).

У 1954-1955 рр. Микола Кравець працює вчителем і директором школи, згодом старшим викладачем Станіславського педінституту (нині – Івано-Франківський національний університет імені Василя Стефаника). Проте дирекція Інституту суспільних наук України (тепер Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України) запросила здібного молодого науковця до себе на роботу. З 1955 і по 1968 роки Микола Миколайович працює тут молодшим, згодом – старшим науковим співробітником, видає монографії «Нариси робітничого руху в Західній Україні в 1921-1939 рр.» (К., 1961), «Селянство Східної Галичини і Північної Буковини у другій половині XIX ст.» (Львів, 1964). Остання книга слугувала науковою апробацією підготовленої автором на цю ж тему докторської дисертації, яку він успішно захистив у 1965 році. В 1968 році Микола Миколайович отримав вчене звання професора і перейшов на роботу до Львівського державного університету імені Івана Франка, де обійняв посаду завідувача кафедри історії УРСР і працював чотири роки. Водночас, у 1969-1971 рр. він був ректором Львівського народного університету. В ці роки у нього удосконалився досвід педагогічної праці у вищій школі,

розквітнув талант ученого-історика. До кращих його наукових праць даного періоду належить монографія «Іван Франко – історик України» (Львів, 1971). Одночасно М.М. Кравець – один з ініціаторів і авторів створення восьми томної «Історії Української РСР» (К., 1979) [3, с. 94; 4, с. 247-249; 6, с. 89].

Офіційна влада з підозрою ставилася до науково-педагогічної діяльності М. Кравця, до його викладання історії України. Щоб уникнути репресій, він змушений був перейти на роботу до Чернівецького державного університету (нині – національний університет імені Юрія Федьковича), де він став працювати завідувачем кафедри історії СРСР і УРСР з 1972 по 1975 роки, захопився дослідженням історії Північної Буковини XIX – початку XX ст. Праця на Буковині залишила глибокий слід у житті вченого. На основі зібраних джерел і матеріалів Микола Миколайович опублікував збірку документів «Хотинське повстання» (Кишинів, 1976), монографію «Боротьба трудящих Буковини проти соціального і національного гноблення в другій половині XIX – на початку XX ст.» (Ужгород, 1979), а на схилі літ – книгу «Нариси історії селянства Північної Буковини на початку XX ст.» (Вінниця, 1998) [6, с. 89].

Проте влада продовжувала стежити за роботою М.М. Кравця, підозрювати його в нелояльності до режиму. Тому він у 1975 році перебрався до Вінниці і став працювати до 2001 року завідувачем, а далі до 2011 року, професором кафедри загальної (всесвітньої) історії місцевого державного педагогічного інституту, згодом університету імені Михайла Коцюбинського, рішуче відмовився викладати історію України, але продовжував досліджувати і популяризувати в своїх працях різні аспекти її минулого, захопився вивченням історії подільської землі, з якою зріднився назавжди [5, с. 95-96; 7, с. 97-99]. Така ж доля спіткала його вчителя і наставника по навчанню і спільній праці на історичному факультеті тоді Кам'янець-Подільського педінституту (тепер національний університет імені Івана Огієнка) відомого українського історика, професора Леоніда Антоновича Коваленка (1907–1984). Він фронтовиком вступив до аспірантури Інституту історії АН УРСР і тут здобув науковий ступінь кандидата історичних наук (1948 р.). Але під тиском

влади змушений був перейти на роботу до Житомирського педінституту, а в 1955 р. – до Ужгородського університету, де викладав історію України. Уникаючи переслідування влади за підозрою в нелояльності до неї, Л.А. Коваленко 1962 року перебрався до Кам'янець-Подільського педінституту, де став викладати нову історію країн Європи і Америки, очолив кафедру всесвітньої історії й став знаним поділлєзнавцем [8, с. 169-170].

Моє знайомство з Миколою Миколайовичем, вже тоді маститим ученим-істориком, відбулося в жовтні 1979 року під час роботи п'ятої Подільської історико-краєзнавчої конференції в Кам'янець-Подільському педінституті. Я тоді вже працював деканом історичного факультету, а він очолював делегацію науковців з Вінниці на конференції. Йому сподобалась організація і проведення з 1965 року подільських історико-краєзнавчих конференцій та видання наукових збірників за результатами їхньої роботи. На зустрічі, на якій були також присутні організатори цих форумів відомі історики Л.А. Коваленко, І.С. Винокур, були накреслені плани на перспективу співпраці історичних факультетів обох педінститутів з дослідження регіональної історії та організації нових поділлєзнавчих конференцій.

Після проведеної організаційної підготовчої роботи у вересні 1984 року на історичному факультеті Вінницького педінституту відбулася Перша Вінницька обласна (згодом просто Вінницька наукова) історико-краєзнавча конференція, яка зібрала відомих учених, науковців, краєзнавців і освітян з різних куточків України, які причетні до поділлєзнавства. До складу оргкомітету форуму ввійшов М.М. Кравець, який одночасно виконував обов'язки відповідального редактора наукового збірника тез доповідей конференції. Вирішено скликати Вінницькі історико-краєзнавчі конференції щорічно. Ця стала традиція продовжується донині. На сьогодні проведено 18 таких наукових історико-краєзнавчих конференцій.

Микола Миколайович залишався один з організаторів і відповідальних редакторів I–XIX наукових зібрань (1984-2000 рр.) й, таким чином, залишив помітний слід у поділлєзнавстві [5, с. 95]. Саме завдяки його науковому авторитету Вінницькі

обласні історико-краєзнавчі конференції фактично набрали статусу всеукраїнських. У них систематично брали участь й пройшли «школу Миколи Кравця» такі сьогодні знані вчені-історики України як Ф. Шевченко, В. Смолій, О. Рєєнт, Ю. Мицик, В. Марочко, В. Даниленко, Г. Казьмирчук, Н. Яковенко та інші з Києва, Я. Дашкевич, О. Мацюк, Р. Осташ, Л. Мацкевий зі Львова, В. Грабовецький з Івано-Франківська, І. Винокур, В. Степанков, М. Кукурудзяк, І. Рибак, О. Завальнюк й інші з Кам'янця-Подільського, О. Григоренко з Хмельницького, Г. Кожолянка з Чернівців, О. Подградська з Кишинева тощо. З I по XVI конференції був учасником і автор цієї розвідки. Загалом під час роботи Вінницьких наукових форумів розглядалися актуальні й мало дослідженні для історичної науки проблеми методології і методики краєзнавства, археології, історії, джерелознавства, археографії, етнології, мистецтвознавства, фольклористики, музеєзнавства, фортифікації, визначних постатей Східного і Західного Поділля, впровадження здобутих результатів у вищу та середню освіту краю. Пригадуються VIII–X Вінницькі конференції, які проходили на межі 1980-90-х років, в яких брав участь. Це був час відродження Української державності. На засіданнях зібрань бурхливо точилися дебати навколо демократизації історичної науки, ліквідації так званих «білих плям» в історії Поділля, переоцінки голодоморів, українських визвольних змагань XX століття. Задавали тон професори історичного факультету Вінницького педінституту І.Г. Шульга, М.М. Кравець, В.П. Воловик та інші. В їх доповідях розкривалася історична правда про минуле України, яку так приховувала і за яку переслідувала радянська влада вчених і викладачів у 1950-80-ті роки.

Микола Кравець активно виступав з науковими доповідями на всіх Вінницьких історико-краєзнавчих конференціях, які він організовував. Тематично їх можна поділити на такі рубрики: 1) проблеми джерелознавства історії Поділля і, насамперед, аналіз описів України та в її складі Поділля зарубіжними мандрівниками, політиками, військовими XV–XVIII ст.; 2) розгляд подій на Поділлі й Брацлавщині козацькими літописцями («Брацлавщина на сторінках літопису

Самовидця» [9, IV конф., 1986, с. 62-63], «Поділля на сторінках літопису Григорія Грабянки» [9, VI конф., 1988, с. 19-21] тощо); 3) Поділля у висвітленні видатних вчених України («Значення праць М.М. Грушевського для вивчення історії Поділля» [9, IX конф., 1990, с. 3-5] й ін.); 4) події Національно-визвольної війни українського народу на Поділлі середини XVII ст. («Героїчна оборона Брацлавщини в 1651 р.» [9, X конф., 1991, с. 27-30] та ін.); 5) становище Поділля у XIX – на початку XX ст. («Соціально-економічні причини еміграції з Західного Поділля наприкінці XIX на початку XX ст.» [9, VIII конф., 1989, с. 49-50]); 6) Події Української революції 1917-1921 рр. («Західне Поділля наприкінці 1918 – початку 1919 рр.» [9, IX конф., 1990, с. 67-68]); 7) Поділля в 1940-і – 50-і роки «Культура Вінниччини у перші післявоєнні роки» [9, VII конф., 1989, с. 38-39]); 8) Політичні репресії на Поділлі у 1920-і – 30-ті роки («Червоний терор проти подільських поляків» [9, XVI конф., 1997, с. 80-81], «Жертви більшовизму на Вінниччині» [9, XIX конф., 1999, с. 11-15]) і т.п. Окремі тези доповідей Микола Миколайович публікував під псевдонімом «М.М. Білгорайський», як пам'ять про витоки свого життя [10, с. 82-83]. Опубліковані тези названих та інших доповідей мають солідну джерелознавчу базу, несуть в собі новизну дослідження, містять об'єктивне історичне висвітлення історичних подій та фактів, є свідченням становлення М.М. Кравця як авторитетного поділлєзнавця.

Заради справедливості варто оцінити збірники тез доповідей Вінницьких історико-краєзнавчих конференцій 1980-х – 90-х років. Ці щорічні видання пересічно мали 100 сторінок тексту, на яких містилися численні тези авторів доповідей розміром від кількох абзаців до 1-2 сторінок тексту, з яких далеко не всі відзначалися якістю спресованого викладу матеріалу. До того ж, не витримують критики поліграфія друку, папір, відсутність наукового апарату, ілюстрацій, змісту. Все це пояснювалося видавцями відсутністю належних коштів, економічністю. Починаючи з XX Вінницької наукової історико-краєзнавчої конференції – це повнокровні збірники, які містять наукові статті з посиланнями на джерела і літературу та дотриманням інших вимог ВАК України. Все-таки зусиллями

М.М. Кравця всі редаговані ним збірники цих конференцій потрапили у фонди Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, Наукової бібліотеки імені Василя Стефаника у Львові та інших головних бібліотек держави, що важливо для продовження їх життя, збереження та широкого доступу дослідників і читачів до них. Незважаючи на певні недоліки, за своєю суттю опубліковані збірники Вінницьких історико-краєзнавчих конференцій стали своєрідною розгорнутою енциклопедією історії Поділля, без якої не можливо обійтися сьогодні і на далеку перспективу, в якій сповна проглядається позитивна роль Миколи Миколайовича і його соратників у розвитку поділлязнавства та підготовки кадрів краєзнавців.

Варто зазначити, що Микола Кравець не поривав наукових зв'язків з істориками Кам'янця-Подільського. Вчений взяв участь в роботі VI (1985), VII (1987) та VIII (1990) Подільських історикокраєзнавчих конференцій, де він виголосив доповіді «Подільянин І.П. Полюй – видатний фізик і електротехнік» [11, с. 27-29] та «Селянські заворушення на Поділлі навесні і влітку 1918 р.» [12, с. 5-6], всеукраїнської наукової конференції «Проблеми етнографії Поділля» (1986) [13] та інших. Помітна була участь цього вченого в роботі V-ої Всеукраїнської наукової конференції «Розвиток історичного краєзнавства в контексті національного і культурного відродження України», яка відбулася в Кам'янці-Подільському в 1991 р. [14, с. 124-126] і зазначила, що Микола Миколайович став діяльним членом новоствореної у Києві Всеукраїнської спілки краєзнавців. Загалом М.М. Кравець залишив у спадщину майже 500 наукових і науково-популярних публікацій з всесвітньої історії, історії України та поділлязнавства та такі важливі книги, як «Роль Запорізької Січі у визвольній війні українського народу» (Вінниця, 1999), «Вінок безсмертя» (К., 1988, у співав.) та інші.

Працюючи над книгою «Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX-XX ст.» (1993) та оцінюючи краєзнавчу діяльність М.М. Кравця, мені тоді вперше в історіографії вдалося подати про цього вченого біобібліографічну довідку та окреслити його як відомого поділлязнавця [4, с. 76, 247-248]. Пізніше доповнив і розширив ці відомості про Миколу Миколайовича

відомий нинішній організатор краєзнавчого руху вінничанин С.Д. Гальчак у книгах «Краєзнавство Східного Поділля» (2005) [15, с.94-95], «Краєзнавці Вінниччини» (2005) [5] та інших такого типу виданнях.

Яку ж роль відіграв Микола Миколайович у житті автора цієї публікації? Вивчаючи досвід ученого в дослідженні регіональної історії Поділля та організації Вінницьких історико-краєзнавчих конференцій, мимоволі захопився поділлєзнавством і, зрештою, вирішив присвятити докторську дисертацію історіографічному узагальненню розвитку краєзнавчого руху у ХІХ-ХХ ст. на Правобережній Україні. Микола Миколайович під час консультацій з ним гаряче підтримав мою ініціативу і порадив обмежитися межами дослідження ХІХ-м – початком ХХ ст., що мною і було зроблено. В ході виконання теми він багато в чому допоміг вдосконалити роботу. У вересні 1996 року М.М. Кравець дав згоду і виступив офіційним опонентом на захисті моєї докторської дисертації і подав їй високу оцінку, радів з одноголосного голосування членів спеціалізованої вченої ради Інституту історії України НАН України [16].

Останні наші творчі зустрічі з Миколою Миколайовичем відбулися у 2003-2005 роках, коли мені довелося викладати за сумісництвом дисципліну «Історія української еміграції», працювати головою Державної екзаменаційної комісії в Інституті історії, етнології і права Вінницького педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Тут ми не тільки часто розмовляли, обмінювалися досвідом роботи, науковими планами. З-за значного погіршення стану здоров'я Микола Миколайович майже не викладав. Проте мені доводилося спостерігати, як він співпрацює з студентами-дипломниками, з аспірантами, консультує своїх колег з різних проблем науки і педагогіки. Мене вражав його ясний розум, енциклопедичність знань, доброзичливість.

Яким мені запам'ятався Микола Миколайович? Передусім, зазначу, що йому були притаманні якості надзвичайної інтелігентності, скромності і порядності у стосунках з людьми, барвисте українське мовлення, дотепність, використання жартів і афоризмів, ерудованість та глибока професійність у знаннях,

дисциплінованість і відповідальність у роботі, педантизм. Кілька десятиліть учений щоденно неухильно дотримувався раз назавжди встановленого розкладу життя: по годинам гімнастика, сніданок, обід, вечеря, перехід до сну, дієта тощо. Натомість це була людина веселої вдачі, комунікабельна, товариська. Мене, як й інших, вражали під час банкетів, неофіційних зустрічей за столом, у компаніях те, що Микола Миколайович, маючи гарний голос, любив українські народні пісні і заохочував всіх на співи, багато жартував і при цьому не вживав жодної краплини спиртного, не запалював цигарки.

Нині метр історичної науки і педагог Микола Миколайович Кравець у вічності, але його земні справи продовжують втілюватися в життя тисячами випускників Вінницького педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, численними учнями – послідовниками на науковій стежі, друзями і рідними. Мені ж пощастило, що я мав змогу спілкуватися, співпрацювати, знатися з цією непересічною людиною, багато чого взяти від нього, бути йому вдячним. Тому він назавжди залишиться світлим образом у пам'яті та серці моїм.

Л. В. Баженов

Література

1. Кравець Микола Миколайович // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1970. – Т. 2.
2. Горний М. Українці Холмщини і Підляшшя : Видатні особи ХХ століття / Михайло Горний. – Львів, 1997. – 663 с.
3. Николай Николаевич Кравец // Историки-слависты СССР : биобиблиографический словарь-справочник. – Москва, 1981.
4. Кравець Микола Миколайович / Л. В. Баженов // Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців ХІХ–ХХ ст. : Історіографія. Біобібліографія. Матеріали. – Кам'янець-Подільський, 1993.
5. Кравець Микола Миколайович / Сергій Гальчак // Гальчак С. Д. Краєзнавці Вінниччини : Біографії. Бібліографія. – Вінниця, 2005.
6. 90 років Вінницькому державному університету імені Михайла Коцюбинського / А. М. Подолинний, Б. В. Хоменко. – Вінниця, 2002.

7. Робенчук О. Кравець Микола Миколайович / О. Робенчук // Українські історики ХХ століття : біобібліогр. довідник. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2004. – Вип. 2, ч. 3.
8. Філінюк А. Г. Коваленко Леонід Антонович / Анатолій Філінюк // Кам'янець-Подільський державний університет в особах. – Кам'янець-Подільський, 2003. – Т. 1.
9. Тези доповідей і матеріали І–ХУІ Вінницьких обласних (наукових) історико-краєзнавчих конференцій / відп. ред. М. М. Кравець. – Вінниця, 1984-1997.
10. Білгорайський М. М. Матеріали про культурно-освітню роботу УГА на Вінниччині на сторінках газети «Стрілець» / М. М. Білгорайський // Тези доповідей десятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1991.
11. Тези доповідей VI Подільської історико-краєзнавчої конференції (Секція історії дожовтневого періоду). – Кам'янець-Подільський, 1985. – С. 27–29.
12. VIII Подільська історико-краєзнавча конференція. Секція історії дожовтневого періоду. – Кам'янець-Подільський, 1990.
13. Кравець М. М. З історії формування революційної обрядовості на Західному Поділлі в період капіталізму / М. М. Кравець // Проблеми етнографії Поділля : тези доп. наукової конф. – Кам'янець-Подільський, 1986. – С. 92–93.
14. Кравець М. М. Історія Запорозької Січі в описах С. Мишецького та В. Чернявського / М. М. Кравець // V Всеукр. конференція «Розвиток історичного краєзнавства в контексті національного і культурного відродження України» : тези доп. і повідомлень. – Київ ; Кам'янець-Подільський, 1991.
15. Гальчак С. Д. Краєзнавство Східного Поділля / Сергій Гальчак. – Вінниця, 2005.
16. Баженов Л. В. Становлення і розвиток історичного краєзнавства Правобережної України в ХІХ – на початку ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра істор. наук : [спец.] 07.00.01 «Історія України» / Баженов Лев Васильович ; Ін-т історії України НАН України. – Київ, 1996. – 36 с.

Вчений, педагог, патріот Професору Миколі Кравцю – 80

Микола Кравець народився 24 листопада 1928 року в селі Бабичі Білгорайського повіту, що на Холмщині (ця земля дала багато істориків, в тому числі й Михайла Грушевського). Сім'я була багатодітною (7 дітей), але не бідувала, бо батьки трудилися зранку до вечора, щоб мати необхідне.

Хлопчик ріс жвавим, енергійним і слухняним. Любив допомагати батькам по господарству, добре вчився в школі. Потім почалися випробовування. Найбільшим ударом для Миколи була передчасна смерть рідної неньки. Наступне випробування – це депортація сім'ї Кравців (як і тисяч інших українських родин) з Холмщини, що офіційно відійшла до Польщі. Кравці опинилися на Дніпропетровщині, а Микола продовжив навчання у Нікопольському педагогічному училищі, яке закінчив у 1945 році. Пропрацювавши рік у Ново-Мар'янівській початковій школі, що на Дніпропетровщині, він став студентом історичного факультету Луцького учительського інституту. Згодом продовжив навчання у Львівському педагогічному інституті, який закінчив у 1949 році. Викладав історію у Галичанській семирічці, згодом – у Берестечківській середній школі Волинської області. Деякий час був директором останньої.

У 1952 році М. Кравець став аспірантом Інституту суспільних наук АН УРСР у Львові. Тут найбільший вплив на формування молодого науковця мав відомий український вчений, академік І. П. Крип'якевич. Кравець почав працювати над дослідженням історії Волині міжвоєнного періоду і в 1954 році захистив кандидатську дисертацію. Далі один рік працював старшим викладачем Станіславського педінституту, після чого 13 років перебував на посадах молодшого, а згодом старшого наукового співробітника Інституту суспільних наук. Крім того, написав і захистив у 1965 році докторську дисертацію. Через рік йому було присвоєно вчене звання професора.

З 1968 року працював завідувачем кафедри історії України Львівського університету ім. І. Я. Франка. Здавалось ніщо не віщувало біду. Однак реальна влада у вузі належала великим

«інтернаціоналістам», яким страшенно не подобався новий колега – українець за духом, великий патріот рідної землі, поціновувач фольклору, пропагандист народних традицій та досягнень української культури. Зрозуміло, що М. Кравцю швидко навісили ярлик «українського буржуазного націоналіста». Довелось залишити Львів. Наступна сторінка його життєпису була заповнена у Чернівецькому університеті. Правда, і тут постійно нагадували про себе «доброзичливці». Тому довелося знову змінити місце роботи. Микола Миколайович очолив кафедру загальної історії Вінницького педагогічного інституту. Але переслідування не припинились і тут. Ситуація докорінно змінилась лише після проголошення Україною незалежності. Тепер історик став вільним у виборі тем досліджень, у своїх судженнях, висловлюваннях, оцінках. Настав час наздоганяти втрачене не з власної вини.

Незважаючи на багаторічні переслідування М. Кравець зробив чимало. Його науковий і літературний доробок налічує понад 500 позицій. На жаль, дуже багато праць, які колись писалися «в шухляду», ще чекають свого видавця.

Підкреслимо, що наукова діяльність Миколи Кравця була і є багатогранною. Як вже згадувалось, будучи аспірантом, він досліджував міжвоєнний період історії Волині. Наслідком наукових пошуків у цьому напрямку став захист кандидатської дисертації на тему: «Боротьба трудящих Волині проти соціального і національного гніту, за возз'єднання з Українською РСР в 1921-1939 рр.». Дане дослідження було написано на основі численних архівних та опублікованих документів, статистичних даних тощо.

Наступним науковим зацікавленням М. Кравця стала тема робітничого руху в міжвоєнний період. Історик багато часу проводив в архівах і бібліотеках, збираючи необхідні матеріали. Крім того, він ґрунтовно опрацював статистичні дані, а також праці попередників, написані різними мовами. І наполеглива праця увінчалась успіхом – у 1959 році побачила світ монографія «Нариси робітничого руху в Західній Україні в 1921–1939 рр.». Вона одержала схвальні відгуки колег.

Наступна наукова проблема історія галицького і буковинського селянства в другій половині XIX – на початку XX століть зайняла пріоритетне місце в наукових пошуках Миколи Миколайовича. Над нею він найбільш інтенсивно працював у другій половині 50-х і на початку 60-х років уже минулого століття. Автор велику увагу приділяв збору, вивченню класифікації і використанню архівних матеріалів. Якнайширше він використав австрійську і польську статистику. Результатом цієї титанічної праці став вихід монографії «Селянство Східної Галичини і Північної Буковини у другій половині XIX ст.» (Львів, 1964), що стала основою докторської дисертації, захищеної наступного року.

Аграрна проблема розроблялась дослідником і після захисту дисертації. Він видав ще одну монографію – «Нариси з історії селянства Північної Буковини на початку XX ст.» (Вінниця, 1998). Вона була написана значно раніше, але із-за переслідувань автора не могла бути опублікована. Те ж саме можна сказати й про монографію «Роль запорізького козацтва у визвольній боротьбі українського народу», яку «чиновники від науки» не дозволили видрукувати.

Крім вищезгаданих, М. Кравець вивчав й інші проблеми. Так, низка публікацій історика присвячена характеристиці творчості однієї з найвидатніших постатей української історії – Івана Яковича Франка. У науковому доробку М. Кравця є також статті про інших відомих діячів – філолога, археолога, історика А. С. Петрушевича, одного з найбільших знавців і дослідників джерел з історії України і Галичини І. І. Шараневича, визначного громадсько-політичного діяча педагога й історика О. Г. Барвінського, етнографа В. О. Шухевича, польського літописця Йоахима Єрлича, німецького дослідника української історії Ульріха фон Вердума та інших.

Як зазначалось вище, радянська система не була прихильною до Кравця-історика. Процес переслідувань особливо посилювався після захисту докторської дисертації та переходу на роботу у Львівський університет. Дійшло навіть до абсурду: відомому вченому, автору трьох (на той час) монографій заборонили працювати у науковій бібліотеці університету. Однак Микола

Миколайович не здався, не опустил руки, не схилив голови. Він продовжував опрацьовувати раніше зібрані матеріали і почав писати... художні твори. Й у цій царині також досяг вагомих здобутків.

Першу повість з історії Запорізької Січі Микола Кравець написав ще в 1943 році. На жаль, її рукопис не зберігся. До цього заняття він повернувся в часи переслідувань за «український буржуазний націоналізм». Правда, не визнаючи принципу партійності літератури, він не мав шансів публікувати свої книги. Тому писав з надією, що доживе до кращих часів і його художні твори побачать світ. І ті часи наступили на початку 1990-х років. Зараз його художня спадщина складає 12 томів – це більше десяти романів і повістей, понад 300 оповідань і новел.

Окремої розмови заслуговує проблема Кравець-педагог. У несприятливих для дослідницької роботи умовах Микола Миколайович зосереджувався не тільки на письменницькій роботі, але і на педагогічній. Зрозуміло, що він завжди відзначався чудовим знанням навчального матеріалу (в усьому прагнув досягти довершеності). Він – добрий лектор. Матеріал викладав послідовно, у логічному взаємозв'язку. Його м'який голос створював враження, що розмова відбувається в дружньому колі.

Будучи щирим українцем, Микола Миколайович велику увагу приділяв патріотичному вихованню студентів. Зрозуміло, що робити це було небезпечно, але він не міг іти проти власної совісті.

Професор Кравець виділяється серед колег не тільки тим, що є автором багатьох художніх творів. Його життя також тісно пов'язано з музикою. Він з дитинства полюбив мелодійну, душевну українську пісню. Його доробок у цій сфері складає понад 40 пісень та романсів. У контексті до сказаного додамо, що Микола Миколайович написав музику і на два вірші відомої закарпатської поетеси Миколаї Божук (1907-1938). Мабуть, українська пісня також додавала йому сили у найважчі для нього часи.

Вважаємо за потрібне виокремити ще одну сторінку життєпису М. Кравця – це його зв'язки із Закарпаттям та закарпатськими істориками. Ще в 1950-ті роки він познайомився

(під час навчання в аспірантурі) з Іваном Михайловичем Мешком, тепер доктором історичних наук, професором економічного факультету УжНУ. Вони міцно потоваришували і їх дружба триває вже півстоліття. У дуже добрих стосунках перебував Микола Миколайович з професором І. М. Гранчаком, який показав колезі практично усе Закарпаття. Уже багато років товаришує М. Кравець з професором УжНУ В. І. Ільком. Початок їх знайомству поклало спільне зацікавлення аграрною проблематикою. Вони неодноразово зустрічалися на симпозіумах з аграрної історії Східної Європи, час-від-часу листуються. Добрі стосунки склалися з професорами Д. Д. Данилюком і О. С. Мазурком (дав їм багато цінних порад в ході написання докторських дисертацій, виступав офіційним опонентом під час їх захисту). Ще треба згадати кандидатів історичних наук, доцентів Г. В. Божук та В. В. Палька, яких Микола Миколайович також зарахував до своїх друзів.

Ось так, кількома штрихами ми намагалися змалювати портрет Миколи Миколайовича Кравця. Нам хотілось показати його тим, ким він є — вченим, педагогом, письменником, композитором, патріотом, а найбільше Людиною. Думається, що саме життя це довело, а ми тільки констатували цей незаперечний факт...

Василь Ілько, професор УжНУ;
Микола Олашин, доцент УжНУ

**Стаття передрукована з газети «Трибуна» від 22 листопада 2008 р. з незначними скороченнями*

Основні дати життя і діяльності М. М. Кравця

- Народився 24 листопада 1928 р. у с. Бабичі Білгорайського повіту Люблінського воєводства (Холмщина);
- 1944 р. після закінчення навчання у початковій школі вступив до Грубешівської гімназії;
- Після приходу радянських військ разом із сім'єю був депортований у Дніпропетровську область;
- 1945-46 рр. навчався у Нікопольському педагогічному училищі та Луцькому учительському інституті;
- 1952-54 рр. навчався в аспірантурі Інституту суспільних наук АН УРСР у Львові, де його учителем був видатний український історик І. П. Крип'якевич;
- 1954 р. захистив кандидатську дисертацію;
- 1958 р. очолював кафедру історії України Львівського університету;
- 1965 р. захистив докторську дисертацію «Селянство Східної Галичини та Північної Буковини в другій половині XIX ст.». У 1969 р. йому було присвоєно вчене звання професора;
- 1972-75 рр. працював завідувачем кафедри історії СРСР і УРСР Чернівецького університету;
- 1975 р. переїхав до Вінниці й очолив кафедру загальної історії історичного факультету ВДПІ;
- З 1981 р. організовував у Вінниці проведення обласних краєзнавчих конференцій;
- 20 липня 2011 р. відійшов у Вічність.

**Монографії, методичні посібники,
рецензії, статті в періодичних виданнях
та наукових збірниках**

1955

1. Цінна праця з історії українського народу / М. Кравець // Радянська Волинь. – 1955. – 3 черв. – Рец. на кн.: Богдан Хмельницький / АН УРСР, Ін-т суспільних наук. – Київ, 1954. – 536 с.
2. [Рецензія] / М. М. Кравець // Львовська правда. – 1955. – 26 листопада. – Рец. на кн.: Селянські повстання в Польщі в 1932-1933 рр. / О. Ю. Карпенко. – Київ, 1955. – 132 с. *

1956

3. З історії робітничого руху на Волині / М. М. Кравець // Радянська Волинь. – 1956. – 23 листопада. *

1957

4. До питання про Русько-українську радикальну партію у Східній Галичині в 90-х роках ХІХ ст. / М. М. Кравець // З історії західноукраїнських земель. – Київ, 1957. – Вип. 2. – С. 124–140.
5. Книга про боротьбу трудящих Західної України за возз'єднання з Радянською Україною / М. М. Кравець // З історії західноукраїнських земель. – Київ, 1957. – Вип. 1. – С. 165–168. – Рец. на кн.: Боротьба трудящих Західної України за возз'єднання з Радянською Україною / П. Йова. – Львів, 1954. – 113 с.
6. Революційний рух на Волині в 1921-1928 рр. / М. М. Кравець // З історії західноукраїнських земель. – Київ, 1957. – Вип. 2. – С. 206–232.
7. Революційний рух на Волині напередодні возз'єднання з Радянською Україною (1934-1939рр.) / М. М. Кравець // З історії

західноукраїнських земель. – Київ, 1957. – Вип. 1. – С. 144–159.

8. [Рецензія] / М. М. Кравець // Вільна Україна. – 1957. – 17 грудня. – Рец. на кн.: Народний герой Олекса Довбуш: історичний нарис / В. Грабовецький. – Львів : Книжково-журнальне видавництво, 1957. – 144 с.

1958

9. До характеристики УСДП у Західній Україні (1920-1924) рр. / М. М. Кравець // Український історичний журнал. – 1958. – № 1. – С. 84–91.
10. Нова історична розвідка / М. М. Кравець // Вільна Україна. – 1958. – 7 лютого. *
11. Початок робітничого руху у Східній Галичині / М. М. Кравець // З історії західноукраїнських земель. – Київ, 1958. – Вип. III. – С. 23–59.
12. Революційний рух на Волині в період світової економічної кризи в 1929-1933 рр. / М. М. Кравець // З історії західноукраїнських земель. – Київ, 1958. – Вип. III. – С. 115–130.

1959

13. Борець за волю народу (В. І. Крайц) / М. М. Кравець // За волю народу : зб. ст. – Львів, 1959. *
14. До питання про характер подій у Східній Галичині на початку листопада 1918 р. / М. П. Герасименко, М. М. Кравець, Г. І. Ковальчак // Український історичний журнал. – 1959. – № 3. – С. 86–94.
15. Нариси робітничого руху в Західній Україні в 1921-1939 рр. / М. М. Кравець. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1959. – 233 с.

1960

16. Масові робітничі виступи у Східній Галичині на початку XX ст. (1901-1914 роки) / М. М. Кравець // З історії

західноукраїнських земель : зб. ст. – Київ, 1960. – Вип. V. – С. 113–135.

17. Робітничий рух у Східній Галичині наприкінці ХІХ ст. (1892-1900 роки) / М. М. Кравець // З історії західноукраїнських земель : зб. ст. – Київ, 1960. – Вип. IV. – С. 40–65.

1961

18. На оновленій землі / Михайло Герасименко, Микола Кравець // Жовтень. – 1961. – № 9. – С. 156–158. – Рец. на кн.: Соціалістичні перетворення в західних областях УРСР (в довоєнний період) / В. Л. Варецький. – Київ, 1960. – 155 с.
19. [Рецензія] / М. М. Кравець // Комуніст України. – 1961. – № 5. – Рец. на кн.: Здійснення віковичної мрії українського народу / Р. К. Чаленко. – Київ, 1960. – 266 с. *
20. [Рецензія] / Ф. І. Стеблій, М. М. Кравець // Український історичний журнал. – 1961. – № 6. – С. 140–141. – Рец. на кн.: Передова суспільна думка в Галичині (30-і – середина 40-х років ХІХ ст.) / Г. Ю. Гербільський. – Львів, 1959. – 158 с.

1962

21. Листи, універсали, накази / М. Івасюта, М. Кравець // Вільна Україна. – 1962. – 30 червня. – Рец. на кн.: Документи Богдана Хмельницького (1648-1657) / упоряд.: І. Крип'якевич, І. Бутич ; відп. ред. Ф. Т. Шевченко. – Київ : Вид-во Академії наук УРСР, 1961, – 740 с.
22. [Рецензія] / М. М. Кравець, Г. І. Ковальчак // Український історичний журнал. – 1962. – № 3. – С. 133–134. – Рец. на кн.: Нариси з історії Галичини. Т. 2 : Галичина у 1905–1907 рр. / В. Найдус. – Варшава, 1960. – 635 с.

1963

23. З історії Комуністичної партії Західної України (1929 -

перша половина 1932 р.) / М. М. Кравець, Ю. Ю. Сливка // З історії Української РСР : зб. ст. – Київ, 1963. – Вип. 8. – С. 42–62.

24. Крестьянское движение в Восточной Галиции во 2-й половине XIX в. / Н. Н. Кравец // Ежегодник по аграрной истории стран Восточной Европы : сб. ст. – Рига, 1963. – С. 466–471.
25. Масові селянські виступи у Східній Галичині в 90-х роках XIX ст. / М. М. Кравець // З історії Української РСР : зб. ст. – Київ, 1963. – Вип. 8. – С. 3–27.

1964

26. Селянство Східної Галичини і Північної Буковини у другій половині XIX ст. / М. М. Кравець. – Львів : Вид-во Львівського університету, 1964. – 242 с.

1966

27. Відзначити роковини революції 1848 р. : лист до редакції / Я. Д. Ісаєвич, М. М. Кравець, Ф. І. Стеблій // Український історичний журнал. – 1966. – № 10. – С. 157.
28. Крестьянское движение на северной Буковине во второй половине XIX века / Н. Н. Кравец // Ежегодник по аграрной истории Восточной Европы. – Кишинев, 1966. – С. 751–759.
29. Львівщина радянська / М. М. Кравець [та ін.]. – Львів : Каменярь, 1966. – 133 с.
30. [Рецензія] / М. М. Кравець, В. О. Борис // Український історичний журнал. – 1966. – № 1. – С. 155–156. – Рец. на кн.: Дослідження з історії молоді Краківського університету від епохи просвітництва до середини XX ст. – Краків, 1964. – 493 с.
31. [Рецензія] / М. К. Івасюта, М. М. Кравець // Український історичний журнал. – 1966. – № 11. – С. 155–156. – Рец. на кн.: Соціологічні та суспільно-політичні погляди С. А.

Подолінського / А. І. Пашук. – Львів, 1965. – 219 с.

1967

32. Видавець «Руської історичної бібліотеки» (До 120-річчя з дня народження О. Г. Барвінського) / М. М. Кравець // Український історичний журнал. – 1967. – № 6. – С. 137–138.
33. Гетьман України Петро Конашевич-Сагайдачний / М. М. Кравець // Український історичний журнал. – 1967. – № 4. – С. 126–128.
34. Львівська область (історико-економічний нарис) / М. М. Кравець [та ін.]. – Львів, 1967. *
35. Методи, народжені боротьбою / Микола Кравець // Жовтень. – 1967. – № 7. – С. 145–146. – Рец. на кн.: Громадський побут робітників Західної України (1920-1939 рр.) / Ю. Г. Гошко. – Київ : Наукова думка, 1967.
36. Українська РСР в період зміцнення і дальшого розвитку соціалістичного суспільства (1938 - червень 1941 р.) / М. М. Кравець // Історія Української РСР / редкол.: П. П. Гудзенко, І. М. Мельникова, Л. В. Олійник [та ін.]. – Київ, 1967. – Т. 2. – С. 381–401.

1968

37. Вони боролись за возз'єднання / М. М. Кравець. – Львів : Каменяр, 1968. – 72 с.
38. До 90-річчя виходу в світ журналу «Громадський друг» / М. М. Кравець // Український історичний журнал. – 1968. – № 4. – С. 134–136.
39. Західна Україна у роки імперіалістичної війни (1914-1917) / В. І. Ілько, М. М. Кравець // Торжество історичної справедливості / редкол.: М. М. Олексюк, В. К. Дудикевич, М. К. Івасюта, М. М. Кравець [та ін.]. – Львів, 1968. – Розділ 2 : Становище і визвольна боротьба трудящих на західноукраїнських землях у другій

половині XIX – на початку XX ст. – С. 295–309.

40. Зерна науки і добра (В. С. Ільницький) / М. М. Кравець // Жовтень. – 1968. – № 4. – С. 129–130.
41. Лист О. І. Левицького / М. М. Кравець // Архіви України. – 1968. – № 4. – С. 59.
42. На вулиці виходив пролетаріат / М. М. Кравець // Ленінська молодь. – 1968. – 25 грудня. *
43. Політичний гніт і національне безправ'я трудящих / В. І. Ілько, В. С. Кульчицький, М. М. Кравець // Торжество історичної справедливості / редкол.: М. М. Олексюк, В. К. Дудикевич, М. К. Івасюта, М. М. Кравець [та ін.]. – Львів, 1968. – Розділ 2 : Становище і визвольна боротьба трудящих на західноукраїнських землях у другій половині XIX – на початку XX ст. – С. 254–261.
44. Революційний рух / В. І. Ілько, М. М. Кравець // Торжество історичної справедливості / редкол.: М. М. Олексюк, В. К. Дудикевич, М. К. Івасюта, М. М. Кравець [та ін.]. – Львів : Львів, 1968. – Розділ 2 : Становище і визвольна боротьба трудящих на західноукраїнських землях у другій половині XIX – на початку XX ст. – С. 261–274.
45. Селянське повстання на Львівщині в 1932 р. / М. М. Кравець // Книга для читання з історії Української РСР : в 3 ч. / за ред. І. О. Гуржія. – Київ, 1968. – Ч. 3 : З 1917 року до наших днів. – С. 222–228.
46. Ю. А. Целевич: (До 125-річчя з дня народження) / М. М. Кравець // Український історичний журнал. – 1968. – № 3. – С. 136–137.
47. [Рецензія] / М. М. Кравець // Український історичний журнал. – 1968. – № 8. – С. 150–151. – Рец. на кн.: Оцінка діяльності М. Драгоманова в українській радянській і польській історіографії / Е. Горнова. – Ополє, 1967. – 118 с.
48. [Рецензія] / М. М. Кравець // Український історичний журнал. – 1968. – № 3. – С. 153–154. – Рец. на кн.: Селянський

рух після скасування кріпосного права в Королівстві Польському. 1864–1904 / Гелена Бродовська. – Варшава : Державне наукове вид-во, 1967. – 387 с.

1969

49. Боротьба не припинялася / М. М. Кравець // Ленінська молодь. – 1969. – 15 червня. *
50. Зірниця герцю за волю / М. М. Кравець // Ленінська молодь. – 1969. – 10 серпня. *
51. Козацька слава невмируща / Микола Кравець, Володимир Грабовецький // Жовтень. – 1969. – № 6. – С. 151–153. – Рец. на кн.: Збройні сили України першої половини XVII ст. / О. М. Апанович. – Київ : Наукова думка, 1968. – 224 с.
52. Передмова / М. М. Кравець // Заграва волі : науковий зб. – Львів : Каменяр, 1969. *
53. С. І. Шараневич : [український історик] / М. Кравець // Архіви України. – 1969. – № 4. – С. 52–54.
54. Захист докторських дисертацій Я. П. Кісем та Є. М. Скляренком / М. М. Кравець. – Український історичний журнал. – 1969. – № 11. – С. 157.
55. [Рецензія] / М. М. Кравець // Український історичний журнал. – 1969. – № 7. – С. 148–149. – Рец. на кн.: Економічна думка на Україні / С. Злупко. – Львів, 1969. – 222 с.

1970

56. Вогнева муза Кобзаря (з хроніки вшанування Т. Г. Шевченка у 1914 р.) / М. М. Кравець // Жовтень. – 1970. – № 3. – С. 115–119.
57. Листи А. Ю. Кримського до В. М. Гнатюка / М. М. Кравець // Архіви України. – 1970. – № 1. – 52–54.

58. Про роботу студентського наукового гуртка / М. М. Кравець // Український історичний журнал. – 1970. – № 1 – С. 156–157.
59. Радянській Львівщині 30 років : зб. док. і статистичних матеріалів / авт. кол.: К. В. Бек, О. І. Березюк, М. М. Кравець [та ін.]. – Львів : Каменярь, 1970. – 198 с.
60. Сервітутне питання в масових селянських виступах у Східній Галичині наприкінці 60-х років ХІХ ст. / М. М. Кравець // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів, 1970. – Вип. 6. – С. 66–72.
61. [Рецензія] / М. М. Кравець // Український історичний журнал. – 1970. – № 11. – С. 153–154. – Рец. на кн.: Ruchy rewolucyjne na lubelszczyźnie w latach 1918-1923 / J. Danielewicz. – Lublin : Wyd-wo «Lubelskie», 1968. – 228 s.

1971

62. А. С. Петрушевич – видавець «Зведеного галицько-руського літопису 1600-1800 рр.» / М. М. Кравець // Історіографічні дослідження в УРСР. – Київ, 1971. – Вип. 4. – С. 193–196.
63. Великий народознавець: [про Володимира Гнатюка] / Микола Кравець, Василь Васьків // Жовтень. – 1971. – № 5. – С. 112–118.
64. Відгуки на Паризьку Комуну у Східній Галичині / М. М. Кравець // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів, 1971. – Вип. 7. – С. 14–19.
65. Іван Франко – історик України / М. М. Кравець. – Львів : Вид-во Львівського ун-ту, 1971. – 203 с.
66. Сторінки революційної героїки Волині / Микола Кравець, Володимир Савинець // Жовтень. – 1971. – № 3. – С. 149–152. – Рец. на кн.: Нариси історії Волині (1861–1939). Соціально-економічний розвиток, революційний та національно-визвольний рух трудящих / Р. Оксенюк. – Львів, 1970. – 276 с.

1972

67. Передмова / М. М. Кравець // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів, 1972. – Вип. 8. *
68. [Рецензія] / М. М. Кравець // Український історичний журнал. – № 1972. – № 11. – С. 149–150. – Рец. на кн.: Гайдамаки / Владислав Серчик. – Краків, 1972. – 464 с.
69. [Рецензія] / М. М. Кравець // Український історичний журнал. – 1972. – № 2. – С. 144–145. – Рец. на кн.: Проникнення іноземного капіталу в економіку Західної України в епоху імперіалізму (до 1918 р.) / Я. С. Хонігсман. – Львів : Вид-во Львівського ун-ту, 1971. – 225 с.

1973

70. Джерелознавство з історії Української РСР / Кравець М. М., П. В. Михайлина // Архіви України. – 1973. – № 1. – С. 79–80. – Рец. на кн.: Джерелознавство з історії Української РСР післявоєнного періоду / А. В. Санцевич. – Київ : Наукова думка, 1972. – 204 с.
71. [Рецензія] / Кравець М. М., М. Т. Шепета // Вісник Академії наук Української РСР. – 1973. – № 4. – С. 109–111. – Рец. на кн.: Минуле і сучасне Північної Буковини. – Київ : Наукова думка, 1972. – Вип. 1. – 144 с.
72. [Рецензія] / М. М. Кравець // Український історичний журнал. – 1973. – № 1. – С. 136–137. – Рец. на кн.: Міста України в період феодалізму / П. В. Михайлина. – Чернівці, 1971. – 114 с.

1974

73. Боротьба селянства Прикарпаття за ліси й пасовиська / М. М. Кравець // Питання Історії СРСР : респ. міжвідомчий тематичний науковий зб. – Харків, 1974. – Вип. 18. – С. 78–84.
74. Джерела до історії селянського руху у Східній Галичині в

другій половині XIX ст. / М. М. Кравець // Архіви України. – 1974. – № 4. – С. 63–65.

75. 125 років селянського повстання на Буковині під проводом Лук'яна Кобилиці / М. М. Кравець // Зоріле Буковіней. – 1974. – 31 березня. *
76. Сяйво зорі заповітної / М. Кравець, М. Загайний // Весна відродженого краю : зб. ст. – Ужгород : Карпати, 1974. – С. 69–117. *
77. [Рецензія] / І. Т. Лісевич (М. М. Кравець), І. І. Марінеску // Український історичний журнал. – 1974. – № 6. – С. 150–152 ; Радянська Буковина. – 1975. – 14 січня. – Рец. на кн.: Российские революционеры в Юго-Восточной Европе / В. Я. Гросул. – Кишинев : Штиинца, 1973. – 540 с.
78. [Рецензія] / Кравець М. М., П. В. Михайлина // Вісник Академії наук Української РСР. – 1974. – № 10. – С. 107–109. – Рец. на кн.: Борьба трудящих Східної Галичини проти іноземного поневолення / Ю. Ю. Сливка. – Київ : Наукова думка, 1973. – 253 с.
79. [Рецензія] / П. В. Михайлина, М. М. Кравець // Український історичний журнал. – 1974. – № 2. – С. 139–140. – Становление российского самодержавия. Исследование социально-политической истории времен Ивана Грозного / С. О. Шмидт. – Москва : Мысль, 1973. – 360 с.
80. [Рецензія] / М. М. Кравець [та ін.] // Радянська Буковина. – 1974. – 25 червня. – Рец. на кн.: Зустріч з легендою / Б. О. Тимощук. – Ужгород, 1974. – 126 с.

1975

81. Відгомін буремних років / М. М. Кравець // Радянська Буковина. – 1975. – 19 грудня. *
82. Єдність українських і польських трудящих у революційній боротьбі (1924-1928 рр.) / В. М. Курило, М. М. Кравець //

Український історичний журнал. – 1975. – № 1. – С. 63–69.

83. Культура Радянської Буковини на піднесенні / М. М. Кравець // Народна творчість та етнографія. – 1975. – № 6. – С. 21–28.
84. Народні скарби / М. М. Кравець // Радянська Буковина. – 1975. – 10 серпня. – Рец. на кн.: Наймитські та заробітчанські пісні / С. Й. Грица. – Київ : Наукова думка, 1975. – 575 с.
85. [Рецензія] / М. М. Кравець, В. М. Курило // Український історичний журнал. – 1975. – № 8. – С. 144–145. – Рец. на кн.: Класова боротьба селян Східної Галичини (1772-1849). – Київ : Наукова думка, 1974. – 596 с.

1976

86. Вплив революції 1905-1907 рр. на розгортання класової боротьби на Північній Буковині (Добірка документів) / М. М. Кравець, Г. С. Цебенко, Т. П. Штернберг // Архіви України. – 1976. – № 1. – С. 42–43.
87. Дипломні роботи з історії / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1976.
88. Курсові роботи з історії / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1976.
89. Польща в 1918-1939 рр. / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1976.
90. [Рецензія] / І. Г. Шульга, М. М. Кравець // Український історичний журнал. – 1976. – № 6. – С. 139–140. – Рец. на кн.: Декабристи та їх революційні традиції на Україні / Г. Я. Сергієнко. – Київ : Наукова думка, 1975. – 184 с.

1977

91. До питання про погляди П. А. Грабовського на вітчизняну історію / М. М. Кравець // Український історичний журнал. –

1977. – № 4. – 139–143.

92. Народна хорова капела ім. М. Д. Леонтовича / М. М. Кравець, В. Я. Романов // Народна творчість та етнографія. – 1977. – № 6. – С. 94–95.
93. Слава Леонтовича / М. Кравець // Вінницька правда. – 1977. – 10 грудня. – С. 4. – Рец. на кн.: Микола Леонтович / М. Гордійчук. – Київ : Музична Україна, 1977.
94. [Рецензія] / М. М. Кравець, О. Г. Лойко // Архіви України. – 1977. – № 4. – С. 75–76. – Рец. на кн.: Українська сфрагістика. Питання предмета та історіографії / В. О. Гавриленко. – Київ : Наукова думка, 1977. – 168 с.
95. [Рецензія] / Н. Н. Кравець // Новая и новейшая история . – 1977. – № 1. – С. 186–187. – Рец. на кн.: Братство по оружию / под ред. Э. Ядзяка, П. А. Жилина. – Варшава, 1975. – 560 с.

1978

96. Інтернаціональне виховання на уроках з нової історії / М. М. Кравець [та ін.]. – Вінниця : ВДПІ, 1978. *
97. Історична дисертація про козаків Годофреца Вейсіуса (Вайса) 1684 року / М. М. Кравець // Питання історії СРСР : респ. міжвідомчий тематичний науковий зб. – Харків, 1978. – Вип. 23. – С. 102–106.
98. Історія будівництва Ладизинської ДРЕС у документах Вінницького облдержархіву / М. М. Кравець. – Архіви України. – 1978. – № 6. – С. 55–57.
99. Культура Західної Європи й Америки в 1871-1917 рр. / М. М. Кравець. – Вінниця, 1978. *
100. Місця бойової слави на Поділлі (1648-1654 рр.) : методичні поради лектору й екскурсоводу / М. М. Кравець, І. І. Заєць. – Вінниця : ВДПІ, 1978. – 15 с.

101. Спільна підготовка документального видання українськими і молдавськими архівістами та істориками / Д. П. Скурлатов, М. М. Кравець. – Архіви України. – 1978. – № 6. – С. 43–44.
102. Щоденник Еріха Лясоти та «Опис України» Гійома Левассера Боплана як джерела з історії України : методична розробка для студентів / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДПІ, 1978.

1979

103. [Рецензія] / М. М. Кравець, Л. Г. Мельник // Український історичний журнал. – 1979. – № 7. – С. 138–141. – Рец. на кн.: Історія Української РСР : у 8 т., 10 кн. – Київ : Наукова думка, 1979. – Т. 2 : Визвольна війна і возз'єднання України з Росією. Початок розкладу феодалізму та зародження капіталістичних відносин (II половина XVII-XVIII ст.). – 615 с.
104. Аграрні відносини на Північній Буковині на початку XX ст. / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДПІ, 1979. *
105. Боротьба селянства Східної Галичини за ліси й пасовиська в середині XIX ст. / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДПІ, 1979. *
106. Возз'єднання Західної України з Радянською Україною – видатна подія в історії українського народу : методична розробка для студентів / М. М. Кравець, І. І. Заєць. – Вінниця : ВДПІ, 1979. – 18 с.
107. Д. І. Багалій – видатний український історик : методична розробка для студентів / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДПІ, 1979. – 20 с.
108. К биографии Н. И. Пирогова / Н. Н. Кравец // Советские архивы. – 1979. – № 5. – С. 72.
109. Класові бої пролетаріату Польщі в 1917-1939 рр. : методична розробка для студентів / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДПІ, 1979. – 24 с.
110. Книга про мистецтво братнього народу / М. М. Кравець //

Образотворче мистецтво. – 1979. – № 6. – С. 28. – Рец. на кн.: Искусство Чехии и Моравии IX – начала XVI века / И. И. Поп. – Москва : Искусство, 1978.

111. Леся Українка й І. Нечуй-Левицький як історики / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1979. *
112. Рисорджименто в мемуарах Джузеппе Гарібальді : методична розробка для студентів / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1979. – 14 с.
113. Самодіяльний народний хор «Вінок Поділля» / М. М. Кравець, В. Я. Романов // Народна творчість та етнографія. – 1979. – № 1. – С. 86–87.
114. Страйки у революційно-визвольній боротьбі пролетаріату Західної України (1921-1939 рр.) / М. М. Кравець // Український історичний журнал. – 1979. – № 3. – С. 33–40.
115. Твори Жана Поля Марата як джерело до вивчення Великої французької буржуазної революції кінця XVIII ст. / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1979. – 21 с.
116. Українська революційно-демократична історіографія / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1979. *
117. [Рецензія] / Кравець М. М., Мельник Л. Г. // Український історичний журнал. – 1979. – № 7. – С. 138–141. – Рец. на кн.: Історія Української РСР : у 8 т., 10 кн. – Київ : Наукова думка, 1979. – Т. 2 : Визвольна війна і возз'єднання України з Росією. Початок розкладу феодалізму та зародження капіталістичних відносин (II половина XVII-XVIII ст.). – 615 с.

1980

118. Аграрна еволюція на Північній Буковині на початку XX ст. (1901-1914 рр.) / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1980. *
119. Борьба трудящихся Северной Буковины за всеобщее избирательное право (1905-1909) / Н. Н. Кравец // Вопросы

истории СССР. – Харьков, 1980. – Вып. 25. – С. 123–128.

120. Велика французька буржуазна революція у працях Максиміліана Робесп'єра : методична розробка для студентів / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1980. – 24 с.
121. Війни Франції кінця XVIII – початку XIX ст. у висвітленні Наполеона Бонапарта / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1980. *
122. Діяльність Нової Січі / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1980. – 23 с.
123. Документи Чернівецького облдержархіву про розгортання боротьби трудящих Північної Буковини проти соціального гніту в другій половині XIX - на початку XX ст. / М. М. Кравець, Д. П. Скурлатов // Архіви України. – 1980. – № 1. – 62–65.
124. Історіографія Запорізької Січі (XV-XIX ст.) / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1980. – 26 с.
125. Колоніальне становище Північної Буковини в складі Австро-Угорщини на початку XX ст. / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1980. *
126. Літопис Грабянки / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1980.*
127. Мемуари Шарля-Моріса Талейрана-Перігора як історичне джерело / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1980. – 21 с.
128. Нариси історії Вінницької обласної партійної організації / Ю. В. Бабко, М. Л. Бабій, М. М. Кравець [та ін.]. – Одеса : Маяк, 1980. – 343 с.
129. Оборона Чигирин 1677-1678 рр. в описі Патрика Гордона / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1980. – 25 с.
130. Промисловість Східної Галичини в другій половині XIX ст. / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1980. *
131. Промисловість і робітничий клас Східної Галичини на початку XX ст. (1901-1914 рр.) / М. М. Кравець. – Вінниця :

ВДП, 1980. *

132. Революційна боротьба трудящих / М. М. Кравець // Нариси з історії Північної Буковини. – Київ : Наукова думка, 1980. – С. 156–181. *
133. Розвиток сільського господарства Східної Галичини й Північної Буковини в другій половині ХІХ ст. / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1980. *
134. Роль Запорізької Січі у визвольній боротьбі українського народу наприкінці ХVІ – першій половині ХVІІ ст. / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1980. – 36 с.
135. Соціально-економічний розвиток / М. М. Кравець // Нариси з історії Північної Буковини. – Київ : Наукова думка, 1980. – С. 120–146. *
136. Спалах народного гніву / Микола Кравець // Жовтень. – 1980. – № 1. – С. 149–150. – Рец. на кн.: Селянське повстання на Прикарпатті під проводом Мухи 1490–1492 років. (З історії спільної антифеодальної боротьби селян України і Молдавії) / В. В. Грабовецький. – Львів : Вища школа, 1979.
137. Спогади Отто Бісмарка як історичне джерело : методична розробка для студентів / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1980. – 25 с.
138. Страйковий рух на Північній Буковині наприкінці ХІХ - на початку ХХ ст. (1891-1907 рр.) / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1980. *
139. Утворення Запорозької Січі / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1980. – 21 с.
140. [Рецензія] / М. М. Кравець // Український історичний журнал. – 1980. – № 6. – С. 148–149. – Рец. на кн.: Суспільно-політичний рух у Східній Галичині в 50-70-х роках ХІХ ст. / С. М. Трусевич. – Київ : Наукова думка, 1978. – 168 с.

1981

141. Агресія Кримського ханства проти України в другій половині XV–XVI ст. на сторінках хроніки Матвія Стрийковського / М. М. Кравець // Джерела з історії України : зб. ст. – Вінниця : ВДП, 1981. – С. 19–24.
142. Боротьба Запорізької Січі проти Кримського ханства й султанської Туреччини в 60-90-х роках XVII ст. / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1981. – 23 с.
143. Визвольна боротьба на Україні у висвітленні «Історії Русів» (XVI–XVII ст.) / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1981. *
144. Висвітлення першої світової війни в мемуарах Д. Ллойда-Джорджа (1914–1916) : методична розробка для студентів / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1981. – 23 с.
145. Густинський літопис / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1981. – 24 с.
146. «Діаруш» Станіслава Освенціма як джерело з історії визвольної боротьби українського народу під проводом Богдана Хмельницького / М. М. Кравець // Джерела з історії України : зб. ст. – Вінниця : ВДП, 1981. – С. 1–16.
147. Елліот Рузвельт про співробітництво великих держав під час другої світової війни / М. М. Кравець // Мемуари з нової й новітньої історії. – Вінниця : ВДП, 1981. – С. 33–36.
148. Історична канва поеми К. Ф. Рилєєва «Наливайко» / М. М. Кравець // Нариси з української історіографії : зб. ст. – Вінниця : ВДП, 1981. *
149. Історичні події в поетичній хроніці С. В. Руданського / М. М. Кравець // Нариси з української історіографії : зб. ст. – Вінниця : ВДП, 1981. *
150. Історичні події на Україні у висвітленні польського хроніста Йоахима Єрлича / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1981. *

151. Історія Речі Посполитої 20 - початку 70-х років XVII ст. у висвітленні польського хроніста Йоахіма Єрлича / М. М. Кравець // Нариси з української історіографії : зб. ст. – Вінниця : ВДП, 1981. *
152. Історія України 60-х років XVII ст. - середини 20-х років XVIII ст. у висвітленні Самійла Величка / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1981. *
153. Історія Франції кінця XVIII - початку XIX ст. у мемуарах Наполеона Бонапарта / М. М. Кравець // Мемуари з нової й новітньої історії. – Вінниця : ВДП, 1981. – С. 1–11.
154. Класова боротьба у східногалицькому селі навколо сервітутного питання – реалістична основа оповідання І. Я. Франка «Ліси і пасовиська» / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1981. *
155. Леонард Горецький про участь українських козаків у визвольній боротьбі молдавського народу в 1574 р. / М. М. Кравець // Джерела з історії України : зб. ст. – Вінниця : ВДП, 1981. – С. 16–19.
156. М. І. Пирогов на Вінниччині / М. М. Кравець // Пам'ятники України. – 1981. – № 4. – С. 43–44.
157. Мемуари з нової й новітньої історії : методична розробка для студентів / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1981. – 36 с.
158. П. А. Грабовський як історик / М. М. Кравець // Нариси з української історіографії : зб. ст. – Вінниця : ВДП, 1981. *
159. П'ять великих битв (Жовтоводська, Корсунська, Пилявецька, Зборівська, Батозька) / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДП, 1981. – 25 с.
160. Рух Опору в мемуарах Шарля де Голля (1940-1944) / М. М. Кравець // Мемуари з нової й новітньої історії. – Вінниця : ВДП, 1981. – С. 12–33.

161. Свідчення Богуслава Казимира Машкевича про буремні 1648-1649 роки на Україні / М. М. Кравець // Джерела з історії України : зб. ст. – Вінниця : ВДПІ, 1981. – С. 24–27.
162. Соціально-економічні причини заморської й європейської еміграції північнобуковинського селянства на початку ХХ ст. (1901-1914) / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДПІ, 1981. *
163. Хмільницький самодіяльний театр / М. М. Кравець, В. Я. Романов // Народна творчість та етнографія. – 1981. – № 4. – С. 92–93.

1982

164. Англо-бурська війна й Німеччина / М. М. Кравець // Методичні розробки для студентів історичного факультету. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 31–35.
165. Берестецька битва 1651 р. та її наслідки / М. М. Кравець // На допомогу студентам : методична розробка. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 12–15.
166. Біографічний нарис про академіка Д. І. Багалія / М. М. Кравець // Методичні розробки для студентів історичного факультету. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 1–7.
167. Болгарія під гнітом султанської Туреччини у творчості Христо Ботева / М. М. Кравець // Методичні розробки для студентів історичного факультету. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 28–31.
168. Боротьба проти норманізму на сторінках журналу «Современник» / М. М. Кравець // На допомогу студентам : методична розробка. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 22–25.
169. Визволення Угорщини в мемуарах С. М. Штеменка / М. М. Кравець // Деякі питання історії Європи : методична розробка для студентів. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 34–40.
170. Визвольна боротьба українського народу в хроніці Павла

Пясецького / М. М. Кравець // Матеріали з історії середніх віків : зб. ст. – Вінниця : ВДПІ, 1982. *

171. Визвольна війна українського народу під проводом Богдана Хмельницького у висвітленні П'єра Шевальє // Матеріали з історії середніх віків : зб. ст. – Вінниця : ВДПІ, 1982. *
172. Відзив М. Г. Чернишевського на вихід журналу «Основа» / М. М. Кравець // На допомогу студентам : методична розробка. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 25–27.
173. Відомості Бартоша Папроцького про розбійницькі напади кримських татар на Україну та боротьбу з ними / М. М. Кравець // Питання історії : зб. ст. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 22–28.
174. Волинь у лабетах колоніального гніту / М. М. Кравець // Матеріали з історії України : зб. ст. – Вінниця : ВДПІ, 1982. *
175. Г. С. Сковорода у працях Д. І. Багалія / М. М. Кравець // Методичні поради студентам : зб. ст. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 1–5.
176. Географія народних маніфестацій у Східній Галичині в честь 100-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка / М. М. Кравець // Матеріали з історії України : зб. ст. – Вінниця : ВДПІ, 1982. *
177. Д. І. Багалій як історіограф / М. М. Кравець // На допомогу студентам : методична розробка. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 1–12.
178. Деякі питання історії Європи : методична розробка для студентів / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – 40 с.
179. Джузеппе Гарібальді у висвітленні М. О. Добролюбова / М. М. Кравець // На допомогу студентам : методична розробка. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 18–22.
180. До історії липован на Буковині / М. М. Кравець // Матеріали з історії України : зб. ст. – Вінниця : ВДПІ, 1982. *
181. До історії молодіжного руху у Східній Галичині наприкінці

XIX - на початку XX ст. / М. М. Кравець // Методичні поради студентам : зб. ст. – Вінниця : ВДП, 1982. – С. 11–12.

182. До характеристики Інтернаціональної революційної соціал-демократичної організації / М. М. Кравець // Методичні поради студентам : зб. ст. – Вінниця : ВДП, 1982. – С. 17–19.
183. Документи з історії колгоспу ім. О. В. Суворова у фондах Держархіву Вінницької області: огляд фонду № 5384 Держархіву Вінницької обл. / М. М. Кравець. – Архіви України. – 1982. – № 5. – С. 47–50.
184. Документи партійного архіву Інституту історії партії при ЦК Компартії України про революційний рух на Західній Україні в 1929-1933 рр. / М. М. Кравець // Питання історії : зб. ст. – Вінниця : ВДП, 1982. – С. 30–34.
185. Дослідження Карла Клаузевіца про Пруссію 1806 р. / М. М. Кравець // Деякі питання історії Європи : методична розробка для студентів. – Вінниця : ВДП, 1982. – С. 16–19.
186. Думка М. Г. Чернишевського про Камілло-Бенсо Кавура / М. М. Кравець // На допомогу студентам : методична розробка. – Вінниця : ВДП, 1982. – С. 30–33.
187. Епізод з історії народних мас Франції початку XVIII ст. в мемуарах Луї Сен-Сімона / М. М. Кравець // Матеріали з нової й новітньої історії : методична розробка для студентів. – Вінниця : ВДП, 1982. – С. 32–35.
188. Запорізька Січ – вогнище визвольної боротьби українського народу / М. М. Кравець // Матеріали з історії середніх віків : зб. ст. – Вінниця : ВДП, 1982. *
189. Іван Франко про Жан-Жака Руссо / М. М. Кравець // Методичні розробки для студентів історичного факультету. – Вінниця : ВДП, 1982. – С. 18–21.
190. Іван Франко про революцію 1848–1849 рр. / М. М. Кравець // Деякі питання історії Європи : методична розробка для

студентів. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 19–26.

191. Індіанці у висвітленні Веніаміна Франкліна / М. М. Кравець // Матеріали з нової й новітньої історії : методична розробка для студентів. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 21–28.
192. Історичний сюжет поеми Юрія Федьковича «Лук'ян Кобилиця» / М. М. Кравець // Деякі питання історії Європи : методична розробка для студентів. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 26–31.
193. Колоніальна політика австрійського уряду в Галичині (друга половина ХІХ ст.) / М. М. Кравець // Питання історії : зб. ст. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 1–7.
194. Конституція «Нової Гармонії» Роберта Оуена / М. М. Кравець // Методичні розробки для студентів історичного факультету. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 21–24.
195. Матеріали з нової й новітньої історії : методична розробка для студентів / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – 35 с.
196. Мемуари Г. К. Жукова як джерело до вивчення історії Берлінської операції / М. М. Кравець // Матеріали з нової й новітньої історії : методична розробка для студентів. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 1–6.
197. Методичні поради студентам : зб. ст. / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – 35 с.
198. Методичні розробки для студентів історичного факультету / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – 35 с.
199. На допомогу студентам : методична розробка / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – 33 с.
200. О. І. Герцен про революцію 1848 р. в Італії і Франції / М. М. Кравець // Матеріали з нової й новітньої історії : методична розробка для студентів. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 6–15.
201. Обґрунтування створення США у Декларації незалежності

- 4 липня 1776 р. / М. М. Кравець // На допомогу студентам : методична розробка. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 15–18.
202. Оборона Буші / М. М. Кравець // Пам'ятники України. – 1982. – № 1. – С. 40.
203. Памфлети Томаса Пейна – ідейна зброя північноамериканських колоній у боротьбі за незалежність / М. М. Кравець // Матеріали з нової й новітньої історії : методична розробка для студентів. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 15–21.
204. Передумови виникнення українського козацтва / М. М. Кравець // Методичні розробки для студентів історичного факультету. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 7–14.
205. Питання історії : методична розробка для студентів / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – 35 с.
206. Погляд О. І. Герцена на українське козацтво / М. М. Кравець // Питання історії : зб. ст. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 28–30.
207. Положение промышленных рабочих Восточной Галиции в конце XIX - начале XX в. / М. М. Кравець // Питання історії : зб. ст. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 7–17.
208. Польське питання на Паризькій мирній конференції в мемуарах Д. Ллойда Джорджа / М. М. Кравець // Методичні поради студентам : зб. ст. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 23–32.
209. Поразка Пруссії в 1806 р. у висвітленні Наполеона Бонапарта / М. М. Кравець // Деякі питання історії Європи : методична розробка для студентів. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 12–15.
210. Прорив австро-німецького фронту в 1916 р. у висвітленні мемуарів генерала О. О. Брусилова / М. М. Кравець // Методичні поради студентам : зб. ст. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 13–16.
211. Республіканський лад Запорізької Січі / М. М. Кравець // Деякі питання історії Європи : методична розробка для студентів.

– Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 1–8.

212. Роберт Оуен в оцінці М. О. Добролюбова / М. М. Кравець // Методичні розробки для студентів історичного факультету. – Вінниця : ВДПІ, 1982. *
213. Розгром «Товариства рівних» в описі Філіппа Буонаротті / М. М. Кравець // Деякі питання історії Європи : методична розробка для студентів. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 8–12.
214. Російська революційна демократія й галицькі «москофіли» / М. М. Кравець // На допомогу студентам : методична розробка. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 27–30.
215. Селянсько-козацькі повстання на Україні в 90-х роках XVI ст. у висвітленні Райнольда Гейденштейна / М. М. Кравець // Методичні розробки для студентів історичного факультету. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 14–18.
216. Становище народних мас Англії в памфлетах Джерарда Уїнстенлі / М. М. Кравець // Матеріали з нової й новітньої історії : методична розробка для студентів. – Вінниця : ВДПІ, 1982. *
217. Становище промислових робітників Східної Галичини наприкінці XIX – на початку XX ст. / М. М. Кравець // Питання історії : зб. ст. – Вінниця : ВДПІ, 1982. *
218. Східногалицьке питання напередодні розпаду Австро-Угорської монархії в 1918 р. / М. М. Кравець // Методичні поради студентам : зб. ст. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 19–22.
219. США в Щоденнику В. Г. Короленка / М. М. Кравець // Методичні поради студентам : зб. ст. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 8–11.
220. Твори Луї-Огюста Бланкі про події революції 1848 р. у Франції / М. М. Кравець // Матеріали з нової й новітньої історії : методична розробка для студентів. – Вінниця : ВДПІ, 1982. – С. 28–32.

221. Товариство любителів історії Львова – важливий осередок краєзнавчої роботи / М. М. Кравець // Питання історії : зб. ст. – Вінниця : ВДП, 1982. – С. 34–35.
222. Участь гарібальдійців у франко-італо-австрійській війні 1859 р. у висвітленні М. Г. Чернишевського / М. М. Кравець // Деякі питання історії Європи : методична розробка для студентів. – Вінниця : ВДП, 1982. – С. 31–34.
223. Участь українського козацтва у Хотинській битві 1621 р. у «Діаруші Хотинського походу» Якова Собеського / М. М. Кравець // Матеріали з історії середніх віків. – Вінниця : ВДП, 1982. *
224. Франко-пруська війна в мемуарах Августа Бебеля / М. М. Кравець // Методичні поради студентам : зб. ст. – Вінниця : ВДП, 1982. – С. 5–8.
225. Хотинська битва – славна сторінка в історії дружби польського й українського народів / М. М. Кравець // Матеріали з історії України : зб. ст. – Вінниця : ВДП, 1982. *
226. Христо Ботев і повстання в Боснії та Герцеговині в 1875 р. / М. М. Кравець // Методичні поради студентам : зб. ст. – Вінниця : ВДП, 1982. – С. 33–35.
227. Хто такий Сасько (Сашко) Федорович? / М. М. Кравець // Методичні поради студентам : зб. ст. – Вінниця : ВДП, 1982. – С. 32–33.
228. Червнєве повстання паризького пролетаріату в 1848 р. у висвітленні М. Г. Чернишевського / М. М. Кравець // Питання історії : зб. ст. – Вінниця : ВДП, 1982. – С. 17–22.
229. Щоденник Шимона Окозького як джерело з історії народних повстань на Україні в 1637-1638 рр. / М. М. Кравець // Матеріали з історії середніх віків. – Вінниця : ВДП, 1982. *
230. [Рецензія] / М. М. Кравець, Ф. П. Шевченко // Український історичний журнал. – 1982. – № 6. – С. 145–147. – Рец. на кн.: Освободительное движение народов Австрийской империи.

Возникновение и развитие. Конец XVIII в. -1849 / редкол.: В. И. Фрейдзон (отв. ред.), В. А. Дьяков, Т. М. Исламов [и др.]. – Москва : Наука, 1980. – 609 с.

231. [Рецензія] / М. М. Кравець, Ф. П. Шевченко // Український історичний журнал. – 1982. – № 6. – С. 145–147. – Рец. на кн.: Освободительное движение народов Австрийской империи. Период утверждения капитализма. – Москва : Наука, 1981. – 464 с.
232. [Рецензія] / Н. Н. Кравець // Новая и новейшая история. – 1982. – № 6. – С. 174–176. – Рец. на кн.: Эрнст Тельман. Биография / Г. Гортцшанский, В. Виммер, Л. Бертольд [и др.]. – Берлин, 1980. – 802 с.

1983

233. Відомості Михайла Литвина та Блеза де Віженера про Україну / М. М. Кравець // Методичні розробки для студентів з історії I, III курсів. – Вінниця : ВДПІ, 1983. – С. 1–5.
234. Вступ Італії у першу світову війну у мемуарах Раймона Пуанкаре / М. М. Кравець // Методичні розробки для студентів з історії I, III курсів. – Вінниця : ВДПІ, 1983. – С. 6–16.
235. До історії Олешківської Січі / М. М. Кравець // Методичні розробки для студентів з історії I, III курсів. – Вінниця : ВДПІ, 1983. – С. 26–31.
236. Методичні розробки для студентів з історії I, III курсів / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДПІ, 1983. – 31 с.
237. Методичні розробки студентам історичного факультету (III – IV к.) / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДПІ, 1983. – 34 с.
238. Питання бельгійсько-французького співробітництва на початку першої світової війни в мемуарах Раймона Пуанкаре / М. М. Кравець // Методичні розробки студентам історичного факультету (III – IV к.). – Вінниця : ВДПІ, 1983. – С. 20–29.

239. Провал місії Бернгарда Бюлова в Італії в 1915 р. / М. М. Кравець // Методичні розробки для студентів з історії I, III курсів. – Вінниця : ВДПІ, 1983. – С. 16–26.
240. Робітничий рух у Польщі в 1934-1939 рр. на сторінках «Коммунистического Интернационала» / М. М. Кравець // Методичні розробки студентам історичного факультету (III – IV к.). – Вінниця : ВДПІ, 1983. – С. 30–34.
241. У синіх Карпатах / Микола Кравець // Жовтень. – 1983. – № 7. – С. 127–128. – Рец. на кн.: Гуцульщина XIII-XIX століть: Історичний нарис / В. В. Грабовецький. – Львів, 1982. – 152 с.
242. Участь армії США в першій світовій війні в мемуарах Д. Ллойда-Джорджа / М. М. Кравець // Методичні розробки студентам історичного факультету (III – IV к.). – Вінниця : ВДПІ, 1983. – С. 15–20.
243. Щоденник Йоганна Майєра як джерело з історії України / М. М. Кравець // Методичні розробки студентам історичного факультету (III – IV к.). – Вінниця, 1983 : ВДПІ, – С. 12–5.
244. Я. Г. Кухаренко як етнограф / М. М. Кравець // Методичні розробки студентам історичного факультету (III – IV к.). – Вінниця, 1983 : ВДПІ, – С. 5–14.

1984

245. Досягнення і завдання істориків республіки / М. М. Кравець, П. М. Шморгун // Український історичний журнал. – 1984. – № 11. – С. 151–153. – Рец. на кн.: Українська радянська історіографія (1945-1982) / А. В. Санцевич. – Київ : Вища школа. – 1984. – 144 с.
246. [Рецензія] / М. М. Кравець // Український історичний журнал. – 1984. – № 1. – С. 149. – Рец. на кн.: Робітничий рух на Північній Буковині наприкінці XIX - на початку XX століття / М. Г. Кукурудзяк. – Львів : Вища школа, 1982. – 128 с.

1986

247. Інтернаціональне виховання студентів у процесі викладання новітньої історії країн Європи й Америки : методичні рек. / М. М. Кравець. – Вінниця, 1986. – 32 с.
248. [Рецензія] / М. М. Кравець // Інтернаціональне виховання студентів у процесі викладання новітньої історії країн Європи й Америки : методичні рек. – Вінниця, 1986. – Рец. на кн.: Культурне співробітництво НДР – СРСР у 70-ті роки / І. Геллер, Т. Крауз. – Берлін, 1979. *
249. [Рецензія] / М. М. Кравець, М. М. Стрішенець // Архіви України. – 1986. – № 2. – С. 75–76. – Рец. на кн.: Селянський рух на Україні 1826-1849 рр. : зб. док. і матеріалів. – Київ : Наукова думка, 1985. – 504 с.

1987

250. Вінницька область / В. А. Маняк, С. В. Калінічев, М. М. Гринчук, І. Г. Шульга, І. Я. Наговський, Б. В. Хоменко, Д. Ф. Черниця, М. М. Кравець, [та ін.] // Вінок безсмертя: Книга-меморіал / редкол.: О. Ф. Федоров (голова), В. А. Маняк [та ін.]. – Київ, 1987. – С. 503–532.

1988

251. Боротьба польського народу проти агресії султанської Туреччини і Кримського ханства в середині XV – XVI ст. на сторінках хроніки Матвія Стрийковського / М. М. Кравець // Використання джерел у процесі самостійної роботи студентів на історичних факультетах педінститутів (методичні поради студентам). – Вінниця : ВДПІ, 1988. – С. 6–13.
252. Використання джерел у процесі самостійної роботи студентів на історичних факультетах педінститутів (методичні поради студентам) / М. М. Кравець. – Вінниця : ВДПІ, 1988. – 25 с.

253. Відомості Ульріха фон Вердума про Україну другої половини XVII ст. / М. М. Кравець // Вісник Київського університету. – 1988. – Вип. 30. – С. 57–65. *
254. Влияние первой российской революции на развитие революционного движения в Восточной Галиции (1905-1907 гг.) / Н. Н. Кравец // Рабочий класс Украины в общероссийском революционно-освободительном движении. – Киев : Наукова думка, 1988. – С. 145–153.
255. Загарбницькі дії польсько-шляхетського війська на Брацлавщині в 1671 р. у висвітленні Ульріха фон Вердума / М. М. Кравець // Використання джерел у процесі самостійної роботи студентів на історичних факультетах педінститутів (методичні поради студентам). – Вінниця, ВДПІ, 1988. – С. 13–22.
256. Історія Волині. Розділ 5 / М. М. Кравець. – Львів : Вид-во Львівського ун-ту, 1988. – С. 89–105.
257. «Край цей спустошено війнами...» Міста й села Брацлавщини другої половини XVII ст. в описах Евлія Челебі та Ульріха Фон Вердума / М. М. Кравець // Комсомольське плем'я. – 1988. – 4 серпня. – С. 4 ; Комсомольське плем'я. – 1988. – 6 серпня. – С. 4.
258. Триста років Запорізького лицарства (Штрихи до історичного портрета українського козацтва) / М. М. Кравець // Комсомольське плем'я. – 1988. – 20 вересня. – С. 4 ; 24 вересня. – С. 4 ; 29 вересня. – С. 4.
259. Этнокультурные процессы в Холмском крае в период между двумя войнами (1919-1939) в освещении прессы / М. М. Кравець // Використання джерел у процесі самостійної роботи студентів на історичних факультетах педінститутів (методичні поради студентам). – Вінниця : ВДПІ, 1988. – С. 23–25.

1989

260. Триста років Запорізького лицарства (Штрихи до

історичного портрета українського козацтва) / М. М. Кравець // Комсомольське плем'я. – 1989. – 18 лютого. – С. 4 ; 18 квітня. – С. 4 ; 4 березня. – С. 4 ; 23 березня. – С. 4 ; 6 квітня. – С. 4 ; 20 квітня. – С. 4 ; 22 квітня. – С. 4 ; 7 травня. – С. 4 ; 13 травня. – С. 4 ; 25 травня. – С. 4.

1990

261. Литинский район с. Дьяковцы. Дом, в котором родился и жил М. П. Стельмах / Н. Н. Кравец // Памятники истории и культуры Винницкой области : материалы к Своду памятников истории и культуры народов СССР по Украинской ССР. – Киев, 1990. – Вып. 8. – С. 202.
262. Литин. Здание тюрьмы, где был заключен У. Я. Кармалюк. Кармалюка ул. / Н. Н. Кравец // Памятники истории и культуры Винницкой области : материалы к Своду памятников истории и культуры народов СССР по Украинской ССР. – Киев, 1990. – Вып. 8. – С. 204.
263. Республіка за порогами: До 500-річчя українського козацтва / М. М. Кравець // Вінницька правда. – 1990. – 5 серпня. – С. 4–5.

1991

264. У вогні боротьби : [визвольна війна українського народу XVI-XVII ст.] / М. М. Кравець // Панорама. – 1991. – 8 березня. – С. 2.
265. [Рецензія] / М. М. Кравець // Український історичний журнал. – 1991. – № 1. – С. 150–151. – Рец. на кн.: Методика исторического исследования / А. В. Санцевич. – Киев : Наукова думка, 1990. – 212 с.
266. [Рецензія] / М. М. Кравець, І. В. Мазило // Український історичний журнал. – 1991. – № 11. – С. 151–152. – Рец. на кн.: Братская помощь трудящихся Западной Украины испанскому народу в борьбе с фашизмом (1936-1939 гг.) / Я. С. Хонигсман. – Львов, 1989. – 208 с.

1993

267. Проблеми Холмщини й Підляшшя напередодні й під час першої світової війни / М. Кравець // Польсько-українські студії, українсько-польська історична спадщина і суспільна свідомість. – Київ : Либідь, 1993. – С. 183–187.

1995

268. Національна ідея в історії українського народу / А. Т. Давидюк, М. М. Кравець // Камертон. – 1995. – 31 травня. – С. 2–3.
269. Ульріх фон Вердум про агресію польсько-шляхетського війська на Брацлавщину 1671 року / М. М. Кравець // Поділля і Волинь у контексті історії Українського національного відродження : науковий зб. – Хмельницький ; Кам'янець-Подільський, 1995. – С. 47–54.

1996

270. Спогади / М. М. Кравець // Депортації : західні землі України кінця 30-х початку 50-х рр. : документи, матеріали, спогади : у 3-х т. / відп. ред. Юрій Сливка ; Нац. акад. наук України, Ін-т українознавства ім. І. Креп'якевича. – Львів, 1996. – Т. 3 : Спогади. – С. 234–236.

1997

271. Національно-визвольна війна українського народу 1648-1654 (До 350-річчя від початку її подій на Вінниччині) / М. М. Кравець // Знаменні і пам'ятні дати Вінниччини 1998 року : рек. бібліогр. довід. / уклад.: Т. М. Дмитренко, М. С. Шлеймович. – Вінниця, 1997. – С. 44–47.

1998

272. Мемуари Наполеона Бонапарта – цінне джерело з історії

Франції кінця XVIII - початку XIX ст. / М. М. Кравець // Творчі вершини вченого. – Кам'янець-Подільський, 1998. – С. 60–67.

273. Нариси з історії селянства Північної Буковини на початку XX століття / М. М. Кравець ; відп. ред. А. Т. Давидюк. – Вінниця : ВДПУ, 1998. – 173 с.

1999

274. Думки А. В. Санцевича про видатного українського історика М. Є. Слабченка / Микола Кравець // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. – Київ, 1999. – Число 3 : Пам'яті відомого вченого-історика, доктора історичних наук, професора Анатолія Васильовича Санцевича / редкол.: М. Ф. Дмитрієнко (відп. ред.), Я. І. Дзира, В. М. Литвин [та ін.]. – С. 31–35.
275. Народне повстання на Україні в 1638 р. і Запорізька Січ / М. М. Кравець // Україна: минуле, сьогодення, майбутнє : зб. наукових пр. – Київ : ІПіЕНД, 1999. – С. 70–80.
276. Наступ союзників на Західному фронті восени 1918 р. у мемуарах маршала Ф. Фоша / М. М. Кравець // Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Серія: Історія. – Вінниця, 1999. – Вип. 1. – С. 66–69.
277. Роль Запорізької Січі у визвольній боротьбі українського народу / М. М. Кравець ; відп. ред. А. Т. Давидюк. – Вінниця : ВДПУ, 1999. – 244 с.
278. [Рецензія] / М. М. Кравець // Український історичний журнал. – 1999. – № 6. – С. 137–139. – Рец. на кн.: Визволитися вірою: життя і діяння митрополита Василя Липківського / Арсен Зінченко. – Київ : Дніпро, 1997. – 424 с.

2000

279. Польський хроніст Й. Єрлич про Визвольну війну українського народу / М. Кравець // Українська козацька

держава: витоки та шляхи історичного розвитку : до 350-річчя початку Національно-визвольної війни українського народу середини XVII ст. / редкол.: В. Смолій (відп. ред.), О. Гуржій, В. Матях [та ін.]. – Київ, 2000. – Вип. 7. – С. 268–274.

280. Подільські наспіви / М. М. Кравець. – Вінниця, 2000 – 24 с.*
281. [Рецензія] / М. М. Кравець // Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Серія: Історія. – Вінниця, 2000. – Вип. II. – С. 283–284. – Рец. на кн.: Холмщина і Підляшшя. Історико-етнографічне дослідження. – Київ : Родовід, 1997. – 384 с.

2001

282. Боротьба селянства Східної Галичини за «ліси й пасовиська» в середині XIX ст. / М. М. Кравець // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність : зб. наукових пр. / НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2001. – Вип. 9 : Ювілейний збірник на пошану Феодосія Стебля. – С. 188–195.
283. Іван Крип'якевич – учений-гуманіст / Микола Кравець // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність : зб. наукових пр. / НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2001. – Вип. 8 : Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. – С. 584–588.
284. Селянський рух на Східній Галичині в 1848-1849 рр. / М. М. Кравець // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність : зб. наукових пр. / НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2001. *
285. Страшний гріх сталінізму : [передмова] / М. М. Кравець // Незвичайна знахідка в сільській хаті, або Житіє «індуса» Тія : повість / В. Д. Кобець. – Вінниця : Книга-Вега, 2001. – С. 5–7.
286. [Рецензія] / М. М. Кравець // Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Наукові

записки. Серія: Історія. – Вінниця, 2001. – Вип. III. – С. 274–275.
– Рец. на кн.: Федір Павлович Шевченко – історик, архівіст, історіограф, джерелознавець, археограф, організатор науки, людина / О. Апанович. – Київ, 2000. – 180 с.

2002

287. «Другого червня, коло полудня атакував нас Хмельницький» / Микола Кравець // Сільські вісті Вінниччини. – 2002. – 27 квітня. – С. 3 ; Бершадський край. – 2002. – 15 травня. – С. 2.
288. Перехресними стежками / М. М. Кравець // Кобза. – 2002. – Жовтень. *

2003

289. Полум'яний патріот / Микола Кравець // Україна була його любов'ю... (Спогади про Іллю Шульгу). – Вінниця : О. Власюк, 2003. – С. 56–59.

2006

290. Історія українського селянства. Нариси : у 2-х т. / авт. кол.: О. В. Андрощук, В. К. Баран, М. М. Кравець [та ін.]. – Київ : Наукова думка, 2006. – Т. 1. – 632 с.

2010

291. Газета «Шлях» Вінницького товариства «Просвіта» (1919) // М. М. Кравець // Україна: культурна спадщина, національна свідомість. Державність : зб. наукових пр. / НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича ; відп. ред. Я. Ісаєвич ; упоряд. Ф. Стеблій. – Львів, 2010. – Вип. 19. – С. 536–539.

Статті в матеріалах наукових конференцій

1956

292. Боротьба трудящих Волині проти соціального і національного гніту за возз'єднання з Українською РСР / М. М. Кравець // Тези доповідей і співдоповідей. – Львів, 1956. *

1961

293. Селянський рух у Східній Галичині в другій половині ХІХ ст. / М. М. Кравець // Четвертая сессия симпозиума по аграрной истории Восточной Европы в г. Риге : тез. докл. и сообщ. – Рига, 1961. *

1964

294. Крестьянское движение на Северной Буковине во второй половине ХІХ в. / М. М. Кравець // Тезисы докладов и сообщений седьмой сессии симпозиума по аграрной истории Восточной Европы, октябрь, 1964. – Кишинев, 1964. *

1965

295. Боротьба навколо сервітутного питання на Північній Буковині в 50-60-х роках ХІХ ст. / М. М. Кравець // Тези доповідей міжвузівської ювілейної наукової конференції, присвяченої возз'єднанню Північної Буковини з Українською РСР. – Чернівці, 1965. *

1973

296. Вклад В. Шухевича у вивчення культури і побуту карпатського населення / М. М. Кравець // Культура і побут населення українських Карпат : тези доп. – Ужгород, 1973. – С. 123–126. *

1976

297. Розквіт культури Радянської Буковини / М. М. Кравець, В. М. Холєвчук // Возз'єднання українських земель в єдиній

українській радянській державі : матеріали науково-теоретичної конф., присвяч. 30-річчю воз'єднання Закарпаття з Радянською Україною (17-18 квіт. 1975 р.). – Ужгород, 1976. – С. 222–226.

1980

298. Висвітлення розвитку культури Чернівецької області на сторінках обласної газети «Радянська Буковина» / М. М. Кравець // 40 років возз'єднання Північної Буковини і колишніх Хотинського, Акерманського та Ізмаїльського повітів Бесарабії з Радянською Україною в складі СРСР : тези доп. Республіканської наукової конф. (м. Чернівці, 15-17 травня 1980 р.). – Чернівці, 1980. – С. 218–220. *
299. До історії відбудови фабрик і заводів Вінниччини (1944–1950 рр.) / М. М. Кравець // Республіканська наукова конференція з історичного краєзнавства : тези доп. – Київ, 1980. *
300. Успіхи у відбудові народного господарства й культури на Поділлі в 1944-1945 рр. / М. М. Кравець // Тези доповідей V-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції, вересень 1979 р. – Кам'янець-Подільський, 1980. – С. 33–34.

1982

301. Географія селянських виступів на Західному Поділлі у другій половині XIX ст. / М. М. Кравець // Проблеми історичної географії Поділля : тези доп. обл. наукової конф. – Кам'янець-Подільський, 1982. – С. 107–109. *
302. История Речи Посполитой от XVII в. в освещении Иоахима Ерлича / Н. Н. Кравец // Узловые вопросы советского славяноведения : тезисы докл. и сообщ. IX Всесоюзной научной конф. историков-славистов, 21-23 сент., 1982 г. – Ужгород, 1982. – С. 251–252. *
303. Історія колгоспу ім. П. О. Желюка в документах Вінницького облдержархіву / М. М. Кравець // II Республіканська наукова конференція з історичного краєзнавства, Вінниця, 19–21 жовтня 1982 р. : тези. доп. – Київ. – 1982. – С. 133–135. *

1984

304. Краєзнавча література з історії Вінниччини дожовтневого періоду на сучасному етапі (1979-1983) / М. М. Кравець // Третя республіканська наукова конференція з історичного краєзнавства : тези доп. – Київ, 1984. – С. 23–24. *
305. Міста й села Брацлавщини другої половини XVII ст. в описі Евелія Челебі та Ульріха фон Вердума / М. М. Кравець // Тези доповідей другої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 40-річчю Перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 років. – Вінниця, 1984. – С. 10–11. *

1985

306. Іван Франко й робітничий рух у Східній Галичині / М. М. Кравець // Революционно-демократическое движение в странах Восточной Европы второй половины XIX в. и его роль в развитии интернациональных связей : тез. докл. и сообщ. респ. науч. Симпозиума, Львов, 30 окт. - 2 нояб. 1985 г. – Львов, 1985. – С. 47–49. *
307. Подолянин І. П. Пулюй – видатний фізик й електротехнік / М. М. Кравець // Тези доповідей VI-ої Подільської історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 40-річчю Перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні, 21-23 травня 1985 р. – Кам'янець-Подільський, 1985. – Секція історії дожовтневого періоду. – С. 27–29.
308. Політична безправність і національне гноблення трудящих Волині в роки польської окупації (1921-1939) / М. М. Кравець // Минуле і сучасне Волині : тези доп. та повідомл. Волинської регіональної іст.-краєзнавчої конф. 26-28 верес. 1985 р. – Луцьк, 1985. – С. 103–107.
309. Польсько-шляхетська агресія на Брацлавщині в 1671 р. у висвітленні Ульріха фон Вердума / М. М. Кравець // Тези третьої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції (4 вересня

1985 р.) – Вінниця, 1985. – С. 67–68.

1986

310. Брацлавщина на сторінках літопису Самовидця / М. М. Кравець // Тези доповідей четвертої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 4 вересня 1986 р. – Вінниця, 1986. – С. 62–63.
311. З історії формування революційної обрядовості на Західному Поділлі в період капіталізму (на прикладі вшанування 100-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка) / М. М. Кравець // Проблеми етнографії Поділля : тези доп. наукової конф. – Кам'янець-Подільський, 1986. – С. 92–93. *
312. И. Франко и крестьянское движение в Восточной Галиции во второй половине XIX – начале XX вв. / Н. Н. Кравець // Иван Франко и мировая культура : тез. докл. международного симпозиума. – Киев, 1986. – С. 107–108. *
313. Історична канва оповідання Івана Франка «Ліси і пасовиська» / М. М. Кравець // Іван Франко – письменник, мислитель, борець за дружбу між народами : тези доп. обл. наукової конф., присвяч. 130-річчю від дня народження Великого Каменяра. – Івано-Франківськ, 1986. – С. 25–26. *

1987

314. Віддзеркалення минулого Поділля в історичних та топонімічних прислів'ях / М. М. Кравець // Тези доповідей п'ятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1987. – С. 82.
315. Історія колгоспу ім. XXII з'їзду КПРС Бершадського району у матеріалах Державного архіву Вінницької області / М. М. Кравець // VII Подільська історико краєзнавча конференція, жовтень 1987 р. : тези доп. – Кам'янець-Подільський, 1987. – Секція історії радянського періоду. – С. 104–106.
316. Львівський літопис й Острозький літописець – джерела з історії Поділля епохи феодалізму / М. М. Кравець // Тези

доповідей п'ятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 70-річчю Великого Жовтня. – Вінниця, 1987. – С. 80–81.

317. Публікації документів про селянський рух під проводом Устима Кармалюка / М. М. Кравець // Народний герой Устим Кармалюк : тези доп. наукової конф (До 200-річчя від дня народження). – Кам'янець-Подільський, 1987. – С. 22–23.
318. Формування промислового пролетаріату у Східній Галичині в другій половині XIX – на початку XX ст. / М. М. Кравець // Рабочий класс СССР – ведущая революционная и созидательная сила советского общества : тез. докл. и сообщ. респ. науч. конф., 5–7 февр. 1987 года. – Донецк, 1987. *

1988

319. Вшанування сторіччя з дня народження Тараса Шевченка на Західному Поділлі / М. М. Бабицький (М. М. Кравець) // Тези доповідей шостої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1988. – С. 36 – 37.
320. Поділля на сторінках літопису Григорія Грабянки / М. М. Кравець // Тези доповідей шостої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1988. – С. 19–21.
321. Стан окремих галузей сільського господарства на Західному Поділлі в другій половині XIX ст. / М. М. Кравець // Проблеми економічної географії Поділля : тези доп. наукової конф. – Кам'янець-Подільський, 1988. – С. 145–146.

1989

322. Економічні страйки промислових робітників Прикарпаття в 1934–1938 рр. / М. М. Кравець // 50 років воз'єднання Західної України з Рдянською Україною в складі Союзу РСР : тези доп. Івано-Франківської іст.-краєзнавчої наукової конф. – Івано-Франківськ, 1989.
323. Культура Вінниччини в перші післявоєнні роки / М. М. Кравець // Тези доповідей сьомої Вінницької обласної

краєзнавчої конференції. Присв'ячується 70-річчю Вінницького краєзнавчого музею. – Вінниця, 1989. – С. 38–39.

324. Соціально-економічні причини еміграції з Західного Поділля наприкінці XIX - на початку XX ст. / М. М. Кравець // Тези доповідей восьмої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1989. – С. 49–50.
325. Україна другої половини XVII ст. у висвітленні Ульріха фон Вердума / М. М. Кравець // Четверта Республіканська наукова конференція з історичного краєзнавства : тези доп. і повідомл. – Київ, 1989. – С. 55–56.
326. Ювілей Тараса Шевченка у Тернополі в 1914 р. / М. М. Кравець // Т. Г. Шевченко і Поділля : тези доп. науково-практичної конф., присвяч. 175-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка. – Кам'янець-Подільський, 1989. – Ч. 1. – С. 45–46.

1990

327. Заморська еміграція з Тернопільщини наприкінці XIX - на початку XX ст. / М. М. Кравець // Тези доповідей і повідомлень 1-ї Тернопільської обласної наукової історико-краєзнавчої конференції. – Тернопіль, 1990. – Ч. 2. – С. 28–29.
328. Західне Поділля наприкінці 1918 – на початку 1919 р. / М. М. Кравець // Тези доповідей дев'ятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 5 вересня 1990 р. – Вінниця, 1990. – С. 67–68.
329. Селянські заворушення на Поділлі навесні і влітку 1918 р. / М. М. Кравець // VIII Подільська історико-краєзнавча конференція, 15-17 листоп. 1990 р. : тези. доп. – Кам'янець-Подільський, 1990. – Секція історії радянського періоду. – С. 5–6.

1991

330. Володимир Островський – редактор подільської газети / М. М. Бабицький (М. М. Кравець) // Тези доповідей десятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 6 вересня

1991 р. – Вінниця, 1991. – С. 82.

331. Героїчна оборона Брацлавщини в 1651 р. на сторінках „Діаріуша» С. Освенціма / М. М. Кравець // Тези доповідей десятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 6 вересня 1991 р. – Вінниця, 1991. – С. 27–30.
332. Значення праць М. С. Грушевського для вивчення історії Поділля / М. М. Кравець // Тези доповідей десятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 6 вересня 1991 р. – Вінниця, 1991. – С. 3–5.
333. Історія Запорізької Січі в описанні С. Мишецького та В. Чернявського / М. М. Кравець // V Всеукраїнська конференція «Розвиток історичного краєзнавства в контексті національного і культурного відродження України» (жовтень 1991 р.) : тези доп. та повідомл. – Київ ; Кам'янець-Подільський, 1991. – С. 124–125.
334. Матеріали про культурно-освітню роботу УГА на Вінниччині на сторінках газети «Стрілець» / М. М. Білгорайський (М. М. Кравець) // Тези доповідей десятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 6 вересня 1991 р. – Вінниця, 1991. – С. 82–83.
335. Монографія І. Крип'якевича «Богдан Хмельницький» / М. М. Кравець // Тези доповідей та повідомлень регіональної науково-теоретичної конференції, присвяченої 105-річчю з дня народження визначного історика України академіка Івана Крип'якевича. – Івано-Франківськ, 1991. *

1992

336. Газета «Хвиля» про зустріч С. В. Петлюри у Вінниці в 1920 р. / М. М. Вільшина (М. М. Кравець) // Тези доповідей одинадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 вересня 1992 р. – Вінниця, 1992. – С. 59.
337. З історії «Просвіти» в селі Цівківцях Новоушицького району наприкінці 1918 - на початку 1919 р. / О. І. Левицький (історик) (М. М. Кравець) // Тези доповідей одинадцятої

Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 вересня 1992 р. – Вінниця, 1992. – С. 113.

338. Зимовий похід 1919-1920 рр. і Вінниччина / М. М. Бабицький (М. М. Кравець) // Тези доповідей одинадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 вересня 1992 р. – Вінниця, 1992. – С. 58–59.
339. Проблеми Холмщини й Підляшшя напередодні та під час першої світової війни / М. М. Кравець // Польща – Україна: історична спадщина і суспільна свідомість (Каменець-Подільський, 29-31 травня 1991 р.) : тези доп. міжнародної наукової конф. – Київ, 1992. *
340. Промова Юзефа Пілсудського у Вінниці 17 травня 1920 р. / І. І. Гучва (М. М. Кравець) // Тези доповідей одинадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 вересня 1992 р. – Вінниця, 1992. – С. 60.
341. Республіканський лад Запорозької Січі / М. М. Кравець // Матеріали міжвузівської науково-теоретичної конференції «500-річчя українського козацтва і Галичина». – Івано-Франківськ, 1992.
342. Січові стрільці і Поділля / М. М. Кравець // Тези доповідей одинадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 вересня 1992 р. – Вінниця, 1992. – С. 57–58.
343. Смерть Якова Гальчевського-Войнаровського (Орлика) / М. М. Білгорайський (М. М. Кравець) // Тези доповідей одинадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 вересня 1992 р. – Вінниця, 1992. – С. 62–63.

1993

344. Більшовицький терор на Вінниччині в 1919 р. / М. М. Вільшина (М. М. Кравець) // Тези доповідей дванадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 7 вересня 1993 р. – Вінниця, 1993. – С. 41–42.

345. Важлива публікація газети Вінницького товариства «Просвіти» «Шлях» у 1919 р. / М. П. Левченко (М. М. Кравець) // Тези доповідей дванадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 7 вересня 1993 р. – Вінниця, 1993. – С. 42.
346. Визвольний рух на Поділлі наприкінці XVII- на початку XVIII ст. / М. М. Кравець // Фізична культура та здоровий спосіб життя : матеріали I Міжнародної конф. – Вінниця, 1993. – С. 149–151.
347. Вінницька газета «Україна» (1920 р.) / М. М. Кравець // Тези доповідей дванадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 7 вересня 1993 р. – Вінниця, 1993. – С. 7–9.
348. Вінницька газета «Хвиля» (1920 р.) / М. І. Масловський (М. М. Кравець) // Тези доповідей дванадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 7 вересня 1993 р. – Вінниця, 1993. – С. 44–45.
349. До історії гайдамацького руху на Поділлі / М. М. Бабицький (М. М. Кравець) // Тези доповідей дванадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 7 вересня 1993 р. – Вінниця, 1993. – С. 24–25.
350. Народне повстання 1594-1596 рр. в Україні й Вінниця / М. М. Кравець // Матеріали першої Вінницької науково-теоретичної конференції. – Вінниця, 1993. – С. 18–19. *
351. Оборона Чигирин 1677–1678 рр. в описі Патрика Гордона / М. М. Кравець // Розвиток історичного краєзнавства у відродженні духовності, культури, багатовікових національних традицій України : тези доп. і повідомл. шостої Всеукраїнської конф. – Київ ; Луцьк, 1993. *
352. Подільська газета «Життя Поділля» про возз'єднання ЗУНР з УНР / М. М. Кравець // Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 75-річчю ЗУНР. – Івано-Франківськ, 1993. *

353. Сервітутна проблема в Галичині в другій половині XIX ст. / М. М. Кравець // Матеріали міжвузівської наукової конференції, присвяченої 150-річчю від дня народження Юліана Целевича. – Івано-Франківськ, 1993. *

1994

354. Видання Вінницької «Просвіти» / М. Масловський (М. М. Кравець) // Тези доповідей тринадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 6 вересня 1994 р. – Вінниця, 1994. – С. 58–59.
355. Відбудова економіки Поділля в 1944-1945 рр. / М. М. Кравець, М. Г. Кукурудзяк // Вінниця: минуле і сучасне : матеріали третьої іст.-краєзнавчої конф. присвяч. 50-річчю визволення України від німецько-фашистських загарбників, 5 жовтня 1994 р. – Вінниця, 1994. – С. 79–80.
356. Вінницький повітовий селянський з'їзд (1919) / Б. Бабицький (М. М. Кравець) // Тези доповідей тринадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 6 вересня 1994 р. – Вінниця, 1994. – С. 56–58.
357. Газета „Відродження» («Калинівські вісті») в 1942–1943 рр. / Д. Червінський (М. М. Кравець) // Тези доповідей тринадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 6 вересня 1994 р. – Вінниця, 1994. – С. 85–86.
358. Кам'янець-Подільське видання УПСР «Трудова громада» (1919) / І. Гучва (М. М. Кравець) // Тези доповідей тринадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 6 вересня 1994 р. – Вінниця, 1994. – С. 60–61.
359. ОУН у Вінниці (1941–1944) / М. М. Кравець // Тези доповідей тринадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 6 вересня 1994 р. – Вінниця, 1994. – С. 78–80.
360. Подільська газета «Вісник Української Народної Республіки» / М. Рудченко (М. М. Кравець) // Тези доповідей тринадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої

конференції 6 вересня 1994 р. – Вінниця, 1994. – С. 59–60.

1995

361. Богдан Хмельницький і Переяславська Рада / М. М. Кравець // Історія національно-державного будівництва в Україні: (До 400-річчя з дня народження Б. Хмельницького) : матеріали наукової конф. викл. та студ. іст. ф-ту 16 листопада 1995 р. – Вінниця, 1995. – С. 4–6.
362. Важлива публікація в газеті «Поділля» (1918) / М. Масловський (М. М. Кравець) // Тези доповідей чотирнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 5 вересня 1995 р. – Вінниця, 1995. – С. 54–55.
363. Відбудова промисловості на Поділлі в 1946-1950 рр. / М. М. Кравець, М. Г. Кукурудзяк // Матеріали ІХ-ої Подільської історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні, 14-15 жовтня 1995 р. – Кам'янець-Подільський, 1995. – С. 353–355.
364. Газета «Шлях» Вінницького товариства «Просвіта» (1919) / М. М. Кравець // Тези доповідей чотирнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 5 вересня 1995 р. – Вінниця, 1995. – С. 3–7.
365. Денікінщина у висвітленні подільської газети «Селянська громада» (1919) / М. Рудченко (М. М. Кравець) // Тези доповідей чотирнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 5 вересня 1995 р. – Вінниця, 1995. – С. 57–58.
366. Документи Державного архіву Вінницької області про Бориса Антоновича-Давиденка / І. Гучва (М. М. Кравець) // Тези доповідей чотирнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 5 вересня 1995 р. – Вінниця, 1995. – С. 87–88.
367. Еміграція на Північній Буковині наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. / М. М. Кравець // Тези доповідей звітної наукової конференції викладачів і студентів історичного факультету за

1994 рік. – Вінниця, 1995.

368. Повітовий селянський з'їзд у Могилеві-Подільському (1919) / В. Бабицький (М. М. Кравець) // Тези доповідей чотирнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 5 вересня 1995 р. – Вінниця, 1995. – С. 58–59.
369. Подільська газета «Селянська громада» (1919) / З. Гурянський (М. М. Кравець) // Тези доповідей чотирнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 5 вересня 1995 р. – Вінниця, 1995. – С. 51–53.
370. Популяризація земельного закону Директорії Подільською пресою (1919) / Д. Червінський (М. М. Кравець) // Тези доповідей чотирнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 5 вересня 1995 р. – Вінниця, 1995. – С. 55–56.

1996

371. Актуальні проблеми розвитку історичної науки / М. М. Кравець // Матеріали звітної наукової конференції викладачів і студентів історичного факультету за 1995 рік. – Вінниця, 1996. – С. 3–5.
372. Газета «Український козак» про воєнні дії на Поділлі в 1919 р. / Д. Червінський (М. М. Кравець) // Тези доповідей п'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 14 травня 1996 р. – Вінниця, 1996. – С. 47–49.
373. Документи Державного архіву Вінницької області про Валер'яна Тарноградського / В. Бабицький (М. М. Кравець) // Тези доповідей п'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 14 травня 1996 р. – Вінниця, 1996. – С. 68–70.
374. Зустріч С. Петлюри в Могилеві-Подільському і Ямполі в 1920 р. / М. Масловський (М. М. Кравець) // Тези доповідей п'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 14 травня 1996 р. – Вінниця, 1996. – С. 52.

375. Іван Франко й Холмщина / М. М. Кравець // Матеріали звітної наукової конференції викладачів і студентів історичного факультету за 1995 рік. – Вінниця, 1996. – С. 73–74.
376. Кам'янець-Подільська газета «Стрілець» про генералів В. Курмановича та Г. Ціріца – учасників української національної, визвольної революції / І. Гучва (М. М. Кравець) // Тези доповідей п'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 14 травня 1996 р. – Вінниця, 1996. – С. 49–50.
377. Мемуари Миколи Шестопаля / О. Левченко (М. М. Кравець) // Тези доповідей п'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 14 травня 1996 р. – Вінниця, 1996. – С. 64–65.
378. Освіта на Поділлі в перші повоєнні роки / М. М. Кравець, М. Кукурудзяк // Тези доповідей п'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 14 травня 1996 р. – Вінниця, 1996. – С. 65–67.
379. Подільська газета «Наш шлях» (1919-1920) / М. М. Кравець // Тези доповідей п'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 14 травня 1996 р. – Вінниця, 1996. – С. 50–52.
380. Проблеми Холмщини й Підляшшя напередодні та під час першої світової війни / М. М. Кравець // Світовий конгрес українців Холмщини й Підляшшя (Львів-Холм, 17-21 вересня 1994 р.) : матеріали наукової конф. – Львів : Жовківська друкарня отців Василіян «Місіонер», 1996. *
381. Проблемні питання політичної історії України XVI-XVII ст. в оцінці М. Грушевського / М. М. Кравець // Україна на шляху до свободи і незалежності: (До 130-річчя з дня народження Михайла Грушевського і 5-ої річниці незалежності України) : матеріали наукової конф. викл. та студ. іст. ф-ту. – Вінниця, 1996. – С. 10–12.
382. Українські концерти у Вінниці в липні 1918 р. /

З. Гурянський (М. М. Кравець) // Тези доповідей п'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 14 травня 1996 р. – Вінниця, 1996. – С. 39–40.

383. Холмщина – Батьківщина М. С. Грушевського / М. М. Кравець // Україна на шляху до свободи і незалежності: (До 130-річчя з дня народження Михайла Грушевського і 5-ої річниці незалежності України) : матеріали наукової конф. викл. та студ. іст. ф-ту. – Вінниця, 1996. – С. 38–41.
384. Щоденник Станіслава Освенціма як джерело з історії визвольної боротьби українського народу під проводом Богдана Хмельницького / М. М. Кравець // Богдан Хмельницький та його доба : матеріали Міжнародної наукової конф, присвяч. 400-річчю від дня народження Великого Гетьмана (Київ, 24-25 жовт. 1995 р.) / редкол.: В. А. Смолій (відп. ред.), В. А. Матях, Ю. А. Мицик [та ін.] ; НАН України, Ін-т історії України. – Київ, 1996. – С. 197–201.

1997

385. В. Вовкодав – відомий дослідник Поділля та громадський діяч / М. М. Кравець // Тези доповідей шістнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 11 лютого 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 8–10.
386. Виступ селян у Немирові в 1930 р. / З. Гурянський (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 вересня 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 62.
387. Відзначення Шевченківського свята в селі Курівцях на Західному Поділлі в 1919 р. / М. Левченко (М. М. Кравець) // Тези доповідей шістнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 11 лютого 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 44.
388. Вінниця: злочин без кари / В. Заболотний (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 вересня 1997 р. – Вінниця,

1997. – С. 70.

389. Газета «Українське слово» як джерело до вивчення боротьби проти більшовицької агресії на Поділлі в 1919р. / І. Гучва (М. М. Кравець) // Тези доповідей шістнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 11 лютого 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 44–45.
390. „Діаріуш» Станіслава Освенціма як джерело з історії Поділля / М. М. Кравець // Тези доповідей і повідомлення сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 вересня 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 6–13.
391. До історії селянського повстання на Ямпільщині в 1921 р. / В. Іванченко (М. М. Кравець) // Тези доповідей шістнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 11 лютого 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 53–54.
392. Доля священика В. Я. Хуторянського під час більшовицького режиму на Поділлі / Г. Уманець (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 вересня 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 64.
393. Єжовщина на Вінниччині / П. Михайличенко (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 вересня 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 70–71.
394. З історії визвольного руху на Холмщині / М. М. Кравець // Українсько-польські відносини в Галичині у XX ст. : матеріали Міжнародної науково-практичної конф. (21-22 листоп. 1996 р.). – Івано-Франківськ, 1997. *
395. Заворушення селян у Немирівському районі в 1930 р. / С. Огнев'юк (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 вересня 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 59–60.
396. Звіти про роботу Вінницького обласного центру народної

творчості як історичне джерело / З. Гурянський (М. М. Кравець) // Тези доповідей шістнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 11 лютого 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 89–91.

397. Й. Д. Турбовець – подільський патріот / В. Бабицький (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 вересня 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 63–64.
398. Книга, корисна для подільського краєзнавця / Ф. Омельчук (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 вересня 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 48–49.
399. Літопис визвольного руху на Поділлі навесні 1917 р. (За матеріалами газети «Народна воля») / П. Мельниченко (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 вересня 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 53–54.
400. Мемуари Михайла Селешка як джерело до вивчення більшовицького терору у Вінниці в 1937-1938 рр. / Л. Опря (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 вересня 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 69–70.
401. Микола Федоришин / П. Туркенич (М. М. Кравець) // Тези доповідей шістнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 11 лютого 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 81–82.
402. Мирон Кордуба – дослідник давоминулого Холмщини / М. М. Кравець // Матеріали звітної наукової конференції викладачів і студентів історичного факультету за 1996 р. – Вінниця, 1997. – С. 20–21.
403. Національно-визвольна боротьба в Україні XVI-XVII ст. на сторінках хроніки Павла Пясецького / М. М. Кравець // Запорозьке козацтво в українській історії, культурі та

національній самосвідомості : матеріали міжнародної наукової конференції. – Київ ; Запоріжжя, 1997. – С. 296–302.

404. Об'єктивність вивчення історичного процесу / М. М. Кравець // Матеріали звітної наукової конференції викладачів і студентів історичного факультету за 1996 р. – Вінниця, 1997.
405. Переслідування Української Автокефальної православної Церкви на Вінниччині в 1934-1935 рр. / П. Новицький (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 вересня 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 62–63.
406. Повстанська організація «Гуляй-Воля» на Вінниччині / М. Масловський (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 вересня 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 60–61.
407. Повстанська організація «Інтернаціонально-трудове братство» на Вінниччині / М. Левченко (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 вересня 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 61.
408. Повстанський рух на Поділлі в 1930 р. / І. Гучва (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 вересня 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 58–59.
409. Подільська газета «Визволення» (1919) / М. Масловський (М. М. Кравець) // Тези доповідей шістнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 11 лютого 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 42–43.
410. Подільська газета «Нова Україна» про збройні сили України // В. Бабицький (М. М. Кравець) // Тези доповідей шістнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 11 лютого 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 45–46.

411. Селянський з'їзд у Вінниці в червні 1917 р. / П. Квітківський (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 вересня 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 54–55.
412. Українська церква на Поділлі в першій третині ХХ ст. / П. Тищенко (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 вересня 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 66–67.
413. Ф. П. Майданюк – діяч Української Автокефальної Православної Церкви на Вінниччині / К. Іваненко (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 вересня 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 65–66.
414. Червоний терор проти подільських поляків / М. М. Кравець // Тези доповідей шістнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 11 лютого 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 80–81.
415. Ю. М. Машкевич – жертва більшовицького терору на Вінниччині / М. Петрук (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 вересня 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 64–65.

1998

416. В. Д. Отамановський – дослідник історії Вінниці в XIV–XVII ст. / П. Мельниченко (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 лютого 1998 р. – Вінниця, 1998. – С. 27–29.
417. Видання про просвітницький рух на Поділлі : [книга «Просвітницький рух на Поділлі»] / Г. Уманець (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 лютого 1998 р. –

Вінниця, 1998. – С. 96–97.

- 418. Внесок у вивчення історії культури Поділля / Д. Бутенко (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 лютого 1998 р. – Вінниця, 1998. – С. 97–98.
- 419. Вступ Румунії в першу світову війну / М. М. Кравець // Матеріали звітної наукової конференції викладачів і студентів історичного факультету за 1997 р. – Вінниця, 1998. – С. 105–106.
- 420. До історії ОУН на Поділлі / Т. Мисюта (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 лютого 1998 р. – Вінниця, 1998. – С. 76–77.
- 421. Доля громади УАПЦ у селі Ладизинські Хутори на Тульчинщині / П. Тищенко (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 лютого 1998 р. – Вінниця, 1998. – С. 66.
- 422. Дослідники про Меджибіж / М. Масловський (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 лютого 1998 р. – Вінниця, 1998. – С. 94.
- 423. Другий зимовий похід і Поділля / К. Іваненко (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 лютого 1998 р. – Вінниця, 1998. – С. 58–59.
- 424. Думи мешканців Вінниччини в 1947 р. / Ф. Омельчук (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 лютого 1998 р. – Вінниця, 1998. – С. 87–88.
- 425. Є. Сіцинський – дослідник історії цехів на Поділлі / Н. Нестеренко (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої

конференції 3 лютого 1998 р. – Вінниця, 1998. – С. 29–30.

426. Історико-краєзнавче дослідження «Поділля» / В. Заболотний (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 лютого 1998 р. – Вінниця, 1998. – С. 94–95.
427. Клички тварин на Вінниччині / М. Серединський (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 лютого 1998 р. – Вінниця, 1998. – С. 103.
428. Настрої населення Вінниччини в 1947 р. / М. М. Кравець // Тези доповідей і повідомлення вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 лютого 1998 р. – Вінниця, 1998. – С. 88–91.
429. Організація ОУН у селі Кисляках на Гайсинщині (1941-1944) / В. Бабицький (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 лютого 1998 р. – Вінниця, 1998. – С. 77–78.
430. П. М. Батюшков – дослідник історії Поділля / Н. Новицький (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 лютого 1998 р. – Вінниця, 1998. – С. 29.
431. Перспективи наукової діяльності кафедри всесвітньої історії / М. М. Кравець // Матеріали звітної наукової конференції викладачів і студентів історичного факультету за 1997 р. – Вінниця, 1998. – С. 9–11.
432. Перша Могилів-Подільська краєзнавча конференція / І. Гучва (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 лютого 1998 р. – Вінниця, 1998. – С. 91–92.
433. Подільське селянство в 1920-1932 рр. / М. Левченко (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення вісімнадцятої

Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 лютого 1998 р. – Вінниця, 1998. – С. 64–65.

434. Подільські діти 1933 р. / О. Огнев'юк (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 лютого 1998 р. – Вінниця, 1998. – С. 65.
435. Праця про краєзнавство на Поділлі : [про монографію Віктора Прокопчука «Краєзнавство на Поділлі»] / П. Михайличенко (М. М. Кравець // Тези доповідей і повідомлення вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 лютого 1998 р. – Вінниця, 1998. – С. 95–96.

1999

436. В. П. Ковела – підпільник і повстанець / М. М. Кравець // Тези доповідей і повідомлення дев'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 лютого 1999 р. – Вінниця, 1999. – С. 100–101.
437. Видання про Вінницький краєзнавчий музей : [книга «Історія музею в документах і спогадах»] / М. Левченко (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення дев'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 лютого 1999 р. – Вінниця, 1999. – С. 85–86.
438. Газета «Шлях» про звільнення Кисва в 1919 р. / Г. Уманець (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення дев'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 лютого 1999 р. – Вінниця, 1999. – С. 43–44.
439. Героїчна смерть державного інспектора 3-го гайдамацького полку Козловського у Вінниці в 1919 р. / П. Мельниченко (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення дев'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 лютого 1999 р. – Вінниця, 1999. – С. 44–45.
440. Голод на Поділлі в 1925 р. / П. Тищенко (М. М. Кравець) //

Тези доповідей і повідомлення дев'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 лютого 1999 р. – Вінниця, 1999. – С. 47–48.

441. До історії літератури на Вінниччині / Є. Михайличенко (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення дев'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 лютого 1999 р. – Вінниця, 1999. – С. 86–87.
442. До історії селянського руху на Вінниччині в 1932 р. / М. Масловський (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення дев'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 лютого 1999 р. – Вінниця, 1999. – С. 54–56.
443. Документи про дії повстанців на Поділлі в 1921р. / Ф. Омельчук (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення дев'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 лютого 1999 р. – Вінниця, 1999. – С. 46–47.
444. Доля подільської родини з Гайсинщини / Т. Мисюта (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення дев'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 лютого 1999 р. – Вінниця, 1999. – С. 60.
445. Жертви більшовизму на Вінниччині / М. М. Кравець // Тези доповідей і повідомлення дев'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 лютого 1999 р. – Вінниця, 1999. – С. 11–15.
446. З історії ОУН на Вінниччині / І. Гучва (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення дев'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 лютого 1999 р. – Вінниця, 1999. – С. 56.
447. Заворушення у Брацлаві в 1593-1594 рр. / С. Яровий (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення дев'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 лютого 1999 р. – Вінниця, 1999. – С. 30.

448. Краєзнавець О. І. Ведибіда / М. Скрипченко (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення дев'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 лютого 1999 р. – Вінниця, 1999. – С. 93–94.
449. Організація ОУН у Гайсині / В. Заболотний (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення дев'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 лютого 1999 р. – Вінниця, 1999. – С. 57.
450. Особова справа М. О. Гальчевської / В. Бабицький (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення дев'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 лютого 1999 р. – Вінниця, 1999. – С. 48–49.
451. Прізвиська на Вінниччині / З. Петраківський (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення дев'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 лютого 1999 р. – Вінниця, 1999. – С. 97–98.
452. Розповіді про Вінницький інструментальний завод / Н. Нестеренко (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення дев'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 лютого 1999 р. – Вінниця, 1999. – С. 65–66.
453. Статистичні дані про Вінницьку область / К. Іваненко (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення дев'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 лютого 1999 р. – Вінниця, 1999. – С. 64–65.
454. Франціско де Міранда в Києві / М. М. Кравець // Матеріали звітної наукової конференції викладачів і студентів історичного факультету за 1998 рік. – Вінниця, 1999. – С. 74–75.
455. Цікаве видання про містечка на Поділлі : [книга «100 еврейских местечек Украины»] / П. Новицький (М. М. Кравець) // Тези доповідей і повідомлення дев'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 лютого 1999 р. – Вінниця, 1999. – С. 84–85.

2001

456. Вінниччина – край козацької слави (до 350-річчя розгрому польських загарбників під Вінницею) : зб. доп. Всеукраїнської науково-практичної конф., Вінниця, 24. 03. 2001 р. / М. Кравець, І. Заєць, С. Калитко [та ін.]. – Вінниця : Просвіта, 2001. – 63 с.
457. Діаріуш» Станіслава Освенціма як джерело з історії визвольної боротьби на Вінниччині в 1651 р. / М. М. Кравець // Вінниччина – край козацької слави (до 350-річчя розгрому польських загарбників під Вінницею) : зб. доп. Всеукраїнської науково-практичної конф., Вінниця, 24. 03. 2001 р. – Вінниця, 2001. – С. 24–27.
458. Шарль-Моріс Талейран про історію Франції кінця XVIII - початку XIX ст. / М. М. Кравець // Матеріали звітної наукової конференції викладачів історичного факультету за 2000 р. – Вінниця, 2001. – С. 50–51.

2004

459. Щоденник Еріха Лясоти як джерело для вивчення історії Запорізької Січі / М. М. Кравець // Історичні витoki козацького роду в Україні : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конф. 24-27 верес. 2004 р. : у 8 ч. – Вінниця, 2004. – Ч. 1 : Виникнення українського козацтва та його устрій. – С. 16–20.

2005

460. Видатний краєзнавець: [про В. П. Воловика] / М. М. Кравець // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження : матеріали XX наукової іст.-краєзнавчої конф. 27-28 жовт. 2005 р. – Вінниця, 2005. – С. 17–19.
461. Легендарний командир УПА Омелян Грабець (батько) / М. М. Кравець, Ю. А. Зінко // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження : матеріали XX наукової іст.-краєзнавчої конф. 27–28 жовт. 2005 р. – Вінниця, 2005. – С. 197–198.

462. ОУН-УПА в мемуарах Є. Алетіяна-Попівського / М. М. Кравець // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження : матеріали XX наукової іст.-краєзнавчої конф. 27-28 жовт. 2005 р. – Вінниця, 2005. – С. 269–272.
463. Терор на Вінниччині в роки тоталітаризму / М. М. Кравець // Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження : матеріали XX наукової іст.-краєзнавчої конф. 27-28 жовт. 2005 р. – Вінниця, 2005. – С. 251–253.

2012

464. Методичні поради студентам з вивчення Жовтоводської, Корсунської, Пилявецької, Зборівської й Батозької битв (Методична розробка підготовлена професором М. М. Кравцем у 1981 р. Збережено стиль автора) / М. М. Кравець // Козацтво в історії України (до 360-річчя битви під Батогом). XXIV Всеукраїнська наукова іст.-краєзнавча конф. 1-2 черв. 2012 р. : зб. матеріалів. – Вінниця, 2012. – С. 216–228.

2015

465. Наступ союзників на Західному фронті восени 1918 р. у мемуарах маршала Ф. Фоша : / М. М. Кравець // Народи світу і Велика війна 1914-1918 рр. : матеріали Всеукраїнської наукової конф. 3-4 квіт. 2015 р. – Вінниця, 2015. – С. 122–125. – Попередня публікація статті у збірнику: «Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Серія: Історія. – Вінниця, 1999. – Вип. 1. – С. 66–69».

Автореферати дисертацій

466. Борьба трудящихся Волыни против социального и национального гнета за воссоединение с Украинской ССР в 1921–1939 гг. : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. ист. наук / Кравец Николай Николаевич ; Отделение общественных наук АН УССР. – Киев, 1954. – 16 с.
467. Крестьянство Восточной Галиции и Северной Буковины во второй половине XIX века : автореф. дис. на соискание ученой степени д-ра ист. наук / Кравец Николай Николаевич ; Отделение экономики, истории, философии и права АН УССР. – Киев, 1965. – 47 с.

Статті в енциклопедіях та довідниках

468. Барвінський Олександр Григорович / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1969. – Т. 1. – С. 110.
469. «Боротьба» – щотижнева газета / М. М. Кравець // Українська радянська енциклопедія (УРЕ). – Київ, 1960. – Т. 2. – С. 53.
470. Будзиновський Вячеслав / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1969. – Т. 1. – С. 206.
471. Букатчук Созонт Васильович / М. М. Кравець // Українська радянська енциклопедія (УРЕ). – Київ, 1960. – Т. 2. – С. 139.
472. Варковицька першотравнева демонстрація 1935 / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1969. – Т. 1. – С. 232.
473. «Воля» – укр. культурно-освітні робітн. т-ва в Сх. Галичині та Пн. Буковині / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1969. – Т. 1. – С. 356.
474. Гадзинський Володимир Антонович / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1969. – Т. 1. – С. 336.
475. Галицький робітничий страйк 1921 / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1969. – Т. 1. – С. 395.
476. Гусятин / О. К. Бондар, М. М. Кравець, Б. Д. Лановик, Шкварець // Історія міст і сіл Української РСР. Тернопільська область. – Київ, 1973. – С. 205–214.
477. Данило Нечай / М. М. Кравець // Українська радянська енциклопедія (УРЕ). – Київ, 1982. – Т. 7. – С. 344.
478. Дзвиняцький розстріл 1926 р. / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1970. – Т. 2. – С. 18 ; Український радянський енциклопедичний словник. – Київ, 1966.

– Т. 1. – С. 592 ; Український радянський енциклопедичний словник. – Київ, 1986. – Т. 1. – С. 512.

- 479. Жовтоводська битва. 1648 р. / М. М. Кравець // Українська радянська енциклопедія (УРЕ). – Київ, 1979. – Т. 4. – С. 139.
- 480. Заболотівська першотравнева демонстрація 1924 / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1970. – Т. 2. – С. 157.
- 481. Кармелюково, Меджибіж, Старокостянтинів, Тульчин / М. М. Кравець // Туризм : енциклопедичний словник. – Київ, 1989. *
- 482. Качала Степан / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1970. – Т. 2. – С. 325.
- 483. Керецьке селянське заворушення 1872 / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1970. – Т. 2. – С. 330.
- 484. Ківерцівська демонстрація 1934 / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1970. – Т. 2. – С. 378.
- 485. Клубівецький виступ селян 1859 / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1970. – Т. 2. – С. 396.
- 486. Ковбасюк Микола / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1970. – Т. 2. – С. 403.
- 487. Ковельський процес 1934 / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1970. – Т. 2. – С. 404.
- 488. Колківська політична демонстрація 1935 / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1970. – Т. 2. – С. 421.
- 489. Кубаля Людвіг / М. М. Кравець // Українська радянська енциклопедія (УРЕ). – Київ, 1962. – Т. 7. – С. 455.

490. Львів / М. М. Кравець [та ін.] // Українська радянська енциклопедія (УРЕ). – Київ, 1962. – Т. 8. – С. 332–336.
491. Львівська область / В. Маланчук, М. Кравець, П. Пастер, Б. Яремчишин // Історія міст і сіл Української РСР. Львівська область / В. Ю. Маланчук, М. Я. Гнидюк, Б. К. Дудикевич [та ін.]. – Київ, 1968. – С. 9–51.
492. Львівська політична демонстрація 1922 / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1971. – Т. 3. – С. 56–57 ; Український радянський енциклопедичний словник. – Київ, 1967. – Т. 2. – С. 388.
493. Львівський комітет боротьби проти фашистського терору / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1971. – Т. 3. – С. 60 ; Український радянський енциклопедичний словник. – Київ, 1967. – Т. 2. – С. 388 ; Український радянський енциклопедичний словник. – Київ, 1987. – Т. 2. – С. 312.
494. Львівський процес соціалістів 1878 / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1971. – Т. 3. – С. 61.
495. Львівський страйк будівельників / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1971. – Т. 3. – С. 61.
496. Львівський страйк робітників 1929-30 / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1971. – Т. 3. – С. 62.
497. Маневицька першотравнева демонстрація 1931 / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1971. – Т. 3. – С. 77.
498. Нестеровський район : [нарис] / М. М. Кравець // Історія міст і сіл Української РСР. Львівська область. – Київ, 1968. – С. 508–510.
499. Населені пункти, центри селищних і сільських рад Нестеровського району. Замок; Зашків; Крехів; Лавриків; Нова

Скварява; Сопошин : [нариси про села] / М. М. Кравець // Історія міст і сіл Української РСР. Львівська область. – Київ, 1968. – С. 534, 535, 536, 537, 539.

- 500. «Народовці» / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1971. – Т. 3. – С. 207.
- 501. Нересстрові козаки / М. М. Кравець // Українська радянська енциклопедія (УРЕ). – Київ, 1982. – Т. 7. – С. 332.
- 502. Нечай Данило / М. М. Кравець // Українська радянська енциклопедія (УРЕ). – Київ, 1982. – Т. 7. – С. 344.
- 503. Олицька першотравнева демонстрація 1934 / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1971. – Т. 3. – С. 286 ; Український радянський енциклопедичний словник. – Київ, 1967. – Т. 2. – С. 680 ; Український радянський енциклопедичний словник. – Київ, 1987. – Т. 2. – С. 569.
- 504. Осадники / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1971. – Т. 3. – С. 297.
- 505. Острянина повстання 1638 / М. М. Кравець // Українська радянська енциклопедія (УРЕ). – Київ, 1982. – Т. 8. – С. 93.
- 506. Павлик Ганна Іванівна / М. М. Кравець // Українська радянська енциклопедія (УРЕ). – Київ, 1962. – Т. 10. – С. 448.
- 507. Павлик Михайло Іванович / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1971. – Т. 3. – С. 307.
- 508. Павлюка повстання 1637 / М. М. Кравець // Українська радянська енциклопедія (УРЕ). – Київ, 1982. – Т. 8. – С. 123–124.
- 509. «Пацифікація» / М. М. Кравець // Українська радянська енциклопедія (УРЕ). – Київ, 1963. – Т. 11. – С. 8.
- 510. «Походи голодуючих» / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1971. – Т. 3. – С. 438.
- 511. «Просвіта» / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1971. – Т. 3. – С. 469–470.

512. Рангові маєтності / М. М. Кравець // Українська радянська енциклопедія (УРЕ). – 1983. – Т. 9. – С. 281.
513. «Робітничча трибуна» / М. М. Кравець // Українська радянська енциклопедія (УРЕ). – Київ, 1963. – Т. 12. – С. 281.
514. Рудківське повстання / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1972. – Т. 4. – С. 34.
515. Руська Рада / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1972. – Т. 4. – С. 41.
516. Русько-Українська радикальна партія / М. М. Кравець // Український радянський енциклопедичний словник. – Київ, 1968. – Т. 3. – С. 193 ; Український радянський енциклопедичний словник. – Київ, 1987. – Т. 3. – С. 144.
517. Сагайдачний Петро Кононович [Конашевич-Сагайдачний] / М. М. Кравець // Українська радянська енциклопедія (УРЕ). – 1983. – Т. 9. – С. 544.
518. Святоюрський процес 1921 р. / М. М. Кравець // Український радянський енциклопедичний словник. – Київ, 1968. – Т. 3. – С. 232 ; Український радянський енциклопедичний словник. – Київ, 1987. – Т. 3. – С. 180.
519. Селянська реформа 1848 – в Галичині, на Буковині і Закарпатті / М. М. Кравець // Українська радянська енциклопедія (УРЕ). – Київ, 1963. – Т. 13. – С. 45–47.
520. Созанський Іван / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1972. – Т. 4. – С. 130.
521. Союз пролетаріату міст і сіл Східної Галичини / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1972. – Т. 4. – С. 157.
522. Стрийський розстріл 1926 / М. М. Кравець // Українська радянська енциклопедія (УРЕ). – Київ, 1963. – Т. 14. – С. 126–127.

523. Товариство допомоги визвольному рухові на Західній Україні / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1972. – Т. 4. – С. 278.
524. Турійська першотравнева демонстрація 1923 / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1972. – Т. 4. – С. 308.
525. Українська соціал-демократична партія / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1972. – Т. 4. – С. 353 ; Українська радянська енциклопедія (УРЕ). – Київ, 1964. – Т. 15. – С. 108 ; Українська радянська енциклопедія (УРЕ). – Київ, 1984. – Т. 11. – С. 460.
526. Українське селянське об'єднання / М. М. Кравець // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1972. – Т. 4. – С. 356.
527. Федорович Сасько / М. М. Кравець // Українська радянська енциклопедія (УРЕ). – 1983. – Т. 11, кн. 1. – С. 548.
528. Федоровича повстання 1630 / М. М. Кравець // Українська радянська енциклопедія (УРЕ). – 1983. – Т. 11, кн. I. – С. 548.
529. Хотинська війна 1620-21 / М. М. Кравець // Українська радянська енциклопедія (УРЕ). – 1983. – Т. 12. – С. 173.

Реферати у реферативних журналах

530. Боротьба Карла Маркса і Фрідріха Енгельса за революційну партію німецького робітничого класу : реферат / М. М. Кравець // Общественные науки за рубежом : реф. журн. Серия 5 : История / ИНИОН. – Москва, 1979. – № 1.
531. Від війни до миру. Економіка Польщі в 1944-1946 рр. : реферат / М. М. Кравець // Общественные науки за рубежом : реф. журн. Серия 5 : История / ИНИОН. – Москва, 1979. – № 5.
532. Вооруженное выступление Польской Рабочей партии в 1942-1945 гг. : [на польском языке] : реферат / Н. Н. Кравец // Общественные науки за рубежом : реф. журн. Серия 5 : История / ИНИОН. – Москва, 1983. – №4. – С. 52–54.
533. Звільнення селянства від кріпосної залежності в Польщі. Генезис, проведення, наслідки : реферат / М. М. Кравець // Общественные науки за рубежом : реф. журн. Серия 5 : История / ИНИОН. – Москва, 1977. – № 2. – С. 68–70.
534. История Германской Демократической Республики : реферат / Н. Н. Кравец // Общественные науки за рубежом : реф. журн. Серия 5 : История / ИНИОН. – Москва, 1986. – № 4. – С. 68–70.
535. Історія Києва : реферат / М. М. Кравець // Общественные науки за рубежом : реф. журн. Серия 5 : История / ИНИОН. – Москва, 1983. – № 6.
536. Клара Цеткін : реферат / М. М. Кравець // Общественные науки за рубежом : реф. журн. Серия 5 : История / ИНИОН. – Москва, 1980. – № 6.
537. Марцін Каспшак : реферат / М. М. Кравець [та ін.] // Общественные науки за рубежом : реф. журн. Серия 5 : История / ИНИОН. – Москва, 1978. – № 4.
538. Олександр фон Гумбольдт [на немецком языке] : реферат / Н. Н. Кравец // Общественные науки за рубежом : реф. журн. Серия 5 : История / ИНИОН. – Москва, 1984. – № 6. – С. 109–

539. Отто Гротеволь : реферат / М. М. Кравець // Общественные науки за рубежом : реф. журн. Серия 5 : История / ИНИОН. – Москва, 1981. – № 1.
540. Під скіпетром Габсбургів. Національні проблеми : реферат / М. М. Кравець // Общественные науки за рубежом : реф. журн. Серия 5 : История / ИНИОН. – Москва, 1977. – № 1.
541. Польські проблеми в творчості Михайла Драгоманова : реферат / М. М. Кравець // Общественные науки за рубежом : реф. журн. Серия 5 : История / ИНИОН. – Москва, 1979. – № 2.
542. Роза Люксембург : реферат / М. М. Кравець // Общественные науки за рубежом : реф. журн. Серия 5 : История / ИНИОН. – Москва, 1979. – № 2.
543. Фердинанд Лассаль: Политическая биография : реферат / Н. Н. Кравец // Общественные науки за рубежом : реф. журн. Серия 5 : История / ИНИОН. – Москва, 1986. – № 4. – С. 30–33.

Видання за редакцією М. М. Кравця

544. Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження : матеріали XX Вінницької наукової історико-країзнавчої конф., 27-28 жовтня 2005 р. / відп. ред. М. М. Кравець. – Вінниця : ДП ДКФ, 2005. – 322 с.
545. Тези доповідей першої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції / редкол.: О. І. Андрушко, С. Я. Вініковецький, В. П. Воловик [та ін.] ; відп. ред. М. М. Кравець. – Вінниця, 1983. – 98 с.
546. Тези другої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції / відп. ред. М. М. Кравець. – Вінниця, 1984. – 71 с.
547. Тези третьої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції (4 вересня 1985 р.) / редкол.: С. І. Андрушко, С. Я. Вініковецький, В. П. Воловик [та ін.] ; відп. ред. М. М. Кравець. – Вінниця, 1985. – 93 с.
548. Тези доповідей четвертої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 4 вересня 1986 р. / редкол.: С. І. Андрушко, С. Я. Вініковецький, С. І. Дровозюк [та ін.] ; відп. ред. М. М. Кравець. – Вінниця, 1986. – 96 с.
549. Тези доповідей п'ятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції / відп. ред. М. М. Кравець. – Вінниця, 1987. – 123 с.
550. Тези доповідей шостої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції / редкол.: О. І. Андрушко, В. П. Воловик, А. Ф. Завальнюк [та ін.] ; відп. ред. М. М. Кравець. – Вінниця, 1987. – 106 с.
551. Тези доповідей сьомої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції / відп. ред. М. М. Кравець. – Вінниця, 1989. – 112 с.
552. Тези доповідей восьмої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції / редкол.: О. І. Андрушко, В. П. Воловик, С. І. Дровозюк [та ін.] ; відп. ред. М. М., Кравець. –

Вінниця, 1989. – 115 с.

553. Тези доповідей дев'ятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 5 вересня 1990 р. / редкол.: О. І. Андрушко, В. П. Воловик, С. І. Дровозюк [та ін.] ; відп. ред. М. М., Кравець. – Вінниця, 1990. – 115 с.
554. Тези доповідей десятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 6 вересня 1991 р. / редкол.: О. І. Андрушко, В. М. Верховлюк, І. І. Заєць [та ін.] ; відп. ред. М. М. Кравець. – Вінниця, 1991. – 131 с.
555. Тези доповідей одинадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції, 3 вересня 1992 р. / редкол.: В. М. Верховлюк, В. П. Воловик, І. І. Заєць [та ін.] ; відп. ред. М. М. Кравець. – Вінниця, 1992. – 116 с.
556. Тези доповідей дванадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 7 вересня 1993 р. / редкол.: В. М. Верховлюк, В. П. Воловик, І. І. Заєць [та ін.] ; відп. ред. М. М. Кравець. – Вінниця, 1993. – 114 с.
557. Тези доповідей тринадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 6 вересня 1994 р. / редкол.: В. М. Верховлюк, В. П. Воловик, І. І. Заєць [та ін.] ; відп. ред. М. М. Кравець. – Вінниця, 1994. – 127 с.
558. Тези доповідей чотирнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 5 вересня 1995 р. / редкол.: В. Верховлюк, В. Воловик, І. Заєць [та ін.] ; відп. ред. М. Кравець. – Вінниця, 1995. – 132 с.
559. Тези доповідей п'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 14 травня 1996 р. / редкол.: В. Верховлюк, С. Гальчак, В. Воловик [та ін.] ; відп. ред. М. М. Кравець. – Вінниця, 1996. – 99 с.
560. Тези доповідей шістнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 11 лютого 1997 р. / редкол.: М. М. Кравець [та ін.]. – Вінниця, 1997. – 101 с.

561. Тези доповідей і повідомлення сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 вересня 1997 р. / редкол.: В. Верховлюк, С. Гальчак, В. Воловик [та ін.] ; відп. ред. М. М. Кравець. – Вінниця, 1997. – 110 с.
562. Тези доповідей і повідомлення вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 лютого 1998 р. / редкол.: В. Абрамчук, В. Верховлюк, В. Воловик [та ін.] ; відп. ред. М. М. Кравець. – Вінниця, 1998. – 113 с.
563. Тези доповідей і повідомлення дев'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 18 лютого 1999 р.) / редкол.: В. Верховлюк, В. Воловик, С. Гальчак [та ін.] ; відп. ред. М. М. Кравець. – Вінниця, 1999. – 105 с.

**Видання, в яких М. М. Кравець
був членом редколегії укладачем, упорядником**

564. Боротьба селян Східної Галичини проти феодального гніту в першій половині ХІХ ст. / Ф. І. Стеблій ; уклад. М. М. Кравець. – Київ : Вид-во АН Української РСР, 1961. – 183 с.
565. Боротьба трудящих Північної Буковини проти соціального і національного гноблення у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. : збірник документів і матеріалів / редкол.: М. М. Кравець, М. І. Іваненко, В. М. Ботушанський [та ін.]. – Ужгород : Карпати, 1979. – 285 с.
566. В єдиному строю – до спільної мети : документи і матеріали про економічні й культурні зв'язки трудящих Вінницької області з трудящими областей братніх радянських республік (1946-1977) / упоряд.: А. Й. Дідковський, Ю. С. Жугін, М. М. Кравець [та ін.]. – Одеса : Маяк, 1980. – 231 с.
567. Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Серія: Історія. Вип. І / редкол.: П. С. Григорчук, А. Т. Давидюк, О. П. Іваницька, М. М. Кравець [та ін.]. – Вінниця, 1999. – 181 с.
568. Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Серія: Історія. Вип. ІІ / редкол.: П. С. Григорчук, А. Т. Давидюк, О. П. Іваницька, М. М. Кравець [та ін.]. – Вінниця, 2000. – 284 с.
569. Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Серія: Історія. Вип. ІІІ / редкол.: П. С. Григорчук, А. Т. Давидюк, О. П. Іваницька, М. М. Кравець [та ін.]. – Вінниця, 2001. – 275 с.
570. Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Серія: Історія. Вип. 4 / редкол.: П. С. Григорчук, А. Т. Давидюк, О. П. Іваницька, М. М. Кравець [та ін.]. – Вінниця, 2002. – 279 с.
571. Вінницький державний педагогічний університет

- ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Серія: Історія. Вип. 5 / редкол.: П. С. Григорчук, В. П. Газін, Л. В. Баженов, М. М. Кравець [та ін.]. – Вінниця, 2003. – 276 с.
572. Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Серія: Історія. Вип. 6 / редкол.: П. С. Григорчук, В. П. Газін, Л. В. Баженов, М. М. Кравець [та ін.]. – Вінниця, 2003. – 312 с.
573. Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Серія: Історія. Вип. 7 / редкол.: П. С. Григорчук, В. П. Газін, Л. В. Баженов, М. М. Кравець [та ін.]. – Вінниця, 2004. – 262 с.
574. Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Серія: Історія. Вип. 8 / редкол.: П. С. Григорчук, В. П. Газін, Л. В. Баженов, М. М. Кравець [та ін.]. – Вінниця, 2004. – 323 с.
575. Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Серія: Історія. Вип. 9 / редкол.: П. С. Григорчук, В. П. Газін, Л. В. Баженов, М. М. Кравець [та ін.]. – Вінниця, 2005. – 419 с.
576. Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Серія: Історія. Вип. 10 / редкол.: П. С. Григорчук, Л. В. Баженов, В. П. Газін, В. М. Даниленко, М. А. Журба, М. М. Кравець [та ін.]. – Вінниця, 2006. – 412 с.
577. Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Серія: Історія. Вип. XI / редкол.: П. С. Григорчук, Л. В. Баженов, В. П. Газін, В. М. Даниленко, М. А. Журба, М. М. Кравець [та ін.]. – Вінниця, 2006. – 398 с.
578. Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Серія: Історія. Вип. XIII / редкол.: П. С. Григорчук, Ю. А. Зінько, Л. В. Баженов, В. М. Даниленко, О. П. Реєнт, В. О. Корнієнко, С. І. Дровозюк, М. М.

Кравець [та ін.]. – Вінниця, 2008. – 431 с.

579. Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Серія: Історія. Вип. 14 / редкол.: П. С. Григорчук, Ю. А. Зінько, Л. В. Баженов, В. М. Даниленко, О. П. Реєнт, В. О. Корнієнко, С. І. Дровозюк, М. М. Кравець [та ін.]. – Вінниця, 2008. – 394 с.
580. Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Серія: Історія. Вип. XV / редкол.: П. С. Григорчук, Ю. А. Зінько, В. М. Даниленко, О. П. Реєнт, Ю. І. Поп, І. М. Романюк, О. П. Іваницька, О. К. Струкевич, М. М. Кравець [та ін.]. – Вінниця, 2009. – 326 с.
581. Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Серія: Історія. Вип. XVI / редкол.: П. С. Григорчук, Ю. А. Зінько, В. М. Даниленко, О. П. Реєнт, Ю. І. Поп, І. М. Романюк, О. П. Іваницька, О. К. Струкевич, М. М. Кравець [та ін.]. – Вінниця, 2009. – 247 с.
582. Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Серія: Історія. Вип. XVII / редкол.: П. С. Григорчук, Ю. А. Зінько, В. М. Даниленко, О. П. Реєнт, Ю. І. Поп, І. М. Романюк, О. П. Іваницька, О. К. Струкевич, М. М. Кравець [та ін.]. – Вінниця, 2009. – 201 с.
583. Володимир Гнатюк: документи і матеріали (1871-1979) / упоряд.: Я. Дашкевич, О. Купчинський, М. Кравець [та ін.]. – Львів, 1998. – 466 с.
584. Джерело нашої сили / упоряд. М. М. Кравець ; редкол.: О. І. Бурковський, П. М. Василенко, М. В. Загайний [та ін.]. – Ужгород : Карпати, 1974. – 176 с.
585. З історії західноукраїнських земель / редкол.: В. В. Грабовецький, О. Ю. Карпенко, М. М. Кравець, Ю. Ю. Сливка ; відп. ред. І. П. Крип'якевич. – Київ : Видво Академії наук УРСР, 1957. – Вип. II. – 247 с.
586. З історії західноукраїнських земель / редкол.: О. Ю. Карпенко, Г. І. Ковальчак, М. М. Кравець, Ю. Ю. Сливка ;

- відп. ред. І. П. Крип'якевич. – Київ : Видво Академії наук УРСР, 1958. – Вип. III. – 141 с.
587. З історії Української РСР / редкол.: І. П. Крип'якевич (відп. ред.), В. В. Грабовецький, Я. Р. Дашкевич, М. К. Івасюта, М. М. Кравець, Д. Д. Низовий. – Київ, 1963. – Вип. 8. – 128 с.
588. Історія національно-державного будівництва в Україні : матеріали наукової конференції викладачів та студентів історичного факультету; 16 листопада 1995 р. / ВДПІ, Історичний ф-т ; редкол.: П. С. Григорчук, М. М. Кравець, О. І. Криворучко, О. Г. Лойко, М. Ф. Лихогляд. – Вінниця, 1995. – 53 с.
589. Матеріали звітної наукової конференції викладачів історичного факультету за 2000 рік / ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, Історичний ф-т ; ред.-упоряд.: П. С. Григорчук, О. Г. Лойко, М. М. Кравець. – Вінниця, 2001. – 60 с.
590. Матеріали звітної наукової конференції викладачів і студентів історичного факультету за 1997 рік / ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Історичний ф-т ; редкол.: П. С. Григорчук, О. Г. Лойко, М. М. Кравець. – Вінниця, 1998. – 120 с.
591. Народна культура Поділля в контексті національного виховання : зб. наукових пр. Міжнародної науково-практичної конф. / редкол.: Н. Л. Іваницька, В. А. Косаківський, М. М. Кравець, Л. С. Мельничук (відп. ред.) ; передм. А. Левицького. – Вінниця : ВДПУ, 2004. – 399 с.
592. Під колоніальним гнітом «Північна Буковина в другій половині XIX – на початку XX ст.» : зб. док. / редкол.: М. М. Кравець [та ін.]. – Ужгород : Карпати, 1986. – 208 с.
593. Політико-культурні орієнтації еліти України-Гетьманщини (інтегральний погляд на питання) / Олексій Струкевич ; відп. ред. В. А. Смолій ; рецензенти: М. М. Кравець, В. О. Щербак ; НАН України, Ін-т історії України. – Київ, 2002. – 532 с.
594. Социалистическое строительство на Винниччине: Документы и материалы: (1921-1941) / сост.: В. Ф. Воловик, С. Я. Виникувский, С. Л. Калитко [и др.] ; редкол.: Г. Я. Буртяк

(руководитель), В. Д. Голиченко, Н. Н. Кравец [и др.]. – Одесса : Маяк, 1987. – 272 с.

595. Торжество історичної справедливості / редкол.: М. М. Олексюк, В. К. Дудикевич, М. К. Івасюта, М. М. Кравець [та ін.]. – Львів : Вид-во Львівського ун-ту, 1968. – 803 с.
596. Україна на шляху до свободи і незалежності : до 130-річчя з дня народження М. Грушевського і 5-ої річниці незалежності України : матеріали наукової конф. виклад. та студентів історичного фак-ту / редкол.: О. Г. Лойко, П. С. Григорчук, М. М. Кравець. – Вінниця, 1996. – 50 с.
597. Хотинское восстание : сб. док. и материалов / сост.: Н. В. Березняков, Н. Д. Ройтман, А. Ф. Скурлатов [и др.] ; ред. Н. Н. Кравец. – Кишинев : Штиинца, 1976. – 441 с.
598. Хрестоматія з історії Української РСР / упоряд.: Я. Дашкевич, М. Кравець, С. Ктитарєв [та ін.]. – Київ : Радянська школа, 1961. – Т. 2 : 1861–1917. – 641 с.

Художні твори

1994

599. Мучениця / Микола Кравченко (М. М. Кравець) // Ямгорів: літературно-краєзнавчий і мистецький альманах / редкол.: В. Никифорук, Б. Якимович, М. Андрусак, І. Михайлюк ; почесний ред. М. Марунчак. – Городенка, 1994–1995. – Числа 7-8. – С. 21–28.

Зібрання творів у дванадцяти томах / Микола Кравченко (М. Кравець). – Вінниця : Просвіта, 2003 – 2005.

2003

600. Т. 1 / передм. М. Кравця. – 568 с. : портр. – Зміст: Проти вітру : повість у спогадах ; Оповідання: Депортовані; Повернення; Відчай; Самітна; Ганнуся; І старість буває втішною; Плата за помилку; В новорічну ніч; Останній день; Будні; Криця; Вистава; Покинута собачка; Смерть на чужині; Обряд; Не до лиця; Підстрілений птах; Стіна; Тривога; Ганьба; Послід; Горе; Хет-трик; Хто вона?; Самійло Чиж; В нетрях тоталітаризму; Свобода слова; Кара; На пилявецьких полях; Сухумські діалоги; Переможені й переможці; За що?; Людина з двома обличчями; Чаєнята; Варвар; Позика; Зайва людина; Мжичка; Помилка; Таємний агент; Втрачене життя; Болото; Жертва; Лиходій; Розплата за легкодухість; Клекіт; В рідній оселі; Мить вічності.
601. Т. 2. – 520 с. – Зміст: Краще загинути в боротьбі, ніж жити в ярмі : історичний роман ; Повісті: Христофор Косинський; Клич ; Оповідання: Подвиг і трагедія Фернана Магеллана; Я – не сам ; Ой дівчино, зоре ясна : вірш.
602. Т. 3. – 596 с. – Зміст: Оповідання: Прощай, Холмщино; Життя, прожите немарно; Опир; Мати; Любострастя; Прогулька; Українська трагедія; Розпатлана красуня; Старість; Ні! Диво; Мафія; На екскурсії; Син пароха; Секретар райкому; Під зорею радянської влади; Гомін; П'яна горем; Причинний; Втеча; На

лоні природи; Вбивство; Некрополь; По-радянському; Зустрічі в Бабичах; Без ідилії; Гроза в лісі; Доля; Відгомін; Мрійники; Літературна субота; Над Горинню; Коли гаснуть зорі; Перепелятник; Дурман; Мерва; Пустоцвіт; Шахрайка; Закохані; Ідеалістка; Мерзотник; Розстріляна віра; Образи; Задля хліба; Бомжі; Осічка; Перевірка; Виродження; Два нічні постріли на вулиці Дзержинського; Голод; В ім'я життя; Жадоба знань; Дві сім'ї; На зелені свята.

2004

603. **Т. 4; Т. 5.** – Зміст: Розп'яття : історичний роман : в 2-х кн.
 Т. 4, кн. 1. – 551 с.
 Т. 5, кн. 2. – 623 с.

2005

604. **Т. 6.** – 600 с. – Зміст: Оповідання: Сумна весна; Чужі діти; З іскри розгоряється полум'я; Жебрак; Газівник; Вибір; Прірва; Дуель невідомих; На очах у всіх; Сутичка; На кладовищі; Дитячі стежинки над тихими бузькими водами; Один день народного вчителя; Зустріч із сином; На перше травня; Удовині сльози; Загибель у лісі; Весілля в Іванові; На камені Коцюбинського; Батозькі поля; Педагогічна практика; В автобусі; Одержимий; Жертва кохання; Два арешти; Заочник; Наркомани; Несподівана ворожнеча; Відсіч; Регіт; Остання зустріч; По хліб; На виставці; Вербівська історія; Приречений; Воскресіння; Людожерець; Сіроманці; Картяр; Лист першому віце-прем'єру; Нещасний випадок; Негода; Дві зустрічі; Себелюбець; І бідні сміються; Зустріч у пеклі; Поліські оповідання; Мисливці; Самосуд; На сповіді; Перше кохання; Могло б бути по-іншому; Краса не принесла щастя; На грані між життям і смертю; Хіба можна забути?; Розмова не відбулася; Не згасла надія; Боротьба за життя; Таке запам'ятовується назавжди; Добрі й злі люди; Виклик.
605. **Т. 7.** – 570 с. – Зміст: Тернистими стежками : історичний роман; Пал серця : історичний роман ; Оповідання: Потвора; Розлука; Розбещеність; На лоно природи; Ухабиста дорога;

Перерване щастя; З народом; П'ятнадцять років ворожнечі; Останнє прощання; на радовницю; Посмертна нагорода; Помста небіжчика; Кража в церкві; Брак здорового глузду; По слизькому шляху; Старий і новий голова; В обіймах зеленого змія; Невдала наука; Очима внука; З вірою в Бога; Босяки; Вони хотіли жити; За своє жито ще й бито; Моторошні спогади; Отець Микола; Жертви геноциду; Справжній більшовик; Осот; Біль і лють; Вимушена самотність; Хвороба; Далеко від рідного краю; Прощання приреченого; Пощада; Рибалки; Доля дітей; Втрата совісті; Запізніле прозріння; Мучениця.

606. **Т. 8.** – 598 с. – Зміст: За покликом серця : повість ; Оповідання: Нащадок козацького роду; Неприборкані пристрасті; Скнара; Коли легше одружуються, ніж розлучаються; Під гуркіт трамвайних коліс; Трагедія в селі Демківці; Залітні трутні; Совість – найвищий суддя; Виступи по телебаченню; Уявна безвихідь; Від щастя до нещастя один крок; Гнітючі сценки; Не вберегла; Раптова смерть; Дітовбивця; Спадщина; Іван Крип'якевич – учений-гуманіст; Не пощастило; Милість; Розпач; В радянському Чукові; По гроші; Обскуранти; Вибори; Через Карпати; Не пара; Ми – щасливі; Покарав Бог; Ні, демократи невинні! На розпутті; Від суботи до суботи; Плата за помилки; Знову прокинувся спрут; Деградація; Знущання; Подвиг; Горбань; Прикрість; Ювілей з розлукою; Билиця; Вічна любов; Різними шляхами; Фермери; Один день дитячої ідилії; Замість золотого весілля; Переселення землян; Назрілі роздуми; Запізно; Виступ на фестивалі; Щастя на нещасті; Браконьери; Ляпас; На лікуванні; Ув'язнення; Нездійсненні мрії; На косовиці; Стоколоса; Ні, земля моя!; Два дні шлюбу; На радість ворогові; Передсвіт; Зигзаги; Покута; Згадки, оповиті присмерками; Відмова; Зустріч з ракетниками; Життєва сила національної ідеї; Сільські картинки.

607. **Т. 9.** – 593 с. – Зміст: Остання випроба : історичний роман.

608. **Т. 10.** – 601 с. – Зміст: Оповідання: На службі народові; Розбите щастя; Я – чесний комуніст; Перший урожай; Випадок у глуху ніч; Батьківська любов; В обозі; Кассандра; Немеркнуче

кохання; Чорнобильці; Два вимушених шлюби; Думи; Смерть за працелюбність; Світ за очі; Материнський обов'язок; У пошуках родинного щастя; Кривдники й покривджені; Покарання безвинних; Ураган; Важке прощання; Забутий обов'язок; Він думав про рідний народ; Родинні чвари старця перед смертю; Крадії і жебраки; Заборонена зустріч; Невдача; Примус; За любов до України – тюрма й розстріл; Осінній похід героїв; Прощання з Буковиною; Родинна трагедія; На Покрову; Хай їх покарає Бог!; Зло; Щастя; Для власного задоволення; Одруження стареньких; За межами батьківщини; Бабуся Настасія; Він хотів жити; Розстріляний кожен десятий; Незгоди під одним прапором; Зустріч через двадцять років; Життя в пільмі; Спаш; Безчестя; Катюзі по заслугі; Покарання за розум; Легкий заробіток; Професор історії; Похорон без наслідків; За знаннями; Гроші дорожчі, ніж життя; Позбавлення материнських прав; Смерть наркомана; Заповідь матері; На волю; Мандрівка в незвідану далечинь; Жертва Чорнобиля; Останній спалах пристрасті; На дачі; Одруження гетьмана; Від сатани до Бога; До останньої краплі крові; Дитячий світ; Знищення орлиного гнізда; Гірке життя; Побачення в космосі; Поразка; Відмова від щастя; Осінній день.

609. **Т. 11.** – 542 с. – Зміст: Втрачена земля : історичний роман.

610. **Т. 12.** – 595 с. – Зміст: Оповідання: Переляк; Доживання віку; Повінь; Перед Вербною неділею; Смерть на освітянській ниві; Втікач; Розповіді колишнього слідчого; Заради щастя; Друга мама; Дві телефонні розмови; Запізнілі міркування; Скапарене життя; Оманливий пошук; Перемиг розум; Байстрята; Шляхи-дороги; Вивихи; Без шлюбу; Довголіття; Лісник; Народна медицина; Маленький крадій; Новий міський голова; На пенсії; Пастушок; Одруження по-новому; Навік – віки разом; Шлях до вершини; В ліс по дрова; Солов'їний спів; Останні слова; Родинні обов'язки; Покидьки; Авантюристка; Заздрість; Каяття; Невдала спроба; З мотикою на сонце; Пропаша людина; Дитячі сльози; Нещасливе кохання; Відверті розмови; Юнацька любов; Без вини винні; Краї надії; Кохання не має меж; Заручини; В костелі; Дзвінки з Італії; Невдячність; Ні честі, ні совісті; Не

хотів бути тягарем для інших; Він жив для народу; Поховані живцем; Міцна, як сталь; Нічні злодії; Вінницька трагедія; Овіяний славою; Вбивство серед білого дня; Плата за страх; Смерть генерала; За океан на заробітки; Інквізитори; Останній день; Згасла зірка; В тенетах гестапо; В Карпатській Січі; Дружні зустрічі; Передсмертні думки; Слава Україні!; Спалах життя; Менталітет; Політичний хаос; Прощання зі світом; На науковій ниві; Дивно, але гарно; Пройдисвіт; Віддай мені частину свого болю!; Невеселе життя; Заслання в Сибіру; Бандитська витівка; Життєві радощі; Поспіх; Нерозлучні; Політ на Венеру; До центру Галактики; Заповіт співвітчизникам; Помаранчева революція; Морська тиша.

2009

611. Т. 13

Зібрання творів. Т. 13 / Микола Кравченко (М. Кравець). – Вінниця : Просвіта, 2009. – 558 с. – Зміст: Повісті: Удар; Антарктида ; Оповідання: Від Кубані до Бистриці; Немеркнуче світло; Син свого народу; Останні думки; Герої; Атомна війна в космосі; Руїна; Бджілка; З Білгорая до Холма; До вершин науки; Без права на повернення; Листопадова ніч; Вбивство хлібороба; На півночі; Феномен; Нелегке життя; Нова орбіта; Розумні істоти з невідомого світу; Сила волі; Шлях до безсмертя; Невдячність; Гості з космосу; Сільські працелюби; Червен; В далеку дорогу; Слідами предків; Народний талант; Родинне горе; На смерть; Невдача; У джунглях; Останній гетьман Лівобережної України; Незвіданий світ; Самітна зірка; Таке не забувається; В'януче листя оживає; Перед заходом; Страждання; Посильний школяр; Загибель розвідників; Вони хотіли жити; Світанок; Не здаюся!; Здійснення мрій; Сільський учитель; Батько й син; Квіт у колючому терені; Хлопець із Щіток; Кипуча енергія; Покарання за власну землю; Мінлива доля; Залишилась одна; Втеча з концтабору; Смерть у катівнях гестапо; В чеканні світанку; Вірність; Прозріння перед смертю; Говорить земля; Злива; Загадкова аварія; Біля пам'ятника великому Каменяреві; Окрилені працею; Наруга; В пущі.

Музичні твори

612. Барвінок днів / музика М. М. Кравця ; слова Н. Гнатюк // Тези доповідей і повідомлень вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 111.
613. Білий цвіт на роси сині / музика М. М. Кравця ; слова М. Ткача // Тези доповідей і повідомлень сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 104.
614. Весно грайлива / музика М. М. Кравця ; слова І. Гаврилюка // Тези доповідей шістнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 11 лютого 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 98.
615. Вийди, котик, з хати / музика М. М. Кравця ; слова Г. Столярчука // Тези доповідей і повідомлень сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 107.
616. Закуй, сиза зозуленько / музика М. М. Кравця слова М. Божук // Тези доповідей і повідомлень сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 106.
617. Із-за гори місяць ясний / музика М. М. Кравця ; слова Л. Глібова // Тези доповідей і повідомлень вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 108.
618. Козак умирає / музика М. М. Кравця ; слова Лесі Українки // Тези доповідей і повідомлень вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 104.
619. На болоті / музика М. М. Кравця ; слова О. Олеся // Тези доповідей і повідомлень вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 109.
620. Не жаль мені, що я тебе кохаю / музика М. М. Кравця ; слова Лесі Українки // Тези доповідей і повідомлень сімнадцятої

Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 98.

621. Ой, гуляє буйний вітер / музика М. М. Кравця ; слова М. Божук // Тези доповідей і повідомлень сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 105.
622. Ой, дівчино, зоре моя / музика і слова М. М. Кравця // Тези доповідей і повідомлень сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 109.
623. Ой, ти, калино / музика М. М. Кравця ; слова С. Руданського // Тези доповідей і повідомлень вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 107.
624. Ой, у полі річка / музика М. М. Кравця ; слова С. Руданського // Тези доповідей і повідомлень вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 106.
625. Ой, чому ти не літаєш / музика М. М. Кравця ; слова С. Руданського // Тези доповідей і повідомлень сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 102.
626. Ой, шуми ж / музика М. М. Кравця ; слова Д. Фальківського // Тези доповідей і повідомлень вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 110.
627. Сонце на обрії / музика М. М. Кравця ; слова О. Олеся // Тези доповідей і повідомлень сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 99.
628. Спи, засни, моя дитино / музика М. М. Кравця ; слова А. Малишка // Тези доповідей і повідомлень сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 103.

629. У блакитному безмір'ї / музика М. М. Кравця ; слова Б. Щеголіва // Тези доповідей і повідомлень сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С 108.
630. Українці / музика М. М. Кравця ; слова П. Грабовського // Тези доповідей і повідомлень вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1998. – С. 105.
631. Чому з тобою ми не хвилі / музика М. М. Кравця ; слова О. Олеся // Тези доповідей і повідомлень сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 100.
632. Я не помру від розпачу і муки / музика М. М. Кравця ; слова В. Симоненка // Тези доповідей і повідомлень сімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. – Вінниця, 1997. – С. 101.
633. Я пам'ятатиму весну / музика М. М. Кравця ; слова І. Гаврилюка // Тези доповідей шістнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 11 лютого 1997 р. – Вінниця, 1997. – С. 99.

Публікації про М. М. Кравця

1. Баженов Л. В. Кравець Микола Миколайович / Л. В. Баженов // Поділля в працях дослідників і краєзнавців ХІХ–ХХ ст.: Історіографія. Біобібліографія. Матеріали / Л. В. Баженов. – Кам'янець-Подільський, 1993. – С. 247–248.
2. Баженов Л. В. Професор Микола Миколайович Кравець / Л. В. Баженов // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Історичні науки. – 2011. – Вип. 4. – С. 422–429.
3. Баженов Л. В. Становлення і розвиток історичного краєзнавства Правобережної України в ХІХ – на початку ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : [спец.] 07.00.01 «Історія України» / Баженов Лев Васильович ; Ін-т історії України НАН України, 1996. – 36 с.
4. Баженов Л. Вчений-історик М. М. Кравець завжди в пам'яті і серці моїм / Лев Баженов // Освіта на Поділлі: минуле та сьогодення : матеріали ХХІІІ Всеукраїнської наукової іст.-краєзнавчої конф.: (До 100-річчя заснування Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського). – Вінниця, 2011. – С. 333–337.
5. Гальчак С. Кравець Микола Миколайович / Сергій Гальчак // Краєзнавці Вінниччини / Сергій Гальчак. – Вінниця, 2005. – С. 95–96.
6. Гальчак С. Розвиток краєзнавства у Східному Поділлі: ХІХ – поч. ХХІ ст. / Сергій Гальчак. – Вінниця, 2013. – С. 338, 346, 619–620.
7. Горний М. Микола Кравець, доктор історичних наук, професор / Михайло Горний // Українці Холмщини і Підляшшя: Видатніші особи ХХ ст. / Михайло Горний. – Львів, 1997. – С. 295–299.
8. Дашкевич Я. Боротьба з Грушевським та його школою у Львівському університеті за радянських часів / Я. Дашкевич // Михайло Грушевський і львівська історична школа : матеріали

конференції (Львів. 24-25 жовт. 1994 р.) – Нью-Йорк ; Львів. – 1995. *

9. Заремба С. Пам'яткознавство у вищих навчальних закладах України / Сергій Заремба // Українське пам'яткознавство: історія, теорія, сучасність / Сергій Заремба. – Київ : Логос, 1995. – С. 336.
10. Зінченко А. Спогад про вчителя й товариша / Арсен Зінченко // Освіта на Поділлі: минуле та сьогодення : матеріали XXIII Всеукраїнської наукової іст.-краєзнавчої конф.: (До 100-річчя заснування Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського). – Вінниця, 2011. – С. 337–339.
11. Зінько Ю. Визначний український учений, історик, педагог / Ю. Зінько // Педагог. – 2008. – Листопад (№ 3).
12. Іванович Ю. Послідовники продовжують справу Миколи Кравця : [у Вінниц. ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва відбулася Akademia M. M. Кравця] / Юрій Іванович // Вінницька газета. – 2016. – 23 вересня. – С. 15.
13. Ілько В. Вчений, педагог, патріот. Професору М. М. Кравцю – 80 / В. Ілько, М. Олашин // Трибуна. – 2008. – 22 листопада (№ 86). – С. 13.
14. Калакура Я. С. Основні напрями історичних досліджень в УРСР в умовах загострення кризи авторитарного режиму / Я. С. Калакура // Українська історіографія : курс лекцій / Я. С. Калакура. – Київ, 2004. – С. 380–389.
15. Калитко С. Л. Микола Кравець: людина, вчений, патріот / С. Л. Калитко, О. М. Кравчук // Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наукових пр. Т. 16 : Матеріали круглого столу «Освіта, культура і просвітницький рух на Поділлі» / ред. П. Т. Тронько. – Кам'янець-Подільський : Оіум, 2010. – С. 286–294.
16. Калитко С. Подільський період в житті та діяльності М. М. Кравця / Сергій Калитко, Олександр Кравчук // Освіта на Поділлі: минуле та сьогодення : матеріали XXIII Всеукраїнської

- наукової іст.-краєзнавчої конф.: (До 100-річчя заснування Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського). – Вінниця, 2011. – С. 339–344.
17. Колястрок О. Інтелігент. Науковець. Учитель / О. Колястрок // Вінницька газета. – 2008. – 2 грудня (№ 143). – С. 5.
 18. Кравець Микола Миколайович // Радянська енциклопедія історії України. – Київ, 1970. – Т. 2. – С. 493.
 19. Кравчук О. Подвижництво Миколи Кравця: вінницький період у науковій творчості визначного українського історика / О. Кравчук // Пульсуючі джерела. – 2008. – 24 грудня (№ 13).
 20. Мазурок О. Передмова / Олег Мазурок // Міста Східної Галичини, Північної Буковини і Закарпаття у другій половині XIX - на початку XX століть (1848-1918 рр.). Етносоціальний та економічний аспекти : в 2 т. / Олег Мазурок. – Ужгород : Карпатська Вежа, 2012. – Т. 1 : Етносоціальний розвиток міст. – С. 10–11, 14.
 21. Марусик Т. Західноукраїнська гуманітарна інтелігенція: реалії життя та діяльності (40-50-ті рр. XX ст.) / Тамара Марусик. – Чернівці : Рута, 2002. – С. 201, 204.
 22. Неприцький О. Спогади про доктора історичних наук, професора М. М. Кравця / Олександр Неприцький // Освіта на Поділлі: минуле та сьогодення : матеріали XXIII Всеукраїнської наукової іст.-краєзнавчої конф.: (До 100-річчя заснування Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського). – Вінниця, 2011. – С. 344–345.
 23. Николай Николаевич Кравец // Историки-слависты СССР : биобиблиографический словарь-справочник. – Москва : Наука, 1981. – С. 94–95.
 24. Перкун В. Професор М. М. Кравець : штрихи до ненаписаного портрета. До 90-річчя від дня народження (24.11.1928 – 20.07.2011) / В. Перкун // Знаменні пам'ятні дати Вінничини 2018 року : хронологічний довідник / Управління культури і мистецтв Вінницької ОДА, ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва.

– Вінниця, 2017. – С. 223–229.

25. Подолинний А. М. Історичний факультет / А. М. Подолинний, Б. В. Хоменко // 90 років Вінницькому державному педагогічному університету імені Михайла Коцюбинського / А. М. Подолинний, Б. В. Хоменко. – Вінниця, 2002. – С. 84–93.
26. Рабенчук О. Кравець Микола Миколайович / Олег Рабенчук // Українські історики ХХ століття : біобібліографічний довідник. – Київ, 2006. – Вип. 2, ч. 3. – С. 97–99.
27. Стеблій Ф. І. Кравець Микола Миколайович / Ф. І. Стеблій // Енциклопедія історії України (ЕІУ). – Київ, 2008. – Т. 5. – С. 268 ; Енциклопедія Сучасної України (ЕСУ). – Київ, 2014. – Т. 15. – С. 116.
28. Ткаченко А. Відомий дослідник історії Поділля / А. Ткаченко // Тези доповідей і повідомлення вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції 3 лютого 1998 р. – Вінниця, 1998. – С. 85–86.
29. Сіромська Г. «Це прояви ідеологічної боротьби, а ми інколи недооцінюємо їх»: архівні матеріали до справи професора Олександра Карпенка (1968-1973) : [про М. М. Кравця] / Г. Сіромська, Р. Сіромський // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів, 2014. – Вип. 50. – С. 523, 540.

Web-ресурси

30. Баженов Л. В. Професор Микола Миколайович Кравець (замість некрологу) [Електронний ресурс] / Л. В. Баженов. – Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21STR=REF0006069>
31. Бібліотека Івана Крип'якевича: тематична та історико-книгознавча характеристика [Електронний ресурс] / Тамара Литвин. – Режим доступу: [file:///C:/Users/USER/Downloads/lnnbyivs_2012_4_32%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/USER/Downloads/lnnbyivs_2012_4_32%20(3).pdf)
32. Історія кафедри (кафедра історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.histukr.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/01history>
33. Кравець Микола Миколайович : матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
34. Кравець Микола Миколайович [Електронний ресурс] // Знання про Україну. – Режим доступу: http://www.uknol.info/uk/Persons/Kravec_M_M.html
35. Кравець Микола Миколайович [Електронний ресурс] // Енциклопедія Сучасної України. – Київ, 2008. – Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=1807
36. Микола Миколайович Кравець [Електронний ресурс] / Вінницька ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва. – Режим доступу: http://www.library.vn.ua/includes/Kravets_podarunok
37. Микола Миколайович Кравець [Електронний ресурс] / НАН України, Інститут історії України. – Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Kravets_M
38. Стеблій Ф. І. Кравець Микола Миколайович [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України / редкол.: В. А. Смолій (голова) [та ін.] ; НАН України, Інститут історії України. – Київ : Наукова думка, 2008. – Т. 5 : Кон – Кю. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Kravets_M

Особовий фонд професора М. М. Кравця

Після смерті Миколи Миколайовича родина передала в архів документальні матеріали, які були сформовані ним упродовж життя. В. П. Перкун здійснив їх первинне опрацювання, завдяки чому можна презентувати фонд особового походження, який зберігається в Державному архіві Вінницької області. Ф. Р. – 5265, опис 9.

Перша група: Листи (1950-і-2010 рр.). Всього понад 2 тис. листів від понад 50 респондентів, головними з яких були:

І. П. Крип'якевич, академік, директор Інституту суспільних наук АН УРСР, від 1961 р. на пенсії – три листи (1958, 1965, 1967). Привітання із захистом докторської дисертації, два інших – листи особистого характеру.

Олена Михайлівна Апанович (1970 р.), 1 лист. Тематика: наукова – подяка за виступ на вченій раді Інституту історії УРСР щодо важливості матеріалів з історії козаччини при написанні багатотомної історії УРСР.

Я. Р. Дашкевич (1975-1992, протягом цього часу 16.10.1974-01.04.1980 рр. Молодший науковий співробітник; старший охоронець фондів; старший науковий співробітник; старший палеограф Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові; 1990-1992 – провідний науковий співробітник Інституту суспільних наук Академії наук України (тепер – Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України); керівник Львівського відділення Археографічної комісії Академії наук УРСР).

39 листів, Тематика: наукова діяльність, джерелознавство української історії, проведення конференції тощо.

Ярослав Дмитрович Ісаєвич, академік, директор Інституту суспільних наук АН УРСР, згодом Інституту українознавства НАН України ім. І. Крип'якевича. Близько 20-ти листів (1980-і-1990-і рр.), тематика: наукові питання.

Володимир Олексійович Голобуцький, доктор історичних наук, 1960-і-1970-і рр., понад 20 листів. Пропонував написати проф. М. М. Кравцю спільно історію України.

Ярослав Павлович Кісь, доктор історичних наук, проф. Львівського у-ту ім. І. Франка, понад 10 листів. Особисті та професійні.

Редько Федір Андрійович, Міністр освіти УРСР в 1939-1940 рр. Близько 20-ти листів. Характер особистий. Позналились, коли проф. М. М. Кравець працював у Чернівцях.

Лащук Юрій Пилипович, проф., доктор мистецтвознавства. Понад 20 листів, характер особистий і професійний, 1970-і -1990-і рр.

Орест Ярославович Мацюк, д-р іст. наук, директор ЦДІАУ у м. Львові, 5 листів професійного характеру, 1980-і-1990-і рр.

Лариса Іванівна Крушельницька, д-р іст. наук, 1 лист, характер професійний, 1980 р.

Листи від студентів львівського періоду (зокрема від Степана Павлюка, нині академіка НАНУ, директора Інституту народознавства НАН України у Львові, Всеволода Іськіва, одного із засновників Народного Руху України, Василя Бурдуланюка, нині доцента Прикарпатського ун-ту, 1970-і-2000-і рр.)

Всього близько 50 респондентів, в т.ч. з-за кордону.

Листи від сина, сестер, брата Антона, племінників (кілька сотень листів).

Друга група: рукописи наукових робіт.

«Роль Запорізької Січі у визвольній боротьбі українського народу».

Методичні матеріали спецкурсів: Основи наукового дослідження, 1974 р., Історія дипломатії, Джерелознавство нової та новітньої історії країн Європи та Америки, Революції 1848-49 рр, великі географічні відкриття.

Друкований 13-томник під псевдо Микола Кравченко «Зібрання творів у 12-ти» томах, після 12-го тому вийшов друком 13-й, Вінниця 2003-2009 (художні твори автобіографічного, історичного характеру).

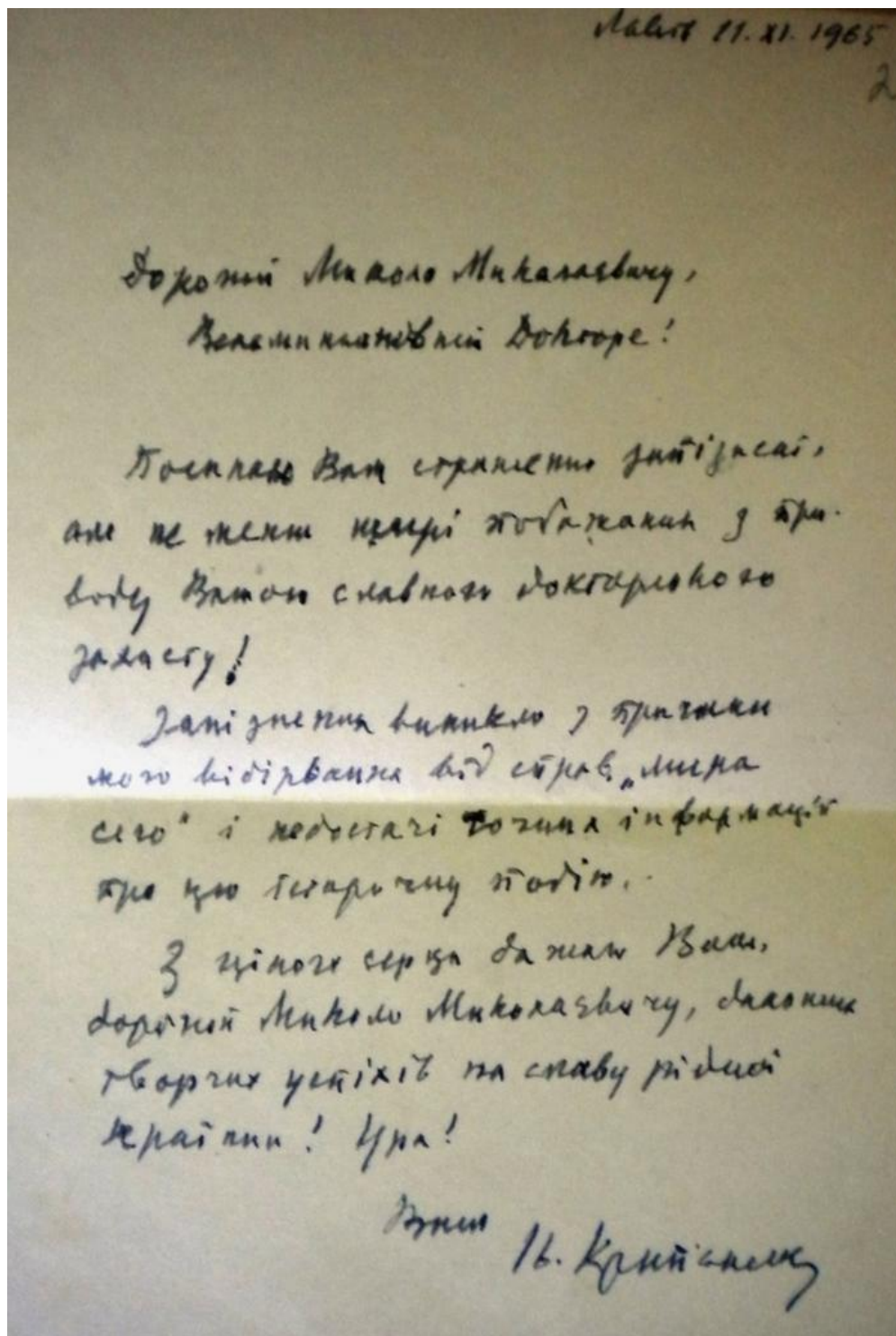
Третя група: щоденники і нотатки: 1990-і-2000-і рр. Суб'єктивне бачення політичних подій, характеристика процесів, осіб тощо.

Четверта група: пісенно-музична творчість (1950-і-1980-і рр.). Тексти пісень і нотні партитури до них (авторські) – близько 10-ти зошитів.

П'ята група: Світлина: понад 10 од.

Епістолярна спадщина

Лист-вітання із захистом докторської дисертації
від академіка І. П. Крип'якевича, 1965 р.

Лист від В. О. Голобущького,
доктора іст. наук, 1968 р.

12

Дорогий Микола Миколайовичу!

Як ви живете?

Болідні у робочій з редакції історичні літ-
ратурні видавництва Київського університету, довідавши,
що "Економіка історія України" в 2-х томах (1-ша
за частиною, до 1917р., нахилив мати, а 2-га - потім молодим
колегам по кафедрі) відпрацював на рецензію у 16-ти
своїх університетів безпосередньо міністрам вищої і
середньої освіти УРСР.

Звідаючи, мати хотілося, щоб наша робота
пошла до інших рук, про що я і писав забороняючи
у своїй газ. Але як зробило міністерство - цього я не
знаю. Втім, прошу вас особисто поінтересуватися цією
справою.

Якщо моя робота у вас, до прошу вас, крім
оригінальної рецензії, написати зауваження, які би мали
істотного характеру, що мене обходило, щоб я мав
можливість дещо виправити (як тільки).

Які б не були за своїм характером зау-
важення, я готову переробити: скоротити деякі розділи,
доповнити новими даними, поліпшити стиль, збіль-
шити кількість, щоб зробив бачення більш приладу-
нним, від укорочених матеріалів і т.д.

Сердечні привітання.

В. О. Голобущький

22. X. 68.

Вельмишановний
Микола Миколайович!

Хотіла Вам вручити особисто
маленьку книжечку про
Хоритищу в знак вдячності
за те, що Ви так героїчно
і з ідейними затаном
унвердували і захищали
козацтво перед нашим дирек-
тором на нараді по обгово-
ренню багаторомної історії
України.

Але, нажаль, мені не вдалося
з Вами зустрітись після
закінчення наради.

Користуючись тим, що необхід-
но до Вас звернутися з де-
ловим проханням і надіслали
Вам свою книжечку.

Нам аспірант, а зараз
молодий науковий спів-
робітник Пустро Олександр

Ганович написав коротку до-
свідку про лівоберезне
козацтво другої половини
XVIII ст., показавши себе сум-
лінним чесним дослідником.
В роботі у нього в ряд ціка-
вих вдумливих спостережень
нових оригінальних думок.
Нам (тиб-то нашому відділу
історії феодалізму) дуже
хотілося б, щоб керівана
Ваша кафедра дала відгу-
к на його роботу. Захищати-
меся він у вересні.

Ми з свого боку да-
мо готові до товариства
Науковий пошуку своїм
вельмишановним коле-
гам з Львівського
університету.

З повагою

Олена Апанович

16/VII-1970.

Лист від Ф. А. Редька, який обіймав посаду міністра освіти УРСР
1939-1940 рр. (1976 р.)

Шановний Микола Миколайово!

Щиро дякую за добрі побажання
в Новому Році!

Я вже закінчив педагогічну робо-
ту в університеті і тепер
порвав деякі стосунки з тудиш-
німи чоркосотерудами та різдич-
ликовниками. Протини зустрі-
чались з ними навіть на вулиці.

Мало вільний час і тепер можу
опанувати на проханий майд.

Написав спогади про зустрічі
з кезебунтами О. П. Товстим,
М. П. Глибким та іншими дів-
чачи культури, але опублікувати
їх не має можливості. Напи-

і кілька статей про культуру
дівчачи культури на краях, але
їх опублікувати немає мож-
ливості. Єдине задоволення
маю від відвідин на природу.

З великим задоволенням згаду
про наші зустрічі в Серпнєвці.
Напишіть як Вам поведеться
у Вітківці, як ви працюєте?

Сергійко надіслав з Новим Роком!
Бачення добра здоров'я і щастя
нашій родині. Як будете на Буко-
вині, то обов'язково зайдете.

Прошу передати привітання
моїм сестрам і брату Корнелію
- це дуже важливі моменти і

Я радий Вам з новим роком-
омов, коли ви ще не позна-
йомилися.

Я не маю вашої адреси і
тому пишу на невідомості.

З любов'ю Микола Редько

Чернівці
вул. Сковороди, 23, к. 7.

29. XII. 76 р.

17
Дорогий Микола Миколайовичу!

До свого 50-річчя Ви приходите з багатим дорівком,
який не завжди випадає на долю старших Вас,
символічних слуг Науки... Це тому, що Ви йшли
до своєї мети вперто і цілеспрямовано, не відхиляючись
від курсу. Тож тут Ви маєте багато спільного з Великим
Камеярем, історичну спадщину якого Ви звеличали.

В зв'язку з цим Великим Святим у Вашому житті,
прийміть від мене найкращі побажання: доброго здоров'я,
особистою щастя, нових творчих успіхів в надходящих
десятиріччях. Думаю, що Ви ще побачите багато див
і чудес, бо Ви творите і творитиме і в 3-м тисячолітті,
тож Вам бажаю з глибини душі!

Многога м'га! На мультот аттос!

Львів, 22/XI.1978р.

Ваш В.О. Борис

4. III. 1979

Дорогий Микола Миколайович!

Дякую за листа і запрошення.
Щирі вітання привітання і збірку з огляду
теми Вашого листа, майстерів мистецтва
народного Миколайовича Попри-

що розумію, що у вас у 1979 році були
лекції в Києві істориком, то ми
можемо на кінець року 4-й.
Ми кізнуємо на 10 днів і продовжуємо
у вас році, а злізти пролетати
32-36 років. Власно років
можна бігати, наприклад, історію
мистецтва, другу половину Вашого
середняк історичного курсу, історію
слов'янських народів - сюди входить
історія слов'ян, історія українців
слов'янських предками держав, то по-
ложити історію слов'янського предання,
слов'янського слов'янського предання -
історія (зр. XI. XII ст.) / Ми історія
слов'янського курсу?

Щирі вітання привітання
Я. П. Кіс

35

Дорогий Микола Миколайовичу!

Тільки що взяла у фредосіз Твій адрес,
бо моє величезне прохання!

У Вас у Вінішчові має бути хмарарен-
ція, але я не наважилася брати уявляю
бо економлю переважно на своєму
мій рідній експедиції. Оскільки, у
Вас є нові археол. відкриття, які
надзвичайно цікаві і матеріали з
яких треба обов'язково поборити.

Тому прошу: знайдіть мене,
мене якимось чином.

Прошу також: повідом мене,
чи не можливо (їдемося про влас-
тування). Найкраще подзвонити
(я, на жаль, не знаю Твого телефону)
Тепер я на розкопках, але зовсім
поверну.

Не знаю, що турбую, але
це для мене важливо!

Щиро здоров'ям.

Львів, 2 червня 1985 р.

Дорогий Миколо Миколайовичу,

Дякую Вам за запрошення. Очевидно, мені буде дуже приємно взяти участь в конференції (я підготую повідомлення про татарські нагади на Стічне поділля, відповідно сформулювавши назву виступу). Правда, 4 вересня це досить незручний час, бо транспорт ще забитий школярами та студентами, які закінчуються - але, думаю, що якого добереться до Рівнянці.

Недавно був я в Києві і знаю, що київські археологи також вибираються на Вашу конференцію.

Зрештою, конференція - конференція а більша радість буде мені побачити Вас.

З повагою та найкращими
Ваш

Степан Дашкевич

Тимбономанованні Леона Леонавну
укии Ваи!

Вдячний за сердечну увагу, але я
не зміг бути оперативним з вірнісш,
оскільки затримав із вижмагешш
укашшшш конференції. Нарешті
зібравши і орду дирекції направив
органічне повідомлення в оргкомітет
про кількісний склад учасників.
Отже, від нашого Університету буде
мість учасників. Тримаю вас за
місце для Томасового Олега і
Домініка Архент.

Мій перешавас надбаво
чпаві, енергійні парі, моти на
реалізацію великих ідей конференції.
Вдячний апаратури ми
почали прийом зміш.

До зустрічі на Таріні!

Широкерго до Вас - Сидекас
Павлюк

Мій
8.07.88.

Всесвітшановний Мико́ло Миколайовичу!

Щиро дякую за тези (там ще одні?) і
запрошення. Віталь потрібні. Нині на двох.

Нашою експедицією було в ревізія проїзду
через Вікентю, але не було часу зайхати до вас,
об нас ніяк ніколи заарештували. Додаток —
при зустрічі.

До зустрічі 5-го вересня
З повагою О. Мацюк

Львів 17.07.1991.

70

Глибюкочанович

Микола Миколайович

Щиро вітаю Вас за Програму і Ме-
жност Вікишської обласної історико-
краєзнавчої конференції.

Бажаю міцного здоров'я, доброго настрою,
щастя та нових успіхів на широкому шляху
Вашої діяльності.

Завжди з повагою -

Ф. Шевченко

6/VII 88 р.

Київ

28.04.93

Вельмишановний
і шановний
Михоло Михайловичу!

Вірно Дензи

Вам я пишу лист
з нагоди обрання академіка.
Я дуже вдячний Вам за
те, що Ви своє часу мене
підтримували, захищали
від недоброзичливців... В
багатьох питаннях Ви мали
дуже позитивний вплив
на моє формування як
історика і людини. Я
про це завжди пам'ятаю.

Ви писали як історик
той, що під керівництвом
І. П. Бутинського працював,
що було важко, з нашої
нашої спадщини. А це був
мій мислючий.

Я дуже вдячний
вам за матеріали
на матеріальне наукове
і культурне становлення
в різних Українці. Від
Вашої інформації про
мистецтво, як історик не
випустив, розкривав об'єкти
культури і культурні.
Дуже важко було
в інших справах.

З любов'ю поважно
і щиро дякую
Вашу
Людмила Ісаєвич

26.09.84.
Держави.

Дуже дорож нам, Нелі Степанівна
та Микола Миколаєвич!

Отримала листи. Дякую дуже за них.
29.09. буду проводити засідання Координацій-
ної Ради історико-критичавчої редакції на терма-
нці. Першим питанням поставлю повідомлення
про Вашу дружню обласну наукову конференцію.

Заходилося вперше виступати пошлу
Лікерті Миколаєвичі - Кароліні Тараси.
Вона чудово поставила про це.

Види вернулася з Хмельницької
столиці укр. драматургії де жові і мав
Медіанчик. Було велике там свіжо.
Раз подивити там і Вам би спод.

Зараз під зими вранешнми.

Першого поштіву дуже взяли вперше
в Київ в республ. Т-во охорони пам'яток
історії. Ходу зустрічався з О. П. Мавриним.

Він все підбивав таври книку до
першого квітня по термації. Висе
і матеріалу було занадто. Було,
що дозріло у мене рішення це зробити.

Повідоро з Нелі і Моисе
засвѣту за цю роботу під зими;
в зими.

Прочитала Ваше, Микола
Миколаєвич, повідомлення та
Бутка і Намієвича.

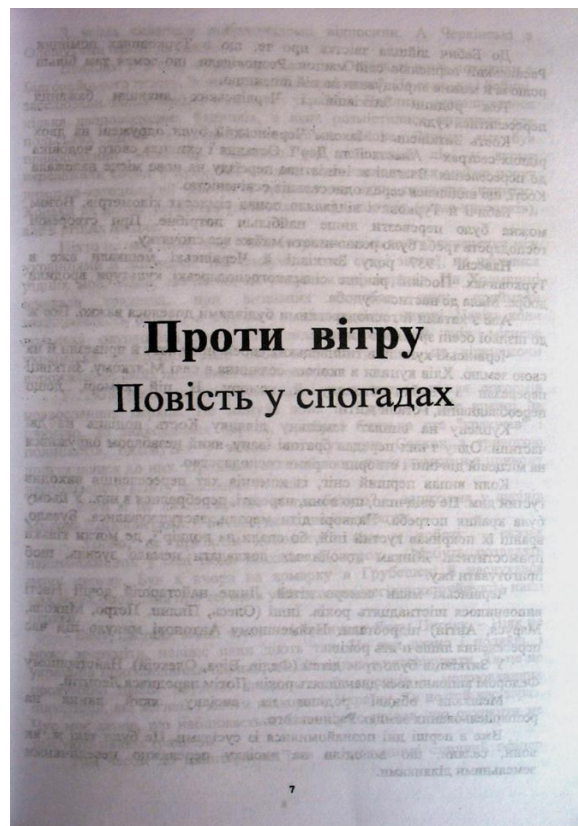
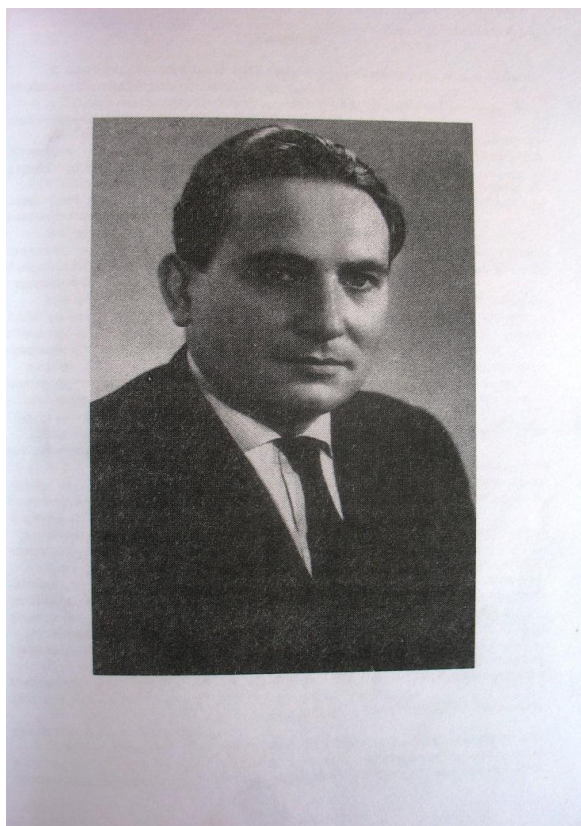
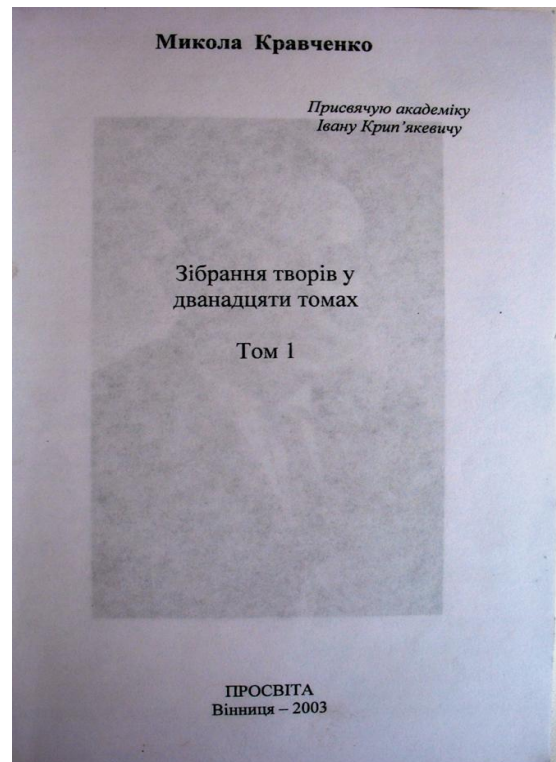
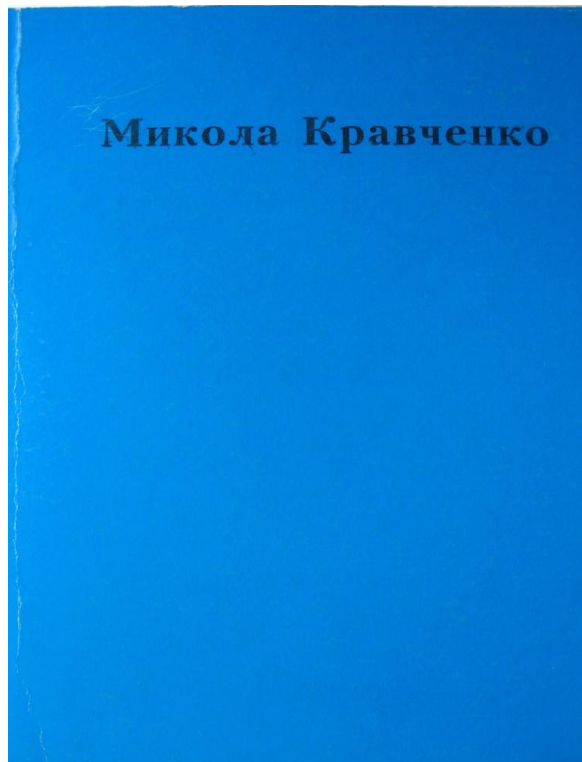
Ви, видно, солідно над зими
працюєте? Книга? Ви дуже
трудомілюбиві і моїх ще багато
додатково зробити.

Зичу Вам і Нелі Степанівні
здоров'я.
Ваша Г. Сизоненко

Подяка від студентів-істориків Вінницького педагогічного
університету ім. М. Коцюбинського проф. М. М. Кравцю
за чистоту української мови, 2001 р.

Зібрання творів у дванадцяти томах

***Щоденники і нотатки
(1990-і – 2000-і рр.)***

Абис се накуи не желив
бо она православна

Отпуск природи 7 I 1995г

[illegible][illegible]

на уривку између Савице и Савице 1. и 2. уривку између Савице
3. уривку између Савице и Савице 1. и 2. уривку између Савице
Савице 1. и 2. уривку између Савице и Савице 1. и 2. уривку између Савице

Земля війни без, струна: під готів та си-
рими обача в сирі ~~като~~ нго. Виски:

[illegible]

висота апарату, розміри з'яву ледь видозі, світл. На самій верхівці висхідно
~~до з'яву~~ 30 градусів, ще не освітл., азові апарати, світл. Рівень світлості
 вода апарату темні-сіра. Світлості - жовті на гіршіх світл - рівень світлості,
 4-10 світл.

На двух до 30 мг взвешивать взвешивать. Гипотеза гипотеза гипотеза,
использовать использовать. На двух гипотеза

~~16 XI~~ 15 XI 1994 рого
Грозданы черны Типа не до конца та!

1. Прижевлення і Силоний обит
і Ахуває і селеніи (орудатив)
і в селі дру-
гій

2. Лопытка, (из лопы - и лопытка лопытка)
Моя 3а ↑
взрывает 15 лет.

3. The new home Bp - a copy
over 1000
and some - some more of the
Long Bp - some more -

Ту зикот (асокине)
ген-матер

Банк не знает
н.н.

Населені - переважно
аграрне та
субаранне

~~не~~ не вращается — спускается на
дно или ложится
сбоку и т.п., катится,

Пісенно-музична творчість (1950-і-1980-і рр.)

На болоті

Ой ти калино

Із-за гор

Українці

Барвінок знів

Козак умирає

Світлини
(1970-і – 2000 рр.)

М. М. Кравець

Н. С. Кравець

І. Г. Шульга, М. М. Кравець,
П. М. Лісовий

Н. С. Кветний, М. М. Кравець,
Ю. І. Степаненко

О. Г. Лойко, П. С. Григорчук,
М. М. Кравець

Кафедра всесвітньої історії 1993 р.

Місце поховання
М. М. Кравця

Іменний покажчик

А

Алетіян-Попівський Є., 93
Андрощук О. В., 68
Андрусак М., 111
Андрушко О. І., 10, 103, 104
Антонович-Давиденко Б., 79
Апанович О. М., 41, 67, 124, 128

Б

Бабій М. Л., 49
Бабко Ю. В., 49
Багалій Д. І., 53, 54
Баженов Л. В., 15, 27, 28, 106, 107,
108, 119, 123
Баран В. К., 68
Барвінський О. Г., 31, 39, 95
Батюшков П. М., 88
Бебель А., 59
Бек К. В., 42
Березняков Н. В., 110
Березюк О. І., 42
Бертольд Л., 60
Бісмарк О., 50
Бланкі Л.-О., 58
Божук М., 15, 32, 33, 116, 117
Боплан Г.-Л., 47
Борис В. О., 38

Ботев Х., 53, 59
Ботушанський В. М., 106
Бродовська Г., 40
Брусилов О. О., 57
Будзиновський В., 95
Букатчук С. В., 95
Буонаротті Ф., 58
Бурковський О. І., 10, 108
Бюлов Б., 61

В

Варецький Л. В., 37
Василенко П. М., 108
Васьків В., 42
Ведибіда О. І., 91
Вейсіус Г., 46
Величко С., 52
Вердум У., 31, 63, 65, 71, 74
Верховлюк В. М., 104, 105
Виммер В., 60
Віженер Б., де, 60
Вініковецький С. Я., 103, 109
Вовкодав В., 82
Воловик В. П., 23, 92, 103, 104,
105, 109

Г

Гавриленко В. О., 46
 Гаврилюк І., 116, 118
Гадзинський В. А., 95
 Газін В. П., 106, 107
 Гальчак С., 26, 27, 28, 104, 105,
 119
Гальчевська М. О., 91
Гальчевський-Войнаровський Я.,
 76
Гарібальді Д., 48, 54
Гейденштейн Р., 58
 Геллер І., 62
 Герасименко М. П., 36, 37
 Гербільський Г. Ю., 37
Герцен О. І., 56, 57
 Глібов Л., 116
Гнатюк В. М., 41, 42, 108
 Гнатюк Н., 116
 Гнидюк М. Я., 97
 Голиченко В. Д., 109
Голль Ш., де, 52
 Гордійчук М., 46
Гордон П., 49, 77
Горецький Л., 52
 Горний М., 27, 119
 Горнова Е., 40
 Гортцшанський Г., 60
 Гошко Ю. Г., 39

Грабець О., 92
 Грабовецький В. В., 11, 15, 23, 36,
 41, 50, 61, 108, 109
Грабовський П. А., 45, 52, 118
Грабянка, 24, 49, 73
 Григорчук П. С., 106, 107, 108,
 109, 110, 145
 Гринчук М. М., 62
 Грица С. Й., 45
Грозный И., 44
 Гросул В. Я., 44
Гротеволь О., 102
Грушевський М. С., 7, 8, 14, 19, 24,
 29, 75, 81, 82, 110, 119
 Гудзенко П. П., 39
Гумбольдт О., 101
 Гуржій О., 66

Д

Давидюк А. Т., 65, 66, 106
 Даниленко В. М., 23, 107, 108
 Дашкевич Я., 11, 15, 16, 23, 108,
 109, 110, 119, 124
 Дзира Я. І., 66
 Дідковський А. Й., 106
 Дмитренко Т. М., 65
 Дмитрієнко М. Ф., 66
Добролюбов М. О., 54, 58
Довбуш О., 36
Драгоманов М., 40, 102

Дровозюк С. І., 103, 104, 107, 108

Дудикевич Б. К., 97

Дудикевич В. К., 39, 40, 110

Дьяков В. А., 59

Е

Енгельс Ф., 101

Є

Єрлич Й., 31, 51, 52, 66

Ж

Жилин П. А., 46

Жугін Ю. С., 106

Жуков Г. К., 56

Журба М. А., 107

З

Завальнюк А. Ф., 15, 23, 103

Загайний М., 44, 108

Заєць І. І., 46, 47, 92, 104

Заремба С., 120

Зінченко А., 66, 120

Зінько Ю. А., 92, 107, 108, 120

Злупко С., 41

Й

Йова П., 35

И

Исламов Т. М., 59

І

Іваненко М. І., 13, 86, 87, 91, 106

Іваницька О. П., 106, 108, 109

Іванович Ю., 98, 120

Івасюта М. К., 37, 38, 39, 40, 109,
110

Ілько В. І., 15, 33, 39, 40, 120

Ільницький В. С., 40

Ісаєвич Я. Д., 38, 68, 124

К

Кавур К.-Б., 55

Калакура Я. С., 120

Калитко С. Л., 2, 17, 92, 109, 120,
152

Калінічев С. В., 62

Кармалюк У., 64, 73

Карпенко О. Ю., 35, 108, 122

Каспиак М., 101

Качала С., 96

Кісь Я. П., 41

Клаузевиц К., 55

Кобець В. Д., 67

Кобилиця Л., 44

Ковальчак Г. І., 36, 37, 108

Ковбасюк М., 96

Ковела В. П., 89

Коляструк О., 11, 121

Конашевич-Сагайдачний П., 39, 99

Кордуба М., 84
Корнієнко В. О., 107, 108
Короленко В. Г., 58
Косаківський В. А., 109
Кравчук О. М., 17, 120, 121
Крайц В. І., 36
Крауз Т., 62
Криворучко О. І., 109
Кримський А. Ю., 41
Крип'якевич І. П., 7, 8, 9, 15, 16,
20, 29, 34, 37, 67, 68, 75, 108,
109, 113, 123, 124, 126
Ктитареv С., 110
Кубаля Л., 96
Кукурудзяк М. Г., 11, 23, 61, 78,
79, 81
Курило В. М., 44, 45
Курманович В., 81
Кухаренко Я. Г., 61

Л

Лассаль Ф., 102
Левицький А., 109
Левицький О. І., 40
Леонтович М. Д., 46
Липківський В., 66
Литвин В. М., 66, 123
Литвин М., 60
Ллойд-Джордж Д., 51, 61
Лойко О. Г., 46, 109, 110, 145

Люксембург Р., 102
Лясота Е., 47, 92

М

Мазило І. В., 64
Мазурок О., 15, 16, 121
Майданюк Ф. П., 86
Майєр Й., 61
Маланчук В., 97
Малишко А., 117
Маняк В. А., 62
Марат Ж. П., 48
Марінеску І. І., 44
Маркс К., 101
Марунчак М., 111
Марусик Т., 121
Матях В., 66, 82
Машкевич Б. К., 53
Машкевич Ю. М., 86
Мельник Л. Г., 47, 48
Мельникова І. М., 39
Мельничук Л. С., 15, 109
Михайлина П. В., 43, 44
Михайлюк І., 111
Мицик Ю. А., 82
Мишецький С., 75
Міранда Ф., де, 91
Муха, 50

Н

Наговський І. Я., 62
Наполеон Б., 49, 52, 57, 65
Неприцький О. А., 121
Нечай Д., 95, 98
Нечуй-Левицький І., 48
Низовий Д. Д., 109
Никифорок В., 111

О

Окольський Ш., 59
Оксенюк Р., 42
Олексюк М. М., 39, 40, 110
Олесь О., 116, 117, 118
Олійник Л. В., 39
Освенцім С., 51, 75, 82, 83, 92
Островський В., 74
Отамановський В. Д., 86
Оуен Р., 56

П

Павлик Г. І., 98
Павлик М. І., 98
Папроцький Б., 54
Пастер П., 97
Пашук А. І., 38
Пейн Т., 57
Перкун В., 121, 124
Петлюра С. П., 75, 80
Петрушевич А. С., 42

Пирогов М. І., 47, 52
Пілсудський Ю., 76
Подолінний А. М., 27, 122
Подолінський С. А., 38
Поп І. І., 47
Поп Ю. І., 108
Пуанкаре Р., 60
Пулюй І. П., 71
Пясецький П., 53, 84

Р

Рабенчук О., 122
Реєнт О. П., 11, 23, 107, 108
Рилєєв К. Ф., 51
Робесп'єр М., 49
Ройтман Н. Д., 110
Романов В. Я., 46, 48, 53
Романюк І. М., 108
Руданський С. В., 51, 117
Рузвельт Е., 51

С

Савинець В., 42
Самовидець, 24, 72
Санцевич А. В., 43, 61, 64, 66
Селешко М., 84
Сен-Сімон Л., 55
Сергієнко Г. Я., 45
Серчик В., 43
Симоненко В., 118

Сіромська Г., 122

Сіромський Р., 122

Сіцинський Є., 87

Скляренко Є. М., 41

Сковорода Г. С., 54

Скурлатов А. Ф., 110

Скурлатов Д. П., 47, 49

Слабченко М. Є., 66

Сливка Ю. Ю., 37, 44, 65, 108

Смолій В., 11, 23, 66, 82, 109, 123

Собеський Я., 59

Созанський І., 99

Стеблій Ф. І., 15, 37, 38, 68, 106,
122, 123

Стельмах М. П., 64

Столярчук Г., 116

Стрийковський М., 51, 62

Стрішенець М. М., 62

Струкевич О. К., 108, 109

Т

Талейран-Перігор Ш.-М. де, 49, 92

Тарноградський В., 80

Тельман Э., 60

Тимощук Б. О., 44

Ткач М., 116

Ткаченко А., 122

Трусевич С. М., 50

Турбовець Й. Д., 84

У

Уїнстенлі Д., 58

Українка Л., 48, 116

Ф

Фальківський Д., 117

Федоришин М., 84

Федоров О. Ф., 62

Федорович С., 59, 100

Федькович Ю., 56

Фош Ф., 66, 93

Франкліна В., 56

Франко І. Я., 8, 9, 20, 21, 29, 31,
42, 52, 55, 59, 71, 72, 81, 124

Фрейдзон В. И., 59

Х

Хмельницький Б., 13, 23, 35, 37, 51,
54, 65, 68, 75, 79, 82

Холевчук В. М., 69

Хоменко Б. В., 27, 62, 122

Хонігсман Я. С., 43

Хуторянський В. Я., 83

Ц

Цебенко Г. С., 45

Целевич Ю., 78

Цеткін К., 101

Ціріц Г., 81

Ч

Чаленко Р. К., 37
Челебі Е., 63, 71
Черниця Д. Ф., 62
Чернишевський М. Г., 54, 55, 59
Чернявський В., 75

Ш

Шараневич С. І., 41
Шевальє П., 54
Шевченко Т. Г., 3, 41, 54, 72, 73,
74, 136
Шевченко Ф. П., 23, 37, 59, 60, 67
Шепета М. Т., 43
Шестопаль М., 81

Шлеймович М. С., 65
Шмидт С. О., 44
Шморгун П. М., 61
Штеменко С. М., 53
Штернберг Т. П., 45
Шульга І. Г., 23, 45, 62, 68

Щ

Щеголів Б., 118
Щербак В. О., 109

Я

Ядзяк Э., 46
Якимович Б., 111
Яремчишин Б., 97

Зміст

Від укладачів.....	3
Калитко С. Л., Кравчук О. М. Микола Кравець: життя та праця українського вченого..	6
Баженов Л. В. Професор Микола Миколайович Кравець (замість некрологу).....	19
Ілько В., Олашин М. Вчений, педагог, патріот. Професору Миколі Кравцю – 80	29
Основні дати життя і діяльності М. М. Кравця.....	34
Монографії, методичні посібники, рецензії, статті в періодичних виданнях та наукових збірниках	35
Статті в матеріалах наукових конференцій	69
Автореферати дисертацій	94
Статті в енциклопедіях та довідниках.....	95
Реферати у реферативних журналах	101
Видання за редакцією М. М. Кравця.....	103
Видання, в яких М. М. Кравець був членом редколегії, укладачем, упорядником .	106
Художні твори.....	111
Музичні твори	116
Публікації про М. М. Кравця	119
Web-ресурси	123
Особовий фонд професора М. М. Кравця.....	124
<i>Епістолярна спадщина</i>	126
<i>Зібрання творів у дванадцяти томах</i>	140
<i>Щоденники і нотатки (1990-і – 2000-і рр.)</i>	141
<i>Пісенно-музична творчість (1950-і-1980-і рр.)</i>	142
<i>Світлини (1970-і – 2000 рр.)</i>	143
Іменний покажчик	147

Для нотаток

Микола Миколайович Кравець

біобібліографічний покажчик